

ΠΑΡΘΕΝΩΝ

ΕΤΟΣ Β'.—ΦΥΛΛ Β'.

ΜΑΪΟΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ 14.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΓΙΓΑΝΤΕΣ—ΗΡΩΕΣ.

Ὁ λαὸς, ὀρμώμενος πάντοτε ἐκ τῆς ιδέας ὅτι οἱ ἀρχαῖοι χρόνοι ἦσαν καλλίτεροι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ζῆ¹⁾, ἀρέσκειται νὰ περιβάλλῃ τοὺς προγόνους του μὲ μυθικόν τινα πέπλον ἀναβιβάζων αὐτοὺς εἰς περιωπὴν ἀνωτέραν τῆς ἀνθρωπίνης, ἢ μᾶλλον θεωρῶν αὐτοὺς ὡς τὸ ἰδανικὸν οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἀνθρώπου. Διὸ βλέπομεν ἐν τοῖς ὀμηρικοῖς ἔπεσιν τὸν Νέστορα οἰκτείροντα τὴν ἐποχὴν τοῦ,

ἦτις δὲν ἐγέννα ἥρωας, οἷους αὐτὸς ἶδεν.

Ἦδη γὰρ ποτ' ἐγὼ καὶ ἀρτίσιν ἤπερ ἡμῖν,
ἀνδράσιν ὠμίλησα, καὶ οὐ ποτὲ μ' οἶγ' ἀθέριζον.
Οὐ γὰρ ποτ' τοῖους ἶδον ἀνέρας, οὐδὲ ἴδωμαι.
οἷον Πειρίθου τε, Δρύαντά τε, ποιμένα λαῶν,
Καινένα τ', Ἐξάδιόν τε, καὶ ἀντίθεον Πολύδημον.
Θησέα τ' Αἰγείδην, ἐπιεικέλον ἀθανάτοισιν.
Κάρτιστοι δὲ κεινοὶ ἐπιγυθνοῖν τράφεν ἀνδρῶν.
Κάρτιστοι μὲν ἔσαν, καὶ καρτίστοις ἐμάχοντο,
Φητὶν ὄρεσι φῶσι, καὶ ἐκπάγλως ἀπόλεσταν...
... κεινοῖσι δ' ἀνοῦχτις
των, οἳ νῦν βοῦτοί εἰσιν ἐπιγυθνοῖσι, μαχέετο 1).

Ἐν ᾧ ἀφ' ἐτέρου οἱ ἥρωες τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου παριστάνται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ διαπράττοντες ἄθλα, ἄτιμα οὐδὲ νὰ φαντασθῶσιν κἀν ἡδύναγτο οἱ μεταγενέστεροι αὐτῶν²⁾.

Ἐπίσης παρὰ τοῖς καθ' ἡμᾶς Ἕλλησι

1) Ἐπὶ τῆς ιδέας ταύτης στηρίζονται, νομίζομεν, οἱ μῦθοι περὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ κόσμου, περὶ τῶν πρώτων ὃ Ἡσίοδος ἐποίησατο λόγον ἐν τοῖς ἔργοις καὶ ἡμέρισσι αὐτοῦ.

1) Ἰλιάδ. Α. 260—272.

2) Ἰλιάδ. Ε. 302 καὶ Μ. 381 καὶ Γ. 285 καὶ—Velleius Paterculus I. 5.—Cf. Juvenal., XV, 67—71.

φέρεται ἡ ἰδέα ὅτι οἱ ἀρχαιότεροι Ἑλλη-
 ληνες¹⁾ ἦσαν ἀνδρειωμένοι, ἥρωες
 δυνάμενοι νὰ ἐκτελέσωσιν ἀθλητικά
 ἔργα, ἅτινα σήμερον ἀδύνατον εἶναι νὰ
 κατορθωθῶσιν. Καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ-
 του Ἑλληνας ἀποκαλοῦσαν προσέτι
 τὰ παλληκάρια, ὧν ἡ σωματικὴ ῥώ-
 μη εἶναι πολλῶ ὑπερτέρα τῆς τῶν ἄλ-
 λων ἀνθρώπων

Ἡ Ἀγγελικὴ τῆς Κούμιναις ἔχει ἄνδρα παλληκάρι
 Σάν Ἑλληνας ἔχει τσαμπᾶ καὶ ρήθια ἁλιοντάρι. 2)

Ἦσαν δὲ, κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ
 λαοῦ, οἱ παλαῖοι οὗτοι καὶ ἀνδρειω-
 μένοι Ἑλληνας, πελώριοι τὸ σῶμα,
 ἔχοντες ἀνάστημα ὡς τῆς ὑψηλοτέρας
 λεύκης³⁾, ὅπως οἱ Κύκλωπες τοῦ Βερ-
 γιλίου⁴⁾, ἀπέθνησκον δὲ ὅταν ἐπιπτον
 κατὰ γῆς ἐτειδῆ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεγερ-
 θῶσιν⁵⁾. Περὶ τῆς ἰσχύος των πολλὰ

1) Ἑλληνας συνήθως, ἐνίοτε δὲ διὰ τὴν εὐ-
 φωνίαν μετὰ τοῦ δίγαμμα Γέλληνας ἢ Γέλλ-
 ηνοί. Ἐν Ἀραχώθῃ ἡ λ. αὕτη σχηματίζει ἀ-
 ναμάλως τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ Ἑλλ-
 ηνᾶδες. (Schmidt, Das Volksleben der Neu-
 griechen I σ. 200.) Ἐν δὲ Τραπεζοῦντι συνήθη;
 ἡ λέξις Ἑλλενοί, ἀντὶ ἀνδρεῖοι, παλληκάρια.
 (Σάββα Ἰωαννίδου, ἱστορία καὶ στατιστικὴ Τρα-
 πεζοῦντος, σ. 280. 286. 288.) Δράκοι ἐλλέ-
 νοί, λέγει τραπεζοῦντιόν τι ἄσμα. (Τριανταφυλ-
 λίδου, οἱ φυγάδες, σ. 470.)

2) Passow, Carmina popularia Graeciae rec-
 centioris ἀρ. 425. — Ὁ Schmidt ἀναφέρει (ἐνθ.
 ἀν. σ. 206) ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ Μελενίω τῆς Μα-
 κεδονίας ἀχθοφόροι; τὶς ἐπεκαλεῖτο ὁ Ἑλληνας
 διότι μέγιστα βάρη ἔφερον. Ὁμοίως καὶ ἐν Κε-
 φαλληνίᾳ συνήθη; εἶναι ἡ ἔκφρασις ἐλληνικὴ ἢ
 ὄσουλα, ἐπὶ τῶν ἐργασίων, δι' ἧς ἀπαιτεῖται
 σωματικὴ ῥώμη, καὶ ἐν Ἀραχώθῃ ὄσουλα εἶ-
 σα ν ἔλληνας, εἴ νη σῶκος (ἰσχυρὸς) σα ν
 ἔλληνας.

3) Fauriel, Chants populaires de la Grèce
 moderne t. I. p. LXXXI. «En certaines parties
 de la Grèce, comme en Thessalie, cette notion
 si vague qu'ils ont de leurs ancêtres a été am-
 plifiée de merveilleux; les vieux Hellènes du
 temps païen, on se les figure comme des gé-
 ants dont la taille égalait celle des plus hauts
 peupliers, et qui mouraient à terre, faute de
 pouvoir se relever, une fois qu'ils étaient tom-
 bés. — Ulrichs, Reise und Forschungen t.
 I. σ. 182.

4) Vergil, Aen. III 679. — Cf. Schmidt,
 das Volksleben der Neugriechen. I. σ. 205.

5) Fauriel, l. c.

ὑπάρχουσι παραδόσεις, ὧν μίαν, ἐν ἣ
 συνδέονται πῶς αἱ ἀναμνήσεις τῆς ἀρ-
 χαίας Ἑλλάδος πρὸς τὰς βυζαντινὰς,
 διότι ἡ σκηνὴ ὑποτίθεται ἐν Κωνσταν-
 τινουπόλει, παραθέτομεν ἐνταῦθα. Τὴν
 παράδοσιν ταύτην ἤκουσεν ὁ Heuzey
 παρὰ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου τῆς
 Ἀκαρνανίας Χρυσοβίτσης. «Τοῦτο συ-
 νέβη, διηγούντο, εἰς τὸν καιρὸν τῶν πάπ-
 πων τῶν πάππων μας. Ἄνθρωποι τινες
 τοῦ χωρίου μας ὑπῆγαν εἰς Κωνσταντι-
 νουπόλιν. Ἐκεῖ, μαθόντες ὅτι ὑπῆρχε
 γραϊὰ τὶς ἀπὸ τὴν φυλὴν τῶν Ἑλλήνων,
 ὑπῆγαν νὰ τὴν ἴδωσιν. Εἶχεν ἀνάστη-
 μα ὑπερφυσικόν, ἀλλ' ἦτο τυφλὴ, ἔνεκα
 τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας τῆς. Ἐζήτησε
 πληροφορίας περὶ τοῦ τόπου των καὶ ἀπο-
 τεينوμένη πρὸς ἓνα ἐξ αὐτῶν: — «Δός
 μοι τὴν χεῖρά σου» τῷ λέγει. Ἐκεῖνος,
 φοβηθεὶς, δὲν ἐτόλμησεν ὑλλὰ λαβῶν
 παρευθὺς μίαν πυρολαβίδα, ἧς τὸ ἐν
 ἄκρον ἦν πεπλατυσμένον, ὡς συνειθίζε-
 ται ἐν τῇ Ἀνατολῇ, τὴν παρουσίασεν
 εἰς τὴν γραϊάν, ἧτις τὴν συνέσφιγξε με-
 ταξὺ τῶν δακτύλων τῆς καὶ τὴν συνέ-
 τριψεν. « — Εἶσθε δυνατοί, εἶπεν, ἀλλ'
 ὄχι ὅσον εἶμεθα καὶ ἡμεῖς.» Ἐνόμιζεν
 ὅτι ἐκράτει τὴν χεῖρά του.»¹⁾

Ἐνεκα τῆς ἰσχύος των καὶ τοῦ γι-
 γαντιαίου αὐτῶν ἀναστήματος ὀλόκλη-
 ρος ἢ οἰκουμένη ἔτρεμε τοὺς ἀρχαίους
 Ἑλληνας, ἀλλ' ὁ Θεὸς τοὺς ἐξολόθρευ-
 σεν, διότι ἦσαν ἐιδωλολάτραι²⁾. Καὶ ἡ
 ἀσεβὴς αὐτῶν θρησκεία, ἐμποιεῖ φρι-
 κην εἰς τὸν λαόν, διότι πολλὸ ἐνωρὶς
 ἐφρόντισαν οἱ καλόγηροι νὰ καταστή-
 σωσι μισητὸν τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων,

1) Heuzey, de mont Olympe et l'Acarnanie
 p. 264.

2) Al. Soutjo, Histoire de la revolution grec-
 que p. 227. «On sait que les Grecs anciens
 avaient une haute idée de leurs ancêtres, et
 que les Titans ou les Géants dont ils se croy-
 aient issus étaient, selon leurs traditions, des
 êtres surhumains. De même, les Grecs moder-
 nes se représentent leurs aïeux comme des
 créatures merveilleuses; ils supposent qu'ils
 étaient réduits de l'univers à cause de l'énor-
 mité de leurs membres, et qu'ils disparurent
 de la terre en punition de leur idolâtrie. —

καὶ τὴν θρηκείαν αὐτῶν ὡς λατρείαν τοῦ διαβόλου νὰ παραστήσωσιν ¹⁾).

Ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἔζησαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες θεωρεῖται ἐποχὴ ἀρχαιοτάτη. Κατὰ τινα παράδοσιν τῆς Ἄνδρου τέσσαρες ἐποχαὶ ὑπῆρξαν· πρώτη ἡ τῶν Δρακόντων, δευτέρα ἡ τῶν εἰδωλολατρῶν Ἑλλήνων, τρίτη ἡ τῶν Ἑνετῶν καὶ τετάρτη ἡ τῶν Τούρκων ²⁾. Εἰς δὲ τὸ Ξηρόμερον τῆς Ἀκαρνανίας ἐκτὸς τῆς ἐποχῆς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἀναφέρουσι τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀλαμπάντας (Alabanda-alla banda?, μετ' αὐτὴν τὴν τῶν Ἑνετῶν καὶ ἔπειτα τὴν τῶν Τούρκων. Ἐχουσι δὲ καὶ ἐποχὴν τῶν Ἰσπανῶν, καὶ αὕτη θὰ εἶναι νομιζομεν, ἡ ἐποχὴ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Καταλωνίων ἐν Ἑλλάδι· ὅλοι δὲ οἱ προγενέστεροι χρόνοι λέγονται ὁ καιρὸς τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ³⁾. Ἐν γένει δὲ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς συνεπιθίζει νὰ λέγη εἰς τὸν καιρὸν τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, ἀπ' τῶν Ἑλλήνων τὸν καιρὸ κλπ. διὰ πᾶν πρᾶγμα ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἀρχαιοτητα ⁴⁾).

Εἰς πολλὰ μέρη δεικνύουσι τάφους τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀναλόγους πρὸς τὰς περὶ τοῦ ἀναστήματος αὐτῶν δοξασίας· Ἐπὶ τῶν Ἀσιατικῶν ὄχθων τοῦ

Θρακικοῦ Βοσπόρου, διηγείται ὁ Ἄλ. Σούτσος, ὑψοῦνται μέγας τις λόφος, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποῦ σχηματίζεται ἐπίπεδον, ἐφ' οὗ μετὰ θανμασμοῦ δεικνύουσιν τετραγωνόν τι μέρος, ἐστρωμένον διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, καὶ ἔχον μῆκος μὲν δεκαπέντε ποδῶν, πλάτος δὲ ἕξ ἢ ἑπτὰ· τὸ μέρος τοῦτο ὀνομάζουσι μνηματοῦ Ἑλληνοσ, καὶ πιστεύουσιν ὅτι τὸ σῶμα τοῦ ἐκεῖ τεθαμμένου Ἑλληνοσ εἶχεν ἴσας διαστάσεις. ¹⁾ Ἐν Κρήτῃ δὲ ἕξ μίλια μακρὰν τῆς Μύρτου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ῥιζοκάστρου δεικνύουσι ὑψωμα γῆς, ἴσως φυσικόν, μῆκους τεσσαράκοντα περίπου βημάτων, ὅπερ λέγεται ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ σαραντάπηχου τοῦ μνηματοῦ ²⁾. Ἐν τῇ νήσῳ Ἰμβρῶ προσέτι πλησίον τοῦ μοναστηρίου ἁγίου Κωνσταντίνου ὑπάρχει μέγας τις λίθος, ὃν τινα νομιζουσι τάφον ἀρχαίου βρέφους τριῶν μόνου ἡμερῶν (τρι-ἡμέρων παιδί? ³⁾) καὶ ἐν Θάσῳ πλησίον τῆς ἀπὸ Θεολόγου εἰς εἰς Ἀλικὴν ὁδοῦ ὑπάρχει μέρος τι, ἔνθα λέγουσιν ὅτι εἶναι τεθαμμένος ἔνας τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ⁴⁾. Ὅμοιαις παραδόσεις περὶ τάφων γιγάντων εἶχον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ⁵⁾ καὶ οἱ Γερμανοὶ ⁶⁾).

Συμφώνως πρὸς τὴν δοξασίαν ταύτην νομιζει ὁ λαὸς ὅτι σώζονται ἐνίοτε ἀνευρισκόμενα εἰς τοὺς τάφους τεράστια ὄστᾶ, εἰς τοὺς γιγάντας προγόνους τοῦ ἀνήκοντος ὅπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ πολλοὶ ἄλλοι λαοὶ ἐπίστευον. Γνωστὴ ἡ ἱστορία τῶν ὄστῶν τοῦ Ὀρέστου, τὰ

1) Ἡ λέξις Ἑλληνοσ κατήντησε νὰ σημαίνῃ εἰδωλολάτρησ, διότι εἰς αὐτὴν τὴν σημασίαν μεταχειρίζοντο αὐτὴν οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας (βλ. H. Stephani thesaurus linguae graecae. Paris t III col. 768 λ. Ἑλληνίζεω. — Ducangii, glossarium ad script. mediae gr. τ. 1. σ. 375 ἐν λλ. Ἑλληνοσ = Paganus gentiles. — Ἑλληνισμός = Paganismus paganitas. — Ἑλληνίζεω paganismum profiteri. — Βλ. καὶ Grimm Deutsche Mythologie. II. σ. 4198 — B. Schmidt, ἐνθ. ἀν. I σ. 204.) Καὶ ἀθανασίᾳ δὲ ἡ λέξις ἐλίνει σημαίνει εἰδωλολάτρησ. (Hahn, alban. Studiën τ III σ. 33. ἐν λ.)

2) B. Schmidt, Das Volksleben der Neugriechen. τ. I. σ. 193.

3) Heuzey, Le mont Olympe et l'Acarnanie σ. 263—264.

4) Βλ. καὶ Schmidt, ἐνθ. ἀν. σ. 209. — Κατὰ τὸν Οὐλφτχον οἱ χωρικοὶ δι' ὅλας τὰς ἀρχαιοτάτας λέγουσιν ὅτι εἶναι ἀπὸ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον. (Ulrichs, Reisen und Forschungen in Griechenland. τ. I. σ. 494.)

4) Al. Soutzo, Histoire de la revolution Grecque p. 22—220. Lechevallier, Reisen durch Propontis und Pontus Euxinus. σ. 40 (γερμ. μεταφρ). — Sanders, das Volksleben der Neugriechen. σ. 326.

2) Pashley, Travels in Crete. τ. I σ. 272. — Schmidt, ἐνθ. ἀν. σ. 207—208.

3) A. Conze, Reise auf der Inseln des Thrakischen Meeres. σ. 95. σημ. 2.

4) Conze, ἀν.

5) Πυρσ., A. 35. — Φιλόστρατ., Ἡρωϊκ. 12. — βλ. καὶ τὰς κατωτέρω σημειώσεις.

6) Vgl. Sanders, Das Volksleben der Neugriechen S. 326.

ὅποια ἀποκτήσαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, κατὰ τινὰ δελφικὸν χρησμὸν κατέκτησαν τὴν Τεγέαν. Ταῦτα, ὡς διηγείται ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Δάκων Δίχας ἀνεκάλυψε ἐκ τινος διηγέσεως Τεγεάτου χαλκῆος «ὄρύσσω, τῷ διηγείτο οὖος, ἐπέτυχον σορῶ ἐπαπήχει· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι μηδ' αὐτὰ μὲξ οὐκ ἀνθρώπου τῶν νῦν, ἀνοξία αὐτὴν καὶ εἰδου τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἐόντα τῇ σορῶ· μετρήσας δὲ συνέχωσα ὀπίσω¹⁾». Ὁμοίαι εἶναι καὶ ἡ διήγησις περὶ τοῦ τάφου καὶ τῶν ὀστέων τοῦ Ἀνταίου: «Ἐνταῦθα (εἰς Τίγγιν), λέγει ὁ Πλούταρχος, τὸν Ἀνταίου οἱ Δύβους ἰστοροῦσι κείσθαι καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ Σερτώριος διεσκαψεν, τοῖς βαρβάρους ἀπιστῶν διὰ τὸ μέγεθος· Ἐντυχὼν δὲ τῷ σώματι πηχῶν ἐξήκοντα μήκος, ὡς φασι, κατεπλάγη καὶ σφάγιον ἐνταμὼν σιμέχωσε τὸ μῆμα καὶ τὴν περὶ αὐτοῦ τιμὴν τε καὶ φήμην συνηξήσε²⁾». Καὶ οἱ τῆς βυζαντινῆς περιόδου Ἕλληνες τὰς αὐτὰς δοξασίας εἶχον. «Ἐν τῷ ναφῷ τοῦ ἀγίου Μητῆ, διηγείται ὁ Κωδωνός, ἐν τῇ ἀκροπόλει, ὄρυγμα εὐρέθη ὅτε ἐκαθαρίζετο, καὶ ὅσα ἀνθρώπων γιγάντων εἰς πλήθος, ἄτινα θεασάμενος Ἀναστάσιος ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ παλάτιον κατέθετο τὰ ὅσα εἰς θαῦμα ἐξαίσιον³⁾». Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν μεσαῖωνα καὶ τοὺς νεωτέρους ἀκόμη χρόνους ἐν Εὐρώπῃ ἐπεκράτει ἡ τοιαύτη δοξασία⁴⁾, ἕως οὗ ὁ Cuvier καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες ἀπέδειξαν ὅτι τὰ ὑποτιθέμενα ταῦτα ὅσα γιγάντων,

ἦσαν ἀπλῶς ὅσα ἀπολελιθῶν θηρίων, ὡς μαστοδόντων ῥινοκέρων, πρὸ πάντων δὲ ἐλεφάντων¹⁾. Ἄλλως τε, ἐκτὸς τῶν ἀποδείξεων τούτων, ἄς χορηγῆ ἡμῖν ἡ παλαιοντολογία, γνωρίζομεν ἄλλοθεν ὅτι τὸ ἀνθρώπινον ἀνάστημα ἦτο τὸ αὐτὸ πρὸ τεσσαράκοντα αἰώνων· τοῦτο δὲ ἀποδεκνύεται ἐκ τῶν αἰγυπτιακῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης σαρκοφάγων, αἵτινες ἔχουσι τὸ μήκος τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπινου ἀναστήματος²⁾.

Ὁ λαὸς παρατηρῶν τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας ἀρχιτεκτονικῆς, τὰ κυκλώπεια τεῖχη, τοὺς ὑπερμεγέθεις ἐκείνους λίθινους ὄγκους, δὲν δύναται ποτὲ νὰ πεισθῆ ὅτι τοιαῦτα ἔργα ἦτο δυνατόν νὰ συντελεσθῶσιν ὑπὸ κοινῶν ἀνθρώπων συνήθους ἰσχύος³⁾. ἀποδίδει λοιπὸν εἰς τοὺς προγόνους του, τοὺς τόσους ἀνδρείους καὶ ῥωμαλέους, τὴν κατασκευὴν αὐτῶν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἠδύναντο εὐχερέστατα νὰ μετακινῶσι μέγιστα βάρη ἐν Σύρῳ μάλιστα διηγούνται ὅτι μετεχειρίζοντο ὡς δίσκους δύο ἔξωθεν τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ δύο ἐκκλησιῶν ὑπάρχοντα μεγάλη ἐλαιοτριβεῖα⁴⁾. οὕτω καὶ οἱ Γερμανοὶ πιστεύουσιν ὅτι οἱ γίγαντες ἢ ὁ διάβολος θέτουσι τοὺς μεγάλους λίθους, οὓς Riesenstein (γιγάντων λίθους) καλοῦσι⁵⁾. Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὡς γνωστὸν κυκλώπεια τεῖχη ἀπεκαλοῦντο τὰ κολοσιαιῖα κτίρια τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τιρύνθου, καὶ οἱ Κύκλωπες, ἦτοι οἱ ἀρχαιότεροι ἄνθρω-

1) Ἡρόδοτος, Α 68.— Πανσαν. Γ'. γ. 6.

2) Πλούταρχ., Σερτωρ. 9.—Περὶ τῶν ὀστέων ποσσῶν γιγάντων πρὸς τοὺς ἀρχαίους βλ. καὶ Goetwaling, ad Hesiod. Ἔργ. 432.

3) Κωδωνός, π. θεασάμ. σ. 31 ed. Bonn.

4) Quorum (gigantum) ossa in littoribus et in terrarum latebris, ad indicium vastae

quantitatis eorum, saepe comperta leguntur. De monstris et belluis (χειρὸς τοῦ Γ'. θαλάσσιος) c. 57.—Ἐν Bengel de Xivrey, Traditions teratologiques, 1836. p. 189.—Ὁ αὐτ. σ. 490 zc. Dom Calmet, dissertations qui

peuvent servir de prolegomenes de l'Écriture sainte, t. II partie II p. 33 et suiv.—Mauzy, Essai sur les légendes pieuses. p. 448—449. not.

4) Cuvier, not. ad Plin. Hist. Nat. VII c. XVI. l. III p. 88. collect. Lemaire.—Id., Recherches sur les ossements fossiles. t. I p. 21 89 et suiv.—id. Histoire des sciences naturelles t. II p. 43.—Geoffroy de Saint-Bijaire, Hist. de l'anomal. de l'organ.—Cf. Mme Clément, Hist. des fêtes civiles et religieuses du départ. du Nord. p. 497.—Mauzy, l. c.

2) Βλ. Virey, Dictionnaire des sciences médicales. art. Géants.

3) Heuzey, Le mont Olympe et l'Acarmanie. p. 264.

4) Πανδώρα. τ. XVI σ. 488.

5) Grimm, Deutsche Sagen. τ. I. ἀρ. 133 πρῶτ. ἀρ. 201 πρὸς δὲ καὶ ἀρ. 198. 199.—Id., Deuts che Mythologie. σ. 500.

ποι, ἐθεωροῦντο ὡς οἰκοδομήσαντες αὐτά, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μεγαλοπρεπῆ καὶ μεγάλα οἰκοδομήματα ¹⁾). Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν εἰς τὸν Ὠγγύην, τὸν ἀρχαιότατον βασιλέα τῆς Ἀττικῆς ἀπεδίδοντο αἱ ἀρχαῖαι οἰκοδομαί ²⁾). Ἐπίσης ἐν Ἀσίᾳ πιστεύουσιν ὅτι ὁ Σολομῶν ἔκτισε τὰ ἀρχαῖα μεγαλοπρεπῆ ὀψωσῶν οἰκοδομήματα, καὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα ὅλαι αἱ κελτικαί, γερμανικαὶ καὶ σκανδιναυκαὶ κατασκευαὶ ἐθεωροῦντο ὡς κτίσματα τῶν γιγάντων, τῶν νομφῶν, τῶν πνευμάτων, καὶ αὐτοῦ τοῦ διαβόλου, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Πάρῳ διασώζεται ὁμοία πρόληψις ³⁾).

(Ἐπεται συνέχεια.)

N. F. ΠΟΛΙΤΗΣ.

Αἱ γυναῖκες

ΚΑΙ ΤΟ ΒΕΛΛΕΙΑΝΕΙΟΝ ΔΟΓΜΑ

Τὰ πρόοimia ἢ αἱ προεισαγωγαὶ συνήθως δικαιολογοῦσι τὸ θέμα ἢ προδιαθέτουσιν εἰς αὐτὸ τὸν ἀναγνώστην ἢ σύντομος ὁμως αὐτῆ προεισαγωγικῆ σημείωσις δικαιολογεῖ μόνον ἐμὲ, ὅχι διότι εἶμαι εἰς θέσειν κατηγορουμένου, ἀλλ' ἵνα προλάβῃ πᾶσαν τυχὸν ἐπιτέμησιν ὅτι γράφω ἐπὶ θέματος εἰδικῶς νομικοῦ, ἐν ᾧ οὔτε ὁ σύλλογος πρὸς ὄν ὀμιλῶ ἢ τὸ περιοδικὸν σύγγραμμα δι' ὃ γράφω ἔχουσι τοιαύτην νομικὴν εἰδικότητα, οὔτε ὁ ἀπτόμενος τοιούτου θέματος εἶνε ἀκόμη κατάλληλος. Δι' αὐτὸ

δὲ προέταξα τὰς γυναῖκας ὅχι διότι τὰς ἐνόμισα προμαχῶνας, ὅπερ θὰ ἦτο ἔλλειψις τῆς κοινοτέρας ἰπποτικότητος, ἀλλ' ἵνα προδηλώσω ὅτι πρόκειται καὶ περὶ γυναικῶν, ἐπομένως τὸ στάδιον δὲν μένει κλειστὸν καὶ εἰς τὸν ἐνὶ βλέμματι ἀντιληφθέντα τῶν πλεονεκτημάτων ἢ μειονεκτημάτων τοῦ θήλεος γένους· οὐδ' ὑπολαμβάνω ὅτι ὁ λαλῶν σήμερον περὶ γυναικῶν πρέπει νὰ ἦνε ἐν τὸς τῆς σφαίρας τοῦ ποῦφ ἢ τῶν ἄλλων παραρτημάτων τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐξέλθῃ αὐτῶν καὶ νὰ εἰσέλθῃ μέχρι τινὸς εἰς τὸν διανοητικὸν μηχανισμόν των, χωρὶς νὰ ἦνε καθηγητῆς τῆς φρενολογίας, διότι παντοῦ εἰσέδυσαν αἱ γυναῖκες καὶ οἰουδήποτε λίθου ἐγείρης, οἰουδήποτε λέξιν ἀνακινήσης, θὰ τὰς εὔρης ὑποκάτω. Διὰ τοῦτο δὲ εἶπον ὅτι ἐν ὄσῳ ὑπάρχουν γυναῖκες, ἢ ἐπειδὴ ἀπαξ ὑπῆρξαν, ἔχει τις πάντοτε κάτι τι νὰ λέγῃ εἴτε εἶνε ὀπλισμένος μὲ τὸ μίσος τοῦ Εὐρυπίδου ἢ μὲ τὴν φιλογυναικολογίαν τοῦ Βαλζάκ, εἴτε μὲ τὴν ἀπάθειαν καὶ συντομίαν Γερμανοῦ καθηγητοῦ.

Πρόκειται λοιπὸν περὶ γυναικῶν, μάλιστα Ῥωμαίων, ἦτοι πρόκειται, ἀφοῦ κατὰ φανταστικὸν πλάσμα μετενεχθῶμεν πρὸς ἡμίσειαν στιγμὴν εἰς Ῥώμην καὶ ἴδωμεν γενικώτερον τὴν ἐν Ῥώμῃ παράλυτον κατάστασιν, νὰ ὁμολογήσωμεν πόσον ἐπικαίρως ἀνεφάνη τὸ σωτήριον τοῦτο δόγμα τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου.

Ἀφίνομεν τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας, ὅσαι ἐξ ἀνάγκης ἀνέμιξαν ἐν τοῖς θέμασιν αὐτῶν τὰς γυναῖκας, καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὴν νομικὴν. Ἡ νομικὴ μετὰ τῆς ἱστορίας συμβαδίζουσιν ἐνίοτε ὡς πρὸς τὴν πρὸς τὰς γυναῖκας συμπεριφορὰν των. Ἀφ' αὐτῶν οἱ ἠθικοὶ νόμοι παρέλθωσιν ἀπρακτοί, αἱ δὲ γυναῖκες λάβουν τὴν κάτω ὁδὸν, ἔρχεται ἀφ' ἐνὸς ὁ θετικὸς νόμος χαλιναγωγῶν αὐτὰς καὶ περιφράττων τὰς πηγὰς τῆς διαφθορᾶς, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ ἱστορία, αὐστηρὰ καὶ ἀδέκαστος, κολάζουσα αὐτὰς διὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν παρεκτροπῶν των. Ἐν-

1) Στράβ., Η'. σ. 373. — Σχολ. εἰς Εὐρυπίδ. Ὀρέστ. 966. (τ. I. σ. 239 ed. Dindorf.) Σχολ. εἰς Ἀριστοτέλ. π. ῥητορ. ἀ, σ. 52. (τ. III σ. 408. ed. Dindorf.) — Πανσενί, Β. κε. 8. Ζ. κε. 5. — Ἠσύχ., ἐν λ. Τυρόνθιον. — πρὸλ. Νόνν., Διονυσιακ. MA'. 268. — Lactant., ad Stat. Thebaid. I. 234. "Quidquid magnitudine sua nobile est Cyclopum manu dicitur fabricatum." Cf. Müller, Handbuch der archaeolog. § 43.

2) Πουλ. Διάκων. — Pomp. Fest., σ. 400. ἔκθ. Lindemana.

3) Βλ. τὸ περὶ Διαβόλου ἄρθρον ἐν τῷ 6^ῳ μέρει τοῦ α. τόμου τοῦ συγγράμματός μας περὶ τοῦ θένου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων.

τεύθεν βλέπομεν συμβαδίζοντας νομοθέτας τινας καὶ ιστορικούς. Ἐν ᾧ τὴν κουφότητα καὶ εὐπιστίαν αὐτῶν διορθοῖ τὸ Βελλειάνιου δόγμα (S. C. Velleianum), ἔρχεται ὁ Κάτων, ὁ Βαλέριος Μάξιμος, κατόπιν ὁ Τάκιτος καὶ τόσοι ἄλλοι ἐκτιθέμενοι τὴν ἐκ τῆς κουφότητος τῶν συμπολιτῶν τῶν ἐπελθοῦσαν εἰς τὴν Ῥώμην διαφθοράν, ἔρχεται ὁ Ζευήρος Καϊκύνας, ὅστις ὀδυρόμενος δι' αὐτὰς εὐχεται τὴν ἐπάνοδον τῶν ἀρχαίων ἠθῶν, ἀποδεικνύων ὅτι ὁσάκις κατηγοροῦντο Ῥωμαῖοι ἐπὶ σφετερισμῶ δημοσίων χρημάτων, ἀπεδεικνύοντο ἔνοχοι μᾶλλον αἱ γυναῖκες, ἢ οἱ σύζυγοι τῶν (1). Ἄφ' ἐνὸς βλέπομεν τὸν κατὰ τῆς πολιτείας Ὀππειον νόμον, ἀφ' ἑτέρου τὸν Πλίνιον διηγούμενον ὅτι εἶδε τὴν Λολλίαν ἐν δείπνῳ ἔστολισμένην μὲ μαργαρίτας δέκα σχεδὸν ἑκατομμυρίων δραχμῶν (40 ἑκατομ. sestertium.) (2).

Ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῆς γυναικείας διαφθορᾶς παρήγαγε τότε φοβερὰν καχεξίαν ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ, ἀπόδειξις ὅτι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐπὶ σοφία διαπρέψαντας ἄνδρας ἠνάγκαζον ὅπως κατέρχωνται εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς τὸ βῆμα, ὅπως δημηγορῶσιν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ εἰδομεν τότε τὸν πολὺν Κάτωνα προτείνοντα τὴν κατάργησιν τοῦ εὐεργετικοῦ Ὀππειῶν νόμου, ὅστις διὰ τῶν περιοριστικῶν αὐτοῦ διατάξεων κατέπνιγε βαθμηδὸν τὸν σάρακα τῆς πολυτελείας. Ἐντεῦθεν ὁ νομοθέτης ὠρμᾶτο εἰς νέους περιορισμοὺς καὶ, ὡς λέγει ὁ Troplong, (ἐν τῷ περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τοῦ Ῥωμ. δικαίου) «ἡ ἀνατροφή αὕτη, γενομένη διὰ μεγάλων περιορισμῶν, ἔφερε μόνον ἀντίπραξιν εἰς τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν διαφθοράν.» «Γινώσκω, ἐπιλέγει ὁ Troplong, πόσον ἀξιοθαύμαστος εἶνε ἡ μήτηρ τῶν Γράκχων καὶ ἡ Πορκία, ἀλλὰ μὴ λάβωμεν τοὺς περικαλλεῖς καὶ εὐγενεῖς τούτους χαρακτηήρας ὡς ἔντυπα τῶν Ῥωμαίων γυναικῶν. Ἡ συνωμοσία τῶν Διονυσίων,

αἱ μυστικαὶ μηχανορραφίαι κατὰ τῆς αἰδοῦς καὶ τῆς δημοσίας εἰρήνης, τὰ ἄσμενα διαζύγια, αἱ θρασεῖαι μοιχεῖαι, ἅπανα ἢ πλημμυρὶς τῶν αἰσχυρῶν ἠθῶν ἢ ἀπεικονισθεῖσα ὑπὸ τῶν φιλοσόφων, ἱστορικῶν καὶ σατυρικῶν ποιητῶν, ἢ ἀναγκάσασα τὸν Αὐγουστον νὰ ἐκζητήσῃ θεραπείαν διὰ τῶν πολιτικῶν νόμων, μὴ παρέχομένην ὑπὸ τῶν οἰκογενειακῶν, ταῦτα πάντα δὲν ἀποδεικνύουσι σαφέστατα τὴν γενικὴν κατάστασιν τῆς κοινωνίας; (1)

Κατηγορήσαν τινες τὴν Βενετὴν Μαρίαν Στέλλαν, τὴν Τραβιάταν ταύτην τῆς Βενετίας, ὅπως ἐξωγραφῆθη δειπνοῦσα ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου Βαννίας, ὅτι ἐν συμποσίῳ φίλων τῆς συνομνόντων κατὰ τοῦ ἐγκληματικοῦ συμβουλίου τῶν Δέκα λαβοῦσα χρήματα ἐπρόδωκεν αὐθωρῆν τοὺς καλλίστους νέους τῆς Βενετίας· ἀλλ' οὗτοι λησμονοῦσι τὰς Ῥωμαίας συζύγους, ὄχι τὰς ἀποπεπλανημένας, ὡς τὴν ῥηθείσαν Στέλλαν, ἀλλὰ τὰς συνεύνους πόσας προδοσίας ἐνήργησαν χάριν τοῦ χρυσοῦ. Ὁ Ἀππιανὸς μόνον ἀναφέρει πληθὺν γυναικῶν αἰτινες δωροδοκηθεῖσαι ἐπὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐπρόδωκαν τοὺς ἑαυτῶν συζύγους (2). Ὁ δὲ Μάξιμος ἀναφέρει ὅτι ἐβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν κατεδικάσθησαν ἐπὶ φαρμακείᾳ τῶν συζύγων τῶν. Δὲν ἤξεύρω δὲ πόσαι εὐρέθησαν κόψασαι τὰς γλώσσας τῶν, ὡς ἡ Ἑλληνὶς Λάινα, ἵνα μὴ μαρτυρήσωσι τοὺς συνωμότες· τοῦτο μόνον εἶνε γνωστὸν ὅτι οὐ μόνον ἑαυτὰς ἐβλαπτον καὶ διέφθειρον αἱ Ῥωμαῖαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς συζύγους τῶν καὶ ἄνδρας θαυμαζομένους ἔτι σήμερον παρέσυραν εἰς τὴν κουφότητα. Καὶ παράδειγμα τούτου σαφὲς αὐτὸς ὁ συντετόφρων Κικέρων, ὅστις δις καὶ γέρον πλέον ἐνυμφεύθη ὅπως πληρώσῃ τὰ ἐκ τῆς ἀσωτίας ὑπέρογκα χρέη του.

Ταῦτα δὲ γενικώτερον περὶ τῆς κατα-

(1) Τακίτου Χρ. Βιβ. III ἀριθ. 33.

(2) Πλιν. Βιβ. IX ἀριθ. 58.

(1) Troplong de l'influence du Chistianisme etc. Chap. 40. Παράβαλε καὶ Βαλέριον Μάξιμον 43. 6. II. Κεφ. IV.

(2) Περί ἐμφυλ. Ρωμ. πολ. 4. 28.

στάσεως τῶν Ῥωμαίων γυναικῶν λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν νὰ ἐξαιρέσωμεν τοὺς Ἑλληνας. Οὐδὲ λησμονοῦμεν ὅτι καὶ παρ' αὐτοῖς ποτε ὁ γάμος ἦν μέσου κερδοσκοπίας, καὶ φέρομεν τὸ παράδειγμα τῆς προικὸς τοῦ Ἀλκιβιάδου, τοῦ Γανδίνου τούτου τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, εἰσφυλαχθέντος νὰ λάβῃ νέαν ἰσότημον καταβολὴν παρὰ τῆς γυναικὸς, «εἰ τέξῃ αὕτη παῖδας,» ἐπίσης τὸ τοῦ Δημοσθένους κλπ. Ἄλλ' αἱ Ἑλληνίδες ἤρρησαν νὰ ἐννοήσωσι τούτο καὶ ὁ Εὐριπίδης ἡ ἠχῶ τῆς τότε κοινωνίας, ἐξεδήλωσε διὰ τῆς Μήδειας τὴν πεποίθησιν ἣν εἶχον, ὅτι δηλ. ἠγόραζον τοὺς ἄνδρας.

• Πάντων δι' ὅσα ἔμψυχα καὶ γινώμην ἔχει γυναίκες ἐσμὲν ἀθλιώτατον φυτὸν, ἄ; πρῶτα μὲν δεῖ χρημάτων ὑπερβολῆ πόσιν πρίασθαι, δεσποτὴν τε σώματος λαβεῖν. •

Μολαταῦτα δὲν ἀπαντῶνται ἐν Ἑλλάδι τὰ πολύκροτα ἐκεῖνα συμβόλαια τῶν συζύγων ἀνταλλασσόντων νομίμως τὰς συνεύρους των, καθιστάντων αὐτὰς ἀντικείμενον δανείων, τὸν δὲ γάμον συνάλλαγμα ἀπλῶς συναινετικόν, λυόμενον ἅμα τῇ ἐκδηλώσει τῆς ἐναντίας βουλήσεως. Τότε τὸ Ῥωμαϊκὸν κοινὸν, ἀντὶ ν' ἀκούῃ τὰς ὀμηρικὰς ῥαψωδίας, ἐν αἷς ἀπεικονίζετο ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἀγάπη τῆς Πηνελόπης, εἰκοσαεταίαν ὄλην ἀναμενούσης τὸν σύζυγόν της, τὸν ναυτίον ἤκουε τὸν ποιητὴν τῆς Φαρσαλίδος Λουκανόν, ἐκτιθέμενον ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ (2) τὴν ποιητικὴν ἐπιστροφὴν τῆς Μαρκίας εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Κάτωνος, ὅστις διὰ συμβάσεως εἶχε παραδώσει αὐτὴν ὡς σύζυγον εἰς τὸν Ὀρτένσιον, καθ' ἃ καὶ ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει (3).

Ἐν τοιαύτῃ καχεκτικῇ καταστάσει τῆς Ῥωμαϊκῆς κοινωνίας ἡ ἀνάγκη τῆς νομοθετήσεως περιοριστικῶν διατάξεων ἐφάνη κατάδηλος· διότι τῶν γυναικῶν αἱ μὲν ὅπως δίδωσι πολυτελεῆ δέιπνα

ἢ φέρωσι μαργαρίτας, διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐδωροδοκοῦντο ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, διὰ τῆς ἄλλης δὲ παρέδιδον εἰς αὐτὴν τοὺς τυχόν συνωμότας, ἢ κατ' ἴδιον αὐτῶν πλάσμα ὡς τοιοῦτους δῆθεν θεωρούμενους συζύγους των, αἱ δὲ περὶ πάν ἄλλο ἢ τὴν ῥύθμισιν τοῦ λογικοῦ των καταγινομένηαι, ὅπως ἔχωσι περὶ ἑαυτὰς σμήνη κολάκων καὶ ἐραστῶν ἀσκέπτως ὑπέγραφον ἐγγυώμεναι ὑπὲρ αὐτῶν καὶ γινόμεναι θύματα τῆς ἐπιστίας των.

Καὶ οἱ μὲν δανειζόμενοι διὰ τῶν ἐγγυήσεων, τῶν πολυταλάντων μάλιστα γυναικῶν, ἡ ἐπλήρωνον τὰ χρέη των, ἡ κατεγίνοντο εἰς νέας ἀσωτίας· αἱ δὲ ἐγγυηθεῖσαι ὑπογράψασαι μὲ τὴν ἐλπίδα, ἢ μᾶλλον τὴν πεποίθησιν ὅτι δὲν ἤθελον προσκληθῆ νὰ πληρώσωσι διὰ τὴν ἐγγυήσιν των, διότι ἐφρόνουν ὅτι οἱ ὑπὲρ ὧν ἐγγυήθησαν ἔμελλον ἱποτικῶς νὰ ἐξοφλήσωσι τὰ δάνειά των, πρὸ τῆς προθεσμίας μάλιστα, ἀπεγμνούντο ὑπὸ τῶν τοκογλύφων καὶ βαθμηδὸν ἔμενον μὲ θυλάκιον κενὸν χρυσαίου, μὲ οἰκίαν κενὴν κολάκων καὶ συνδαιτυμόνων.

Τὴν τελευταίαν ταύτην πρὸ πάντων κουφότητα τῶν γυναικῶν, ἐπαυξηθεῖσαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κλαυδίου, θέλων νὰ κολάσῃ ὁ νομοθέτης ὅπως καὶ ταύτας ἀπαλλάξῃ αὐτῆς καὶ τοὺς ἀναξιοχρέους ζητητὰς δανείων στερήσῃ τῆς εὐκόλως εὐρισκομένης ἐγγυήσεως τῶν γυναικῶν, ἐξέδοτο τὸ Βελλειάνειον δόγμα, περὶ οὗ μετὰ τὴν γενικώτερον ἄνωρῆθέντα περὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ καταστάσεως τοῦ γυναικείου φύλου, βραχέα ἐνταῦθα θὰ λεχθῶσι (1). Βεβαίως πρὸς

(1) Τὰ περὶ τοῦ δόγματος τούτου ὑπὸ τῆν καθαρῶς ἐπιστημονικῆν ἔρευναν ἐκτίθενται σαφέστατα ἐν τοῖς ἀρίστοις συγγράμμασι τῶν παρ' ἡμῖν σοφῶν καθηγητῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ΚΚ. Καλλιγᾶ καὶ Παπαρῆγοπούλῳ εἰς τὰ σχετικὰ χωρία τῶν ὁπίων παραπέμπομεν. Ὡς ἐκ περισσοῦ δὲ παραθέτομεν τὰ κατὰ τὸ δόγμα τοῦτο ἐν τῇ 134 Νεαρᾷ (κεφ. 8) ἐκτιθέμενα: «Κάκεινον δὲ συνεῖδομεν ὑπὲρ τῆς τῶν ὑποτελῶν ὠφελείας ἐπανορθῶσαι ἵνα, εἴ τις γυνὴ ἐν δανειακῇ γραμματείᾳ συναίνεσθαι τῷ οἰ-

1) Εὐριπίδ. Μήδεια ΣΤ. 236.

2) Φαρσαλίδος Βιβλ. Β'.

3) Πλούταρχ. ἐν βίῃ Κάτωνος.

νομοθέτησιν τοιούτου θεσμοῦ δὲν ἦτο ἀναγκαία τότε δικαιολογητικὴ τις ἔκθεσις· οἱ Ῥωμαῖοι ὅσον καὶ ἂν εἶχον διαφθαρῆ, ἐδικαιολόγουν βεβαίως τὸν νομοθέτην οὐδ' ἤθελον βεβαίως ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐπηρεασθῆ τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ ἀποδεχθῶσι θεσμόν δειχθέντα τότε σωτήριον, διότι σήμερον, ὅτε ὁ ἔμπορικὸς νόμος δίδει τοσαύτην καὶ τοιαύτην ἔκτασιν ἐνεργείας καὶ ἐπιχειρήσεων εἰς τὰς δημοσίως ἐμπορευομένας γυναίκας, ὑποτίθεται ὅτι τὸ θερμόμετρον τῆς κουφότητος καὶ εὐπιστίας των εἶνε εἰς μεγάλην ὕφεσιν, ἀφ' οὗ μάλιστα παραδείγματα μυριομύρια ἀπέδειξαν ὅτι ἡ κριτικὴ καὶ ἡ σύνεισις εὐρίσκονται ἐνίοτε παρ' αὐταῖς εἰς μεγάλην δόσιν· οὐδόλως δὲ παράξενον, ἀφ' οὗ ὁ κόσμος τὰς ἤκουσε διδασκούσας ἀπὸ Πανεπιστημιακῶν, ἐν Ἀμερικῇ ἰδίως, ἐδρών, νὰ τὰς ἴδωμεν καὶ δικάστας ἢ τοῦλάχιστον συνδίκους πτωχεύσεων, ἂν ἐφαρμοσθῆ τὸ παρὰ τῷ Boulay-Faty λεγόμενον ὅτι οὐδεὶς λόγος ἀποκλεισμοῦ τῶν ἐμπορευομένων γυναικῶν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκλέγωται καὶ αὐταί

κεῖψ ἀνδρὶ, ἢ ὑπογράψῃ καὶ τὴν οἰκειαν περιουσίαν, ἢ καὶ ἑαυτὴν ἔνοχον ποιήσῃ, κελεύομεν μηδὲν τοιούτον ἰσχύειν ἢ κρατεῖν, εἴτε ἅπασι, εἴτε πολλῶν· τοιοῦτό τι ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ πράγματος γένηται εἴτε ἰδιωτικόν εἴτε δημοσίον εἴη τὸ ὄφλημα, ἀλλ' οὕτως εἶναι, ὡς ἂν εἰ μηδὲν γεγραμμένον ἦν, εἰ μὴ φανερῶς ἀποδειχθῆι ὅτι τὰ χρήματα ἐξ ἰδίας αὐτῆς τῆς γυναικὸς χρεῖας ἐδαπανήθη.»

Ἴδου δὲ καὶ τὸ παρ' Ἀρμενοπούλου· «Ἐγγύς γυνὴ οὐ δίδωσι πρὸς τινά, ἀλλ' οὐδὲ ἂν δώσῃ ἐνέχεται· τότε δὲ μόνον ἐνέχεται εἰς ἐγγύην ἢ γυνή, ὅταν λάβῃ τι δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐγγυήσασθαι· ἢ γὰρ ὑπὲρ τῆς ἐγγύης δωρεὰ ποιῆσ' αὐτὴν ὑποκεῖσθαι τῇ ἐνοχῇ· ἐνέχεται δὲ καὶ τότε, ὅτε εἴποι ῥητῶς ὅτι ἀποβάλλεται τὸ ἴδιον δίκαιον καὶ τὸν νόμον, ὅστις βοηθεῖ αὐτῇ εἰς τὸ μὴ ἐνέγχεσθαι εἰς ἐγγύην ὃ δὲ τοιοῦτος νόμος ἀπὸ τοῦ εὐρόντος αὐτὸν Βελλειάνειος ὀνομάζεται.» (Ἀρμ. Βιβλ. Γ' Τίτλ. ΣΤ')

Ἐκ τούτων δὲ ἀποδείκνυται πόσῃν ἐλαστικότητά ἔχει τὸ δόγμα τοῦτο, ἥτοι πόσαι περιπτώσεις συμβαίνουσιν καθ' ἃς ἡ γυνὴ παρατεῖται ἀφ' ἑαυτῆς τῆς προστασίας τῆς ἐνοστάσεως τὸν Βελλειανείου δόγματος, ὅπερ τὰς κολακεύει μὲν ὡς σκεπτομένας ἐνίοτε καὶ ὠρίμως, ἀλλὰ παρέχει ὅπλα τοῖς ἐπιζητοῦσι τὴν ἐγγυήσῃ των, ὅπως ταχυδακτυλογραφικῶ τῷ τρόπῳ λάβωσι τὴν πολυτιμὸν ὑπογραφήν των.

μεταξὺ τῶν πρόσωριτῶν συνδίκων (1).

Ἄλλο θέμα εἶνε τὸ τῆς διαφορᾶς τῶν γυναικῶν τοῦ τότε καιροῦ πρὸς τὰς νῦν. Μὲ ὄλην τὴν μεταξὺ τούτων διαφορὰν τὸ Βελλειανείου δόγμα, τὸ τοσοῦτον δειχθέν διδακτικὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθιστᾷ ἔτι καὶ σήμερον τὰ θυλάκια τῶν βαθυπλόυτων κυριῶν δυσπρόσιτα καὶ παρέχει δυσκολίας εἰς τοὺς θέλοντας νὰ ἰδρῶσιν ἰσπανικὰ φρούρια διὰ γυναικείων ἐγγυήσεων· διότι τώρα εἶνε πλέον ἢ ἐποχὴ τῆς ἀτομικῆς ἐκάστου ἀξίας καὶ φερεγγυότητος. Ὅπως τὸ Βελλειανείου δόγμα κατασταθῆ ὀλιγώτερον εὐχρηστον, ὅπως αἱ γυναῖκες ὀλιγώτερον κολακεύονται ὑπὸ τῶν καταχρέων ἢ ἀναξιοχρέων ἀνθρώπων, ἔπρεπε νὰ ἐκτεινώσῃ τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας των, νὰ μὴ παραδίδονται μόνον εἰς τὴν κατ' οἶκον διασκέδασιν καὶ τριβὴν, συνεπάγουσαν δαπάνας καὶ ἀπαιτοῦσαν σμῆνῃ πολυθουρύβων ἐπισκεπτῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς παιδείας νὰ μεταλάβωσι μέρος κοινωνικῶν καθηκόντων καὶ νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὸ ἴδιον χρυσίον πρὸς μόρφωσιν ἑαυτῶν καὶ τῶν ἄλλων. «Ἡ γυνὴ, λέγει ὁ πολὺς Troplong (2), ἐγίνωσκε νὰ ὑψωθῆ εἰς τὸ ὕψος τοῦ νέου αὐτῆς προορισμοῦ· ὑπῆρξαν γυναῖκες αἱ μὲν ὑποστηρίξασαι αὐτοκρατορίας, ἄλλαι δὲ μεταρρυθμίσασαι αὐτάς. Ὑπῆρξαν καὶ τινες καλλιεργήσασαι τὴν παιδείαν, τὰ ἵπποτικά συμβάντα, πάντα τέλος τὰ πράγματα τὰ ὑποτρέφοντα τὸ μέγα δράμα τὸ παιχθέν κατὰ τὸν μεσαιῶνα.» Ἐνταῦθα ἀναφέρει ὁ πολυμαθὴς νομοδιδάσκυλος παραδείγματα, τὴν Εὐδοκίαν, τὴν Πουλχερίαν, τὴν Πλακιδίαν, τὴν Ὀνωρίαν κλπ. «Ἢδὴ λοιπὸν, ἐπιπροσθέτει, αἱ γυναῖκες διευθύνουσι τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος αὐτῶν, συνεργοῦσιν εἰς τὰ μέγала συμβάντα, ἀναφαίνονται ἐν τῇ πρώτῃ θεσει τῆς

1) Ἐν ἀρ. 0. 183. Ἴδε καὶ Ῥάλλη ἐμπ. Δίκ. III 409.

2) Ἐν τῷ ἀνω μνημονευθέντι συγγράμματι του, μεταφρασθέντος καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γωνίαν ὑπὸ τοῦ Κ. Νικολοπούλου.

ιδίας πατρίδος, ἧς ἄρχουσιν, ἀνακυκῶ-
σιν ἢ εἰρηνοποιούσιν.»

Δὲν μᾶς λαυθάνει ἐν τούτοις ὅτι ὄσφ
καὶ ἂν ἀσχοληθῆ ὁ γυναικεῖος νοῦς περὶ
ἀσχολίας ξένας τῆς πολυτελείας καὶ
τῶν ματαίων ἐπιδείξεων, ἢ καρδία τῆς
μένει πάντοτε ἢ αὐτῇ, καὶ εἶνε ἀληθές,
καθ' ἃ εἶπεν ὁ Καρδινάλιος Μαζαρίνος,
ὅτι γυνὴ κυβερνώσα βασιλείου ὀλόκλη-
ρον, δύναται νὰ κυβερνηθῆ διὰ τοῦ ἔρω-
τος ἀνδρὸς ἀνικάνου νὰ διοικήσῃ δώδε-
κα ὄρυιθας. Τὸ Βελλειάνειον λοιπὸν
δόγμα εἰσέδου καὶ εἰς τὸ κράτος τοῦ ἔρω-
τος· δυνάμει αὐτοῦ κατάχρῃσι ἢ ἄσωτοι
ἐρασταὶ ἠδύναντο νὰ ζητήσωσι διὰ μα-
λακῶν λόγων καὶ θωπειῶν τὴν χεῖρα
τῆς πλουσίας ἐρωμένης των οὐχὶ πρὸς
ὑμέναιον, ἀλλὰ πρὸς ὑπογραφὴν καὶ ἐγ-
γύησιν ὑπὲρ αὐτῶν· ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ἐν-
ταῦθα τὸ Βελλειάνειον δόγμα, ὡς σπάθη
Δαμοκλέους ἄνω τοῦ συναλλάγματος,
ἀπειλοῦν ἀκύρωσιν τῆς ἐγγυήσεως τῆς
εὐνοοῦσης γυναικός. Καὶ ἂν ἡ λατρευο-
μένη αὐτῆ εἶχε περιουσίαν, ἀλλ' οὐχὶ
πρόχειρον καὶ μετρητὴν, καὶ ἐπεθύμει
νὰ συνδράμῃ τὸν φίλον τῆς διὰ τῆς ἐγ-
γυήσεως πρὸς εὐρεσίαν δανείου, αὐτὴ ἰὰ!
τῇ ἐφώνει τὸ Βελλειάνειον δόγμα. Ὡστε
βλέπομεν ὅτι τὸ δόγμα τοῦτο ἦτο συμ-
πλήρωμα τῆς ὀλίγης τιμῶν κυριῶν κρί-
σεως, βλέπομεν ὅτι ὁ νομοθέτης συνε-
πλήρωσεν ὅτι ἡ φύσις ἀφήκεν, ἔτσιως
εἶπειν, ἀτελὲς παρὰ ταῖς γυναιξίν.

Φέρωμεν ἐν ἔτι παράδειγμα. Λέγου-
σιν ὅτι ἡ Νινὸν Λαγκλὸς καὶ ἡ Ἄρτε-
μις Ποιατερία καὶ γραιὶαι οὐσαι εἶχον
ἐραστὰς νεαροῦς. Τίς ἤθελεν—ἐκτὸς τοῦ
δόγματος τούτου—ἐμποδίσαι τὰς ῥικινὰς
τῶν ἐρωτολήπτων τούτων γραιῶν χεῖρας
τοῦ νὰ ὑπογράψωσι πᾶσαν ἐγγύησιν
ὑπὲρ τῶν νεαρῶν ἐραστῶν των, ἂν οὗτοι
τὸ ἀπήτουν καὶ τὸ ἔθετον ὡς αἴρεσιν
τοῦ ἀγράφου συναλλάγματος τοῦ ἔρω-
τός των; Βεβαίως αἱ νεαραὶ καρδίαι συ-
νήθως ἀποστρέφονται τὰς ῥυτίδας· ὅπως
δὲ αἱ καρδίαι τῶν ἐραστῶν τῶν ῥηθει-
σῶν γραιῶν εὐρίσκωσιν ἐρωτικὰς πη-
γὰς παρὰ τὰς ῥυτίδας αὐτῶν, ὑποτίθε-
ται, κατὰ τὰς κακὰς γλώσσας, ὅτι τὰς

ἐξεμύζων κολλήσασαι ἐπ' αὐτῶν, ὡς αἱ
οὐχὶ εὐκαταφρόνητοι βδέλλαι τῆς Κω-
παίδος.

Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι τὸ δόγμα τοῦτο
ἐξεδόθη, ὅτε ἡ τρυφὴ καὶ τὰ χρέη εἶχον
πλημμυρήσει ἐν Ῥώμῃ. Ἡ ἀνισότης τοῦ
πλούτου ἔφερε τὴν πενίαν, τὴν ζήτησιν
δανείων καὶ ἐπομένως ἐγγυήσεων· ὅτι,
ὅπως ἀποτρέψωσι τὰς κουφοτέρας τῶν
γυναικῶν οἱ αὐτοκράτορες, οἵτινες τότε
προσπάθουν νὰ μεταβιβάσωσι τὴν νο-
μοθετικὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τῶν συνελεύ-
σεων τοῦ λαοῦ εἰς τὴν Σύγκλητον, ἐξέ-
δωκαν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸ παρὸν
δόγμα.

Ἡ ἀνισότης τῶν περιουσιῶν ἐξηγήθη
τότε κάλλιστα. «Τὸ μέγεθος τῆς ἐπι-
κρατείας, λέγει ὁ Montesquieu, ἐπήνευ-
κε τὸ μέγεθος τῶν ἰδιαιτέρων περιου-
σιῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ εὐπρέπια ἔνεστιν
εἰς τὰ ἦθη καὶ ὄχι εἰς τὰ πλοῦτη, τὰ
ἦθη τῶν Ῥωμαίων, ἅπερ οὐδὲν ἠνείχοντο
ὄριον, προήγαγον τρυφὴν καὶ ἀσωτείας
ἀναριθμήτους. Οἱ ἀρχήθεν διὰ τοῦ πλού-
του διαφθαρέντες ἀπεδιεφθάρησαν κα-
τόπιον διὰ τῆς πενίας. Ἐχῶν τις περιου-
σίαν κατωτέραν ἰδιωτικῆς δυσκόλως
ἐλογίζετο καλὸς πολίτης. Κνιζόμενος
δὲ ὑπ' ὀρέξεων καὶ λυπούμενος διὰ τὴν
καταστροφὴν μεγάλης περιουσίας ἦτο
ἐπιρρηπῆς εἰς ὄλους τοὺς πειρασμοὺς
καὶ καθ' ἃ λέγει ὁ Σαλλουστίος⁽¹⁾, ἔβλε-
πέτις γενεὰν ἀνθρώπων, οἵτινες δὲν ἠδύ-
ναντο νὰ ἔχωσι περιουσίαν, οὔτε νὰ ὑπο-
φέρωσιν ἄλλους ἔχοντας⁽²⁾. Προβαί-
νων εἰς τὰς σκέψεις του ὁ Montesquieu
δεικνύει τὴν μεγάλην ὠφέλειαν τῶν συ-
νεπειῶν τῶν ἀκολασίων θεσμοθετηθέντων
περιοριστικῶν νόμων, ἐν οἷς βεβαίως
περιλαμβάνεται τὸ δόγμα τοῦτο, τὸ
διορθῶσαν τὰς ἐλλείψεις τῆς γυναι-
κειᾶς κουφότητος καὶ ἀποτρέψαν τοὺς
στηριζομένους εἰς τὰς ὑπὸ γυναικῶν
διδόμενας ἐγγυήσεις· τούτου δὲ τοῦ δόγ-
ματος ἢ μὲν γέννησις δικαιολογεῖται

[1] Σαλλουστ. περὶ πόλεως Θεοῦ [ἐν τῇ ἱστορ.
του] Βιβ. II Κεφ. 18.

[2] Montesquieu ἐν τῷ περὶ μεγαλείου καὶ
πτώσεως· τῆς Ῥώμ.

πασιδήλως ἐκ τῆς τότε καταστάσεως τοῦ γυναικείου φύλου ἐν Ῥώμῃ, ἢ δὲ ἐφαρμογῇ δὲν θὰ πέσῃ εἰς ἀχρηστίαν, εἰ μὴ ὅταν οἱ μὲν ἄνδρες ὡς αὐθύπαρκτοι διὰ τῆς φερεγγυότητος αὐτῶν θὰ πορίζωνται πάντοθεν ἐγγυήσεις, αἱ δὲ γυναικῆς ἀνδρώσωσι τὰς φρένας, ἤτοι ἀταλλάξωσι τὴν εὐπιστίαν καὶ ἀκρισίαν των διὰ τῆς συνέσεως καὶ προνοητικότητος. Πότε ὅμως θὰ κατορθώσωσι τοῦτο αἱ γυναῖκες ἀγνοῶ, μολονότι καὶ ἂν τὸ ἐγνώριζον, θὰ ἐδειλῶν νὰ τὸ εἶπω διὰ τὸν φόβον, ὃν μοὶ ἐμπνέει ὁ τίτλος τοῦ προφήτου. Ἄλλ' ἐπειδὴ πάλιν προφητεία σήμερον δὲν εἶνε ἄλλο εἰ μὴ παραγόμενον κρίσεως, τὸ ζήτημα τοῦτο δύναται νὰ τεθῇ ἐπὶ τοῦ τάπητος τῆς συζητήσεως· ἐπὶ τοῦ τάπητος δὲ, καθότι οἱ σημερινοὶ προφῆται, ἤτοι οἱ διπλωμάται, χρησιμοδοτοῦσιν ἐπὶ ταπήτων πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἀλιείων τοῦ Ἰησοῦ προφητῶν, ὑποβάλλοντες εἰς κανόνας τὴν κρίσιν των, ὑπολογίζοντες τὰ πράγματα ἀλγεβρικῶς τῷ τρόπῳ καὶ τὸ ἐξαγόμενον αὐτῶν διατυποῦντες ὡς ἀλάνθαστον χρῆσμόν.

Περατοῦντες τὴν βραχεῖαν ταύτην σημείωσιν, ἐνεθυμήθημεν ἀνεκδοτόν τι. Γάλλος τις ἀνακριτικὸς ὑπάλληλος εἰδοποιούμενος νὰ ἐνεργήσῃ ἀνακρίσεις ἐπὶ οἰουδήποτε ἐγκλήματος καὶ ἐπὶ οἰωνδήποτε κατηγορουμένων, πρὸ πάσης ἄλλης ἀνακριτικῆς ἐργασίας ἔπειθε τοὺς παρισταμένους ὅτι γυνὴ τις βεβαίως εἶνε αἰτία ἢ ἀφορμὴ τοῦ ἀδικήματος· πιθανὸν ἢ ἐνοχὴ τῆς νὰ μὴ ἦνε κατάδηλος, ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἐλλείπωσιν ἐνδείξεις, ἢ ἐνοχὴ τῆς κείται καὶ εἰς ἀπώτατον ἔστω σημεῖον, οἱ δὲ ὑπολογισμοὶ τοῦ σπανίως εὐρίσκοντο ἐσφαλμένοι. Παρόμοιόν τι ὅπως δήποτε τούτου δύναται τις νὰ εἶπῃ μέλλον νὰ ἐνδιατρίψῃ περὶ τὴν γένεσιν εἰδικῶν τινῶν νόμων, ἢτοι ν' ἀναζητήσῃ τὴν αἰτίαν ἢ τὴν ἀφορμὴν αὐτῶν παρὰ ταῖς γυναιξίν. Βεβαίως οὗτος δὲν θὰ ἐπιτυχάνῃ πάντοτε, ὡς ὁ Γάλλος ἀνακριτῆς, εἰς τὴν εὑρεσιν τῆς γυναικείας γενεσιουργοῦ αἰτίας τοῦ νόμου, διότι μικρὸς ὡς πρὸς

τοὺς ἄνδρας ὁ κύκλος τῆς νομικῆς δικαιοδοσίας τῶν γυναικῶν ὅπως δὴ ποτε ὅμως θέλει ἰδεῖ ὅτι καὶ μιᾶς μόνης γυναικὸς τὸ συμφέρον ἐπήνεργε ποτε τὴν δημιουργίαν νόμου, ὡς τὸ προχειρότερον καὶ πασίγνωστον θέσπισμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ νυμφευθέντος τὴν Θεοδώραν καὶ ἄλλα δὲ, ὡς τὸ τῆς Φεκηνῆας Ἰσπάλης, τῆς Ὀκταβίας, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ νυμφευθῇ τὸν Μάρκον Ἀντόνιον, ὅτε διὰ θεσπίσματος ἀπῆλλάχθη τοῦ πενθίμου ἔτους, τῆς Ἀγριππίνης νυμφευθείσης τὸν θεῖόν της Κλαύδιον, ὅτε χάριν αὐτῆς προὐκλήθη δόγμα τῆς συγκλήτου, καταργηθὲν ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, τῆς Ζωῆς τῆς Καρβουνοψίνης νυμφευθείσης διὰ τ ε τ ἄ ρ τ ο υ γάμου Λέοντα τὸν Σοφὸν καταργήσαντα διὰ τοῦ παραδείγματος τότε τὸν ὑπ' αὐτοῦ τεθέντα ἀπαγορευτικὸν νόμον καὶ ἄλλων πολλῶν ἐξ ὧν καταδεικνύνται ἀφ' ἐνὸς μὲν αἱ γυναῖκες αἰτίαι ἢ ἀφορμαὶ θεσπίσεως εἰδικῶν νόμων, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ αὐτοκράτορες καθιστῶντες νόμους τὰς ἐαυτῶν ιδιοτροπίας.

Εἰς τὴν περὶ τοῦ Βελλειανείου δόγματος βραχεῖαν ταύτην σημείωσιν προσθετόν ὅτι εἰς ἐκ τῶν λόγων τῶν δικαιολογούντων αὐτὸ, (ὅπως δηλαδὴ μὴ ἀποπλανῶνται αἱ γυναῖκες καὶ ἐξ ἐρωτικῆς γενναιοδωρίας ὑπὸ τῶν ζητούντων παρ' αὐτῶν ἐγγυήσεις), συμπίπτει πως μὲ τὸν λόγον δι' ὃν ἀπηγορεύθησαν αἱ μεταξὺ συζύγων δωρεαὶ ὅπως μὴ διὰ τὸν πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαῖον ἔρωτα ἀπογυμνῶνται. Καὶ ὅπως τὸ Βελλειανείου δόγμα ἐπρονόησε πρὸς συμπλήρωσιν τῆς συνέσεώς των, οὕτως ὁ ἀπαγορευτὸν τὰς μεταξὺ συζύγων δωρεᾶς νόμος ἐφρόντισε νὰ θέσῃ χαλινοὺς εἰς τὰς ὁρμὰς τῆς καρδίας των, καὶ οὕτως ἔπαυσεν ἢ ἀρνήσῃς τῶν δωρεῶν νὰ ἦνε ἀφορμὴ διαζυγίου. Ὡστε τὸ μὲν Βελ. δόγμα προσέθεσε κρίσιν εἰς τὰς γυναικείας φρένας, ὁ δὲ ἀπαγορευτὸν τὰς δωρεᾶς σύνεσιν καὶ δυσκαμψίαν τινα εἰς τὰς ἐλευθερίους συζυγικὰς καρδίας.

ΦΑΩΝ

ΧΑΡΑΚΤΗΡ

ΕΙΣ ΠΡΑΞΙΝ ΚΑΙ ΣΚΗΝΗΝ ΜΙΑΝ

Πρόσωπα { ΣΑΠΦΩ
ΦΑΩΝ

(Ἡ σκηνὴ περιεῖτ' τὸν Λευκάδην· κάτωθεν ἐκτείνεται ὁμαλὴ ἢ θάλασσα. Μικροῦθεν πλέουσι πρὸς τὴν Λευκάδα δύο Ἀθηναϊκαὶ τριήρεις. Ἡ Σαπφὴ κίθηται ἐπὶ λίθου καὶ κρατοῦσα διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς λύραν διὰ τῆς δεξιᾶς στηρίζει τὸ πρόσωπον αὐτῆς καὶ θεωρεῖ τὴν θάλασσαν.)

ΣΑΠΦΩ

Χαῖρε ποίησις, θύγατερ τοῦ ἔαρος
καὶ τοῦ ἔρωτος· ἐθραύσθησαν πᾶσαι αἱ
χορδαὶ τῆς καρδίας μου καὶ δὲν δύνα-
μαι πλέον νὰ ψάλλω·

(Κροῦει σπατημωδικῶς τὴν λύραν καὶ ψάλλει.)

Ἡ μουσὴ φεύγει τ' ὄμμα τὸ κλαῖον·
Σαπφῶ, νὰ ψάλλῃς ἀδυνατεῖς.
Ὅταν τὸ χεῖλος σιγήσῃ πλέον
πρὸς τί νὰ ζήσῃ ὁ ποιητής;

(Ἐμφανίζεται ὁ Φάων κρατῶν τόξον.)

Φάων;

ΦΑΩΝ

Εἶδες τὴν δορκάδα διερχομένην ἐν-
τεῦθεν, Σαπφῶ;

ΣΑΠΦΩ

Ὅχι· δὲν εἶδον τὴν δορκάδα.

(Ὁ Φάων ἀπομακρύνεται.)

Φάων, ἀναχωρεῖς;

ΦΑΩΝ

Ζητῶ νὰ εὔρω τὰ ἴχνη τῆς.

ΣΑΠΦΩ

Ἀλλὰ μέινω ὀλίγον μετ' ἐμοῦ, Φάων.

ΦΑΩΝ

(Πλησιάζων καὶ ἀποθέτων τὸ τόξον.)

Ἔστω, μένω· αὔριον πρόκειται ν' ἀ-
ναχωρήσω καὶ ἴσως διὰ παντὸς ἐκ τῆς

Λευκάδος, ὥστε δίκαιον εἶναι νὰ σὲ ἀ-
ποχαιρετίσω σήμερον.

ΣΑΠΦΩ (ἀνατινασσομένη)

Ἀναχωρεῖς; . . . (γελῶσα μετὰ πικρίας)
καὶ δίκαιον εἶναι νὰ μὲ ἀποχαιρετίσῃς!
Ἄλλ' ὅταν οἱ ἄνδρες δὲν ἔχωσι καρδίαν,
ἔχουσι τὴν εἰρωνίαν ἀντὶ καρδίας εἰς
τὰ στήθη των.

ΦΑΩΝ

Τὴν εἰρωνίαν καταλείπω εἰς τὰ μει-
ράκια, ἐκτὸς αὐτῆς ἢ εἰλικρίνεια περιε-
βλήθη τὸ ὄνομα τῆς εἰρωνίας.

ΣΑΠΦΩ

Ἀναχωρεῖς . . . καὶ πότε θὰ ἐπι-
στρέψῃς;

ΦΑΩΝ

Ἄγνωστον.

ΣΑΠΦΩ

Καὶ . . . διατὶ ἀναχωρεῖς;

ΦΑΩΝ

Ἐκουράσθην εἰς Λευκάδα μένων.

ΣΑΠΦΩ

Ἀναχωρεῖς . . . ἔστω, ἀπελθε· ἀλλὰ·
τὸ βλέπεις θ' ἀποθάνω, ὅταν μείνω ἐπὶ
τῆς Λευκάδος μόνη· θ' ἀποθάνω. ὦ!
ἂν ἐγνώριζες πῶς δύναται νὰ ἀγαπή-
σῃ ἡ γυνὴ! Σεῖς οἱ ἄνδρες δὲν ἀγα-
πάτε· ἔχετε ἐνθουσιασμόν πολὺν, καὶ
εὐαισθησίαν ὀλίγην· ἔχετε τὴν εὐαισθη-
σίαν τοῦ βροῦς καὶ ὄχι τῆς καρδίας.
Ἄλλ' ἡ γυνὴ . . . ἢ ταλαίπωρος· αὐτὴ
ὅταν ἀγαπᾷ, τετέλεσται· ἀναπνέει καὶ
ζῆ δι' ἐν μόνον ὄν· καὶ ἐνίστε ἀπαντᾷ
τὸν Φάωνα.

ΦΑΩΝ (κάτωχος).

Πῶς ἀγαπᾷ ἡ γυνὴ τὸ γνωρίζω,
Σαπφῶ.

ΣΑΠΦΩ

Ἀδύνατον. Καὶ μάλιστα σὺ ὅστις
οὐδέποτε ἠγάπησας. Θ' ἀναχωρήσῃς,
Φάων . . . ἀλλὰ ὡς ἀντιπρόσωπόν σου
εἰς τὰς μακρὰς ἡμέρας καὶ τὰς μακρὰς
νύκτας ἄφες με μίαν λέξιν, μόνον λέξιν
μίαν καὶ ἐν φίλημα· εἰπέ με ὅτι μ' ἀ-
γαπᾷς, Φάων, ἔστω καὶ ψευδῶς.

ΦΑΩΝ

Αιώνως ἡ ποιήσεις· ἐπεδίωξας ἐπίτηδες ἔρωτα ἀτυχῆ; Λέγουσιν ὅτι οἱ ποιηταὶ πάσχοντες ψάλλουσιν, ὠραιότερον ὅπως αἱ τυφλωθεῖσαι ἀηδόνες. Διὰ τοῦτο μὲ ἠγάπησας, Σαπφῶ;

ΣΑΠΦΩ

Δὲν σ' ἐμποδίζω πλέον· δύνασαι ν' ἀπέλθῃς· ἡ ἀδιαφορία εἶναι προκριτότερα τῆς φοβερᾶς αὐτῆς χλεύης· ἀδιαφόρει πρὸς τὴν ὀδύνην μου, ἀλλὰ μὴ νόμιζε αὐτὴν ὡς προσωπεῖον.

ΦΑΩΝ

Ὅχι, ὡς προσωπεῖον ἄπαγε. Ἄλλ' ἐπεδίωξας τὴν ὀδύνην, καὶ τὰς συγκινήσεις αὐτῆς.

ΣΑΠΦΩ

(ρίπτουσα τὴν λύρην).

Ἄλλ' ἔπαυσα νὰ ψάλλω πλέον· κατεβλήθην· δὲν ὑπάρχει τίποτε καλὸν πλέον δι' ἐμὲ εἰς τὸν κόσμον αὐτόν· καὶ οἱ ῥυακες καὶ τὰ ἄνθη, καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ θάλασσα καὶ πᾶν τὸ ὠραῖον μὲ ἐνθυμίζει σὲ καὶ τὴν συμφορὰν μου, Φάων.

ΦΑΩΝ

Εἶναι λοιπὸν φοβερὸν ν' ἀγαπᾷ τις χωρὶς ν' ἀγαπᾶται;

ΣΑΠΦΩ

Ἐρώτησον τὴν Ἀφροδίτην ποῖαν ποιὴν ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ἀσπόνδους πολεμίους αὐτῆς. Ὁ Τάνταλος εἶναι μυριάκις εὐτυχέστερος τοῦ ἀγαπῶντος καὶ μὴ ἀγαπωμένου. Καὶ εἶθε . . . ὡς ἐλεημοσύνην σὲ ζητῶ ἐν φίλημα, εἰπέ με ὅτι μ' ἀγαπᾷς.

ΦΑΩΝ

Οὐδέποτε ἐψεύσθην· ὁ ἔρωσ εἶναι ὁ ἀγνότερος τῶν δεσμῶν, καὶ δὲν ῥίπτεται ὡς ἄθρυμα καὶ ὡς παιδιὰ.

ΣΑΠΦΩ

Ἄ! τέλος πάντων ὠμίλησας περὶ ἔρωτος· ἡ δύναμις αὐτῆ ἢ φοβερὰ ἤρχισε νὰ γεννᾶται εἰς τὰ στήθη σου; Πρόσεξε· εἶναι λίαν ἰσχυρὰ δύνამεις, καὶ πάντοτε θραύει· θὰ θραύσῃ ἢ σὲ ἢ ἐκελεῖνη τὴν ὁποῖαν ἀγαπᾷς. Καὶ . . . ποία εἶναι;

ΦΑΩΝ

Τίς σὲ εἶπεν ὅτι ἀγαπῶ; διότι ἀνέφερα τὴν λέξιν ἔρωσ;

ΣΑΠΦΩ

Εὐχαριστῶ, Φάων. Εἶμαι εὐτυχέςερα, ὅταν γνωρίζω ὅτι ἡ καρδία αὐτῆ τὴν ὁποῖαν λατρεύω δὲν ἐδόθη τοῦλάχιστου εἰς ἄλλην. Καὶ εὐχομαί νὰ μὴ ἀγαπήσῃς ποτέ· πρὸ πάντων νὰ μὴ πάθῃς τὸ πάθημά μου.

ΦΑΩΝ

Εἶναι λοιπὸν φοβερὸν ν' ἀγαπᾷ τις χωρὶς ν' ἀγαπᾶται;

ΣΑΠΦΩ

Ἐγὼ γνωρίζω!

ΦΑΩΝ (σοβαρῶς)

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ τι φοβερώτερον. Ἐὰν, Σαπφῶ, σὲ ἠγάπων μὲ ἴσου ἔρωτα, εἰάν ἐξῶμεν εὐτυχεῖς, χωρὶς νὰ σκιαῶν τὸν διαυγῆ οὐρανὸν ἡμῶν ἐν νεφύδριον, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς μέθης καὶ εὐτυχίας, ἤρχετο ἐν τέρας, γυνή, καὶ σοῦ ἀνῆρπαζε τὸν ἔραστην;

ΣΑΠΦΩ

Θὰ ἔλεγον ἀρκεῖ δὲν ὑπῆρξα εὐτυχῆς; εὐδαίμων ὅστις καὶ μίαν ὥραν εὐδαιμονίῃ!

ΦΑΩΝ

Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος σπεύδει πρὸς τὸ μέλλον καὶ ὄχι πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ ὅταν ἐκ τοῦ πολλοῦ φωτὸς μεταβῇ εἰς σκότος, τὸ σκότος φαίνεται φοβερώτερον. Τί ἤθελες εἰπεῖ, Σαπφῶ, ἂν σὲ συνέβαινε τοιαύτη συμφορὰ; Ὅποῖαν ποιήνθαι θὰ ἐπέβαλες εἰς τὸ ὄν τὸ ὁποῖον ἀνῆρπασε τὴν εὐτυχίαν σου;

ΣΑΠΦΩ

Θὰ ἐσυγχώρουν τὴν γυναῖκα ὅπως συγχωρῶ σέ.

ΦΑΩΝ

Θὰ ἐσυγχώρεις! Βεβαίως ἡ συγγνώμη εἶναι εὐχερῆς ὅταν, οὐδεὶς σ' ἀδικῆ καὶ ὅταν δὲν σὲ ἐδόθη ἢ ἀφορμὴ τῆς συγγνώμης. Πρὸ μικροῦ ἐφοβήθης μόνον μὴ ἀγαπᾷ ἄλλην καὶ τὸ βλέμμα ἤστρα-

ψεν ἐκ μίσους, ὅταν μὲ ἠρώτησας τ' ὄνομά της. Καὶ τοῦτο ἐνῶ οὐδεὶς δεσμὸς συνέδεσε ποτὲ καὶ ἐμὲ μετὰ σοῦ.

ΣΑΗΦΩ

Μὲ κατακρίνεις, διότι πολὺ σὲ ἠγάπησα;

ΦΑΩΝ

Ὅχι· δὲν κατακρίνω καθὼς δὲν κατακρίνω ἐκείνου ὅστις ποτίζει βραδὺν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους θανατηφόρου δηλητήριον εἰς τὸν θραύοντα τὴν εὐτυχίαν δύο ὄντων ἀγαπωμένων.

ΣΑΠΩ

(ἀναλαμβάνουσα τὴν λύραν τῆς καὶ σπείδουσα πρὸς τὴν ἄκρην τοῦ βράχου ψάλλει)

ὦ Φάων, χάρη μετὰ τοῦ βίου, μόνον ὁ θάνατος δὲν πονεῖ, δὲν ζῆ τὸ ἄνθος χωρὶς ἡλίου καὶ χωρὶς ἔρωτος ἢ γυνῆ. Ὅτ' ἀλημονήσῃς μετὰ βραχείας στιγμᾶς τὴν τόσῃν μου συμφορᾶν... Ἄλλὰ ὅποταν τῆς Ἰονίας πλῆρη τὴν ἄβυσσον τὴν ὑγρᾶν, ἐνῶ τὸ πλοῖον σγίξει τὸ κύμα κ' οἱ ναῦται ψάλλουν ἄσμα γλυκὺ μὴ ἀλημονήσῃς· εἶναι τὸ μῆμα τῆς ταλαιπώρου Σαπρῶς· ἐκεῖ. Ἄγριον μῆμα, στοιχείων πάλῃ, πόντος βρυγόμενος, ταραχῆ, ἄξιον μόνον νὰ περιβιβάλλῃ τὸν ἔρωτά μου τὸν δυστυχῆ.

(Καταθέτει τὴν λύραν καὶ θεωρεῖ τὸν Φάων)

Δὲν θὰ ἴδω πλέον ποτὲ τὴν φιλιτάτην αὐτὴν μορφήν.

ΦΑΩΝ

Ἐνθυμεῖσαι τὸν Ἀθηνόδαρον; — Δὲν ἀπαντᾷς; (ἡ Σαπρῶ κλύπει τὴν κεφαλὴν.) Ἀπορῶ πῶς ἔχεις τόσον εὐρείαν καρδίαν ἀντέχουσαν εἰς τοσοῦτον πυρετώδεις ἐκάστοτε ἔρωτας.

ΣΑΠΩ (θαιρούουσα.)

Ἐλεος, ὦ Φάων, ἔλεος.

ΦΑΩΝ

Ὁ Ἀθηνόδαρος ἐκείνος πρὶν σ' ἀπαντήσῃ ἠγάπα καὶ ἠγαπάτο θερμῶς. Ἠγαπάτο ὑπὸ τῆς Δεαίνης, ἣτις χάριν αὐτοῦ ἐθυσίασε τὰ πάντα. Αἴφνης σὲ ἀπὴν-

τησε· τὸν ἐσαγήνευσας σὺ, Κίρκη, ἣτις, διότι δὲν αἰσθάνεσαι προσποιεῖσαι ἄριστα τὸν ἔρωτα. Ἀφοῦ ἔπαιξας μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τινα χρόνον, ἔπειτα... τί ἀπέγεινεν ὁ Ἀθηνόδαρος;

ΣΑΠΩ

(Βαίνουσα πρὸς τὴν ἄκρην τοῦ βράχου.)

Εἶσαι θηρίον!

ΦΑΩΝ (ἀπαθέστατα.)

Ἐχεις καιρὸν, κανεὶς δὲν σὲ βιάζει νὰ πέσῃς εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀπέκτησας πολλοὺς ἐραστὰς μέχρι σήμερον; ἀδιάφορον. Ὁ Ἀθηνόδαρος λοιπὸν ἀγνοεῖς τί ἀπέγεινεν; Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἀγνοῶ τί ἀπέγεινεν ἢ Δεαίνα ἣτις ἐγκατελείφθη, ἣτις δὲν ἠγάπησεν ἢ μόνον τὸν Ἀθηνόδαρον καὶ ἣτις ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ.

ΣΑΠΩ

Ἀπάνθρωπε!

(ῥίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν.)

ΦΑΩΝ

Ἡ Δεαίνα εἶμαι ἐγὼ, Σαπρῶ, καὶ ἐξεδικήθην.

Δ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΒΟΥΛΟΣ

ΟΙ

ΛΑΖΑΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ

ΚΑΙ

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΣΗΦ

(Ἐκ τῶν Impressions de voyage τοῦ Al. Dumas)

..... Ἐξητάσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις τὸν πολιτικὸν καὶ ιδιωτικὸν βίον τοῦ Λαζαρόνου· εἶδομεν πῶς φέρεται πρὸς τοὺς ξένους, καὶ πῶς πρὸς τοὺς συμπολίτας του· ὑπολείπεται νὰ ὀμιλήσωμεν ἤδη περὶ τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν.

Μοναχὸς τις, ποιοσδήποτε, ἔρχεται εἰς τὴν προκυμαίαν καὶ ἐπιβαίνει ἐπὶ μιάς λέμβου.

— Διὰ ποῦ, ἄγιε πάτερ; ἐρωτᾷ ὁ λεμβουχος λαζάρου.

— Διὰ τὸ Πανσίλυπον, ἀπαντᾷ ὁ μοναχός.

Καὶ ὁ λεμβουχος ἀρχίζει νὰ κωπηλατῆ μετὰ καταφανοὺς δυσαρρεσκείας· διότι οὐδέποτε οἱ μοναχοὶ πληρώνουσι πορθμεῖα. Μόνον ἐνίοτε προσφέρουσιν ὀλίγου ταμβάκου, ἀλλὰ μόνην ταύτην τὴν ἀμοιβὴν πρέπει νὰ περιμένη ὁ λαζάρου. Καὶ ἐν τούτοις οὐδέποτε ἠκούσθη ὅτι λεμβουχος Νεαπολιτανὸς ἠρνήθη νὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς λέμβου του μοναχόν.

Μετά τιας στιγμᾶς ὁ μοναχὸς αἰσθάνεται πρᾶγμα τι κινούμενον εἰς τοὺς πόδας του.

— Τί εἶναι αὐτό; ἐρωτᾷ.

— Ἐνα παιδί, ἀποκρίνεται ὁ λεμβουχος.

— Ἰδικόν σου;

— Καθὼς λένε.

— Ἀλλὰ δὲν εἶσαι βέβαιος;

— Καὶ πόλος εἶναι βέβαιος δι' αὐτό!

— Σεῖς μάλιστα ὀλιγώτερον ἀπὸ κάθε ἄλλου.

— Διατὶ τάχα;

— Διότι ποτὲ δὲν μένετε εἰς τὴν οἰκίαν σας.

— Ἐχετε δίκαιον· ἀλλ' εὐτυχῶς ἔχομεν ἓνα τρόπον, διὰ νὰ μαθαίνομεν, ἂν τὸ παιδί εἶναι πράγματι ἰδικόν μας.

— Τί τρόπον;

— Τὸ φυλάττομεν ἕως οὗ νὰ γίνῃ πέντε χρονῶν.

— Ἐ, ἔπειτα;

— Ὅταν κλείσῃ τοὺς πέντε, κάμνομεν ἓνα περίπατον εἰς τὴν θάλασσαν.

— Καὶ μετὰ ταῦτα;

— Μετὰ ταῦτα ὅταν φθάσωμεν εἰς τὰ ὑψώματα τῆς Ἰσχίας, ἢ εἰς τὸν κόλπον τῆς Βατας, τὸ ρίπτομεν εἰς τὴν θάλασσαν.

— Δοιπὸν;

— Δοιπὸν, ἂν ἤμπορῇ καὶ κολυμβᾷ μόνον του δὲν μᾶς μένει καμμία ἀμβιβλία.

— Ἀλλὰ ἂν δὲν ἤμπορέσῃ νὰ κολυμβήσῃ μόνον του;

— Ἀ! ἂν δὲν ἤμπορέσῃ νὰ κολυμβήσῃ

μόνον του, θὰ εἶπῃ ὅτι τὸ παιδί δὲν εἶναι ἰδικόν μας. Εἴμεθα βέβαιοι δι' αὐτό, ὡς νὰ τὸ ἐβλέπαμεν μὲ τὰ μάτια μας.

— Τότε λοιπὸν τί κάμνετε τὸ παιδί;

— Τί τὸ κάμτομεν;

— Ναί.

— Τί τὰ θέλετε, γέροντά μου. Τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς, δὲν εἶναι αὐτὸ σφάλμα τοῦ παιδιοῦ, διότι αὐτὸ δὲν ἐξήτησε νὰ ἰδῇ τὸν κόσμον, καὶ διὰ τοῦτο βουτᾶμε καὶ ἡμεῖς καὶ τὸ βγάνομεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

— Ἐπειτα;

— Ἐπειτα τὸ φέρομεν πάλιν εἰς τὸ σπίτι.

— Καὶ ὕστερον;

— Ὑστερον τὸ τρέφομεν· αὐτὸ εἶναι χρέος μας. Ἄλλ' ὅσον διὰ τὴν ἀνατροφὴν του ἀλλάσσει τὸ πρᾶγμα· αὐτὸ δὲν εἶναι ἰδική μας δουλειά· ὥστε, καταλαμβάνεις, γέροντά μου, γίνεται μοσχομάγκας πρώτης ποιότητος· δὲν πιστεύει οὔτε θεὸ οὔτε διάβολο, ὀρκίζεται, βλασφημεῖ. Καὶ ὅταν φθάσῃ καὶ γίνῃ δεκαπέντε χρόνων, ὅταν πλέον δὲν ἦναι χρήσιμος εἰς τίποτε, τότε τὸν κάμνομε...

— Τί τὸν κάμνετε; εἶμαι περίεργος νὰ μάθω.

— Τὸν κάμνομεν καλόγηρον, γέροντά μου.

Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ὁ λαζάρου εἶναι ὀπαδὸς τῶν ἀρχῶν τοῦ Βολταίρου, ὑλιστῆς ἢ ἄθεος. Ὁ λαζάρου πιστεύει εἰς τὸν Θεόν, ἐλπίζει εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, καὶ ἐν ᾧ περιγελά τὸν κακὸν καλόγηρον, σέβεται τὸν καλὸν ἱερέα.

Μεταξὺ τῶν τελευταίων κατηριθμέιτο εἰς, ὅστις ἦγε καὶ ἔφερε τοὺς λαζάρου κατὰ βούλησιν. Ὁ ἱερεὺς οὗτος ἦτον ὁ πατὴρ Ρύκκο, ὀνομαστὸς ἱεροκήρυξ, γνωστὸς καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ εἰς τὴν καλύβην τοῦ τελευταίου ἱερέως.

Ὁ πατὴρ Ρύκκο ἀπολαμβάνει πλειότεραν ὑπόληψιν εἰς Νεάπολιν, ἀφ' ὅσων ὁ Βοσσουέτος, ὁ Φλεσιέ, καὶ ὁ Φενελὼν ἠνωμένοι δὲν ἀπολαμβάνουσιν εἰς Παρισίους.

Ὁ πατήρ-Ρόκκο μετεχειρίζετο πάντοτε τρία μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του: τὴν πειθῶν, τὴν ἀπειλήν, καὶ τὴν μαστίγωσιν. Κατ' ἀρχάς, μεθ' ὅλως ἰδιαζούσης κατανύξεως, ὠμίλει περὶ τῆς ἀνταρμολογίας τῶν δικαίων ἐν τῷ παραδείσῳ ἀκολούθως, ἂν τὸ μέσον τοῦτο ἦν ἀνεπαρκές, μετέβαινεν εἰς τὴν ἐξεικόνισιν τῶν κολάσεων τοῦ Ἄδου· καὶ ἐπὶ τέλους, ἂν οὐδὲν καὶ διὰ τῆς ἀπειλῆς ταύτης κατώρθου, ἐξήγαγε κάτωθεν τοῦ βράσου του ἐν βούνευρον, καὶ ἐμαστίγου ἀμιλεῶς τοὺς βραχίονας τοῦ ἀκροατηρίου του. Καὶ θὰ εἶχε βεβαίως πολὺ ἀπεσκληρυμμένην καρδίαν ὁ ἀμαρτωλὸς ἐκεῖνος, ὅστις καὶ μετὰ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ἐπέμενε.

Ὁ πατήρ-Ρόκκο εἶναι ἐκεῖνος, εἰς ὃν ὀφείλεται ὁ φωτισμὸς τῆς Νεαπόλεως. Ἡ πόλις αὕτη, ἀπαστράπτουσα σήμερον ἐκ τοῦ φωτὸς τῶν λιχνιῶν καὶ τοῦ ἀεριοφωτός, τῶν φανῶν καὶ τῶν φαναρίων, τῶν κηρίων καὶ τῶν κανδηλιῶν, πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν ἦν βεβουλισμένη, ἐντὸς παχυλωτάτου σκοτούς. Οἱ πλούσιοι ἐφρόντιζον νὰ ἔχωσιν δαδοῦχον, ὅστις τὴν νύκτα ἐφώτιζε τὴν ὁδὸν των. Οἱ δὲ πτωχοὶ προσεπίθουν νὰ ὠφελθῶσιν ἐκ τοῦ δαδοῦχου τῶν πλουσίων ἀκολουθοῦντες, ὅταν τυχόν τοῖς παρρυσιάζετο τοιαύτη τις εὐκαιρία, τὴν αὐτὴν ὁδὸν, ἣν καὶ οἱ πλούσιοι ἠκολούθουν.

Ἐκ τῆς ἐλλείψεως ταύτης τοῦ φωτισμοῦ προέκυπτεν ὅτι αἱ κλοπαὶ ἦσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πολὺ πλέον συνηθέστεραι, ἀπὸ σήμερον ὅπερ, ἂν καὶ φαίνεται ἀδύνατον, εἶναι ἐν τούτοις ἀληθέστατον.

Διὰ τοῦτο ἡ ἀστυνομία ἀπεφάσισεν ὠραίαν τινὰ πρῶταν νὰ φωτισθῶσιν αἱ τρεῖς κυριώτεραι τῆς Νεαπόλεως ὁδοί: ἡ Κιαῖρα, ἡ ὁδὸς Τολέδου καὶ ἡ Φορκέλλα.

Καὶ δὲν ἦτο λίαν κατεπεῖγον νὰ φωτισθῶσιν αἱ ὁδοὶ αὗται, διὰ τὸν λόγον ὅτι αἱ τρεῖς αὗται ὁδοὶ ἦσαν αἱ μόναι αἰτινες ἠδύναντο ἀκινδύνως νὰ μείνωσιν ἄνευ φωτισμοῦ· ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φθάσῃ τις εἰς τὴν τελειότητα εὐθὺς

ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἡ ἀστυνομία, ὅσην τάσιν καὶ ἂν εἶχεν εἰς τὸ νὰ ἦναι ἀναμάρτητος, ὑπέκειτο ὅμως καὶ αὐτὴ εἰς τοὺς γενικοὺς τῆς προόδου κανόνας.

Πεντήκοντα λοιπὸν φανοὶ κατέκλυσαν τὰς ἀνωτέρω τρεῖς ὁδοὺς, καὶ ἠνῆφθησαν ὠραίαν τινὰ ἐσπέραν, χωρὶς νὰ ἐρωτηθῶσιν οἱ λαζαρόνοι ἂν ἦναι καὶ αὐτοὶ σύμφωνοι.

Τὴν ἐπιούσαν οὔτε εἰς φανὸς ἔμενε· οἱ λαζαρόνοι τοὺς ἔθραυσαν ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου.

Τρεῖς ἀνεπέσαν τὸ πείραμα· τρεῖς ἐπῆλθε τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα.

Ἡ ἀστυνομία, μὲ τοὺς ἑκατὸν πενήκοντα φανούς τῆς, τὴν ἔπαθε.

Προσεκάλεσαν τὸν πατέρα-Ρόκκο, εἰς ὃν ὠμολόγησαν τὴν ἀμηχανίαν, εἰς ἣν εὐρίσκετο ἡ κυβέρνησις.

Ὁ πατήρ-Ρόκκο ὑπεσχέθη νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν τοὺς ἀπειθούντας, ἂν τῷ ἐπέτρεπον νὰ φερθῆ πρὸς τοὺς Λαζαρόνους ὅπως αὐτὸς ἠθέλει.

Ἡ κυβέρνησις καταγοητευμένη, διότι ἀπηλλάγη τῆς φροντίδος ταύτης, ἔδωκεν ἀπόλυτον πληρεξουσιότητα εἰς τὸν πατέρα-Ρόκκο, ὅστις εὐθὺς ἤρχισε νὰ θέτῃ εἰς πρᾶξιν τὴν μέθοδόν του.

Ὁ πατήρ-Ρόκκο ἠνύνησεν ὅτι πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ φωτισθῶσιν αἱ στεναὶ καὶ βορβορώδεις ὁδοί· κοί ὡς κέντρον ἔθεσε τὴν ὁδὸν ἀγίου Ἰωσήφ, ἣτις ἀφ' ἐνὸς μὲν φέρει εἰς τὴν ὁδὸν Τολέδου, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ὁδὸν Σάντα-Μαρίνα. Διέταξε λοιπὸν νὰ ζωγραφίσωσιν ἐπὶ τινος ὠραίου λευκοῦ τοίχου, εὐρισκομένου εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ὁδοῦ, μεγαλοπρεπῆ εἰκόνα τοῦ ἀγίου Ἰωσήφ.

Οἱ Λαζαρόνοι παρηκολούθησαν τὴν πρόδον τῆς εἰκόνας ἐπὶ τοῦ τοίχου μὲ προφανῆ εὐχαρίστησιν. Ἐλησμονήσαμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Λαζαρόνος εἶναι καλλιτέχνης.

Ὅταν ἡ τοιχογραφία ἐτελείωσεν, ὁ πατήρ-Ρόκκο ἀνῆψεν ἐν κηρίον πρὸ τῆς τοιχογραφίας· ἔτρεφε μεγάλην εὐλάβειαν πρὸς τὸν ἅγιον Ἰωσήφ, καὶ ἔκαιεν ἐν κηρίον πρὸς τιμὴν τοῦ ἀγίου· οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἀντίπῃ. Ἄλλως τε τὸ

κηρίου ἔρριπτεν ἀσθενέστατον φῶς. Δέκα βήματα μακρὰν αὐτοῦ, ἠδύνατό τις ἐλευθέρως νὰ κλέψῃ, νὰ φονεύσῃ, νὰ δολοφονήσῃ· ἀπρητοῦντο λυγγὸς ὀφθαλμοὶ οὐκ εἰς διακρίνωσι τὸν κλέπτην τοῦ κλαυθμοῦ, τὸν φονέα τοῦ φονευθέντος, τὸν δολοφόνου τοῦ θύματος.

Τὴν ἐπαύριον ὁ πατήρ-Ρόκκο ἀνήγγε καὶ ἕτερον κηρίον· ἡ εὐλάβειά του ἤξανε, οὐδὲν εἶχε τις ν' ἀντίπη. Μόνον δύο κηρία ἔχουσι διπλάσιον φῶς, ἀφ' ὅσων ἔχει ἐν. Οἱ Δαζαρόνοι ἤρχισαν νὰ παρατηρῶσιν ὅτι ἔχει ἀρκετὸν φῶς ἡ ὁδὸς ἁγίου Ἰωσήφ.

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὁ πατήρ-Ρόκκο ἀνήγγε καὶ τρίτον κηρίον. Τώρα πλέον οἱ Δαζαρόνοι ἤρχισαν νὰ παραπονῶνται μεγαλοφώνως. Ὁ πατήρ-Ρόκκο ὅμως δὲν ἔλαβε παντάσῃ ὑπ' ὄψιν τὰ παραπόνῃ των· καὶ ἐπειδὴ ἡ πρὸς τὸν ἅγιον Ἰωσήφ εὐλάβειά του ἤξανε ἐπαισθητῶς, τὴν τετάρτην ἡμέραν ἔθεσε πρὸ τῆς εἰκόνος ἕνα φανόν.

Τὴν φορὰν ταύτην οἱ Δαζαρόνοι ἠνύθησαν τοὺς σκοποὺς τοῦ πατρὸς Ρόκκου· κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἡ ὁδὸς ἁγίου Ἰωσήφ ἦτον ἐξ ἴσου φωτεινὴ ὡς καὶ τὴν μεσημβρίαν.

Οἱ Δαζαρόνοι ἔθραυσαν τὸν φανὸν τοῦ πατρὸς Ρόκκου, ὡς εἶχον θραύσει τοὺς φανούς τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ πατήρ-Ρόκκο ἀνήγγειλεν ὅτι θὰ κηρύξῃ τὴν ἐπομένην Κυριακὴν περὶ τῆς παντοδυναμίας τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ.

Τὸ κήρυγμα τοῦ πατρὸς-Ρόκκο ἔθεωρεῖτο ὡς μέγα συμβεβηκός.

Ὁ πατήρ-Ρόκκο σπανίως ἐκήρυττε, πάντοτε ὅμως εἰς σπουδαιοτάτας περιστάσεις· δὲν ἔλεγε φράσεις μόνον αὐτὸς, ὅπως οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ πράγματα.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ πράγματα, ἅτινα διηγείτο ὁ πατήρ-Ρόκκο, δὲν ἦσαν ποτὲ ἀνώτερα τῆς διανοίας τοῦ ἀκροατηρίου του, τὰ κηρύγματα τοῦ πατρὸς Ρόκκο ἐνεποιοῦν πάντοτε βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἐπὶ τῶν ἀκροατῶν του.

Ὡστε μόλις διεδόθη ἡ φήμη ὅτι ὁ πατήρ-Ρόκκο θὰ κηρύξῃ, καὶ ἀμέσως ὅλοι οἱ Δαζαρόνοι ἤρχισαν νὰ ἐπανα-

λαμβάνωσι πρὸς ἀλλήλους τὴν σπουδαίαν ταύτην εἶδησιν, τοιουποτρόπως δὲ κατὰ τὴν ὀρισμένην διὰ τὸ κήρυγμα ὄραν οὐχὶ μόνον εἶχε γεμίσει ἀπὸ κόσμον ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ, ἀλλ' ὑπῆρχε καὶ οὐρὰ τοῦ πλήθους τούτου, ἀρχομένη ἀπὸ τὰ προπούλαια καὶ τὰς κλίμακας τῆς ἐκκλησίας, ἐκτεινομένη μέχρι τοῦ Μαρκατέλλου καὶ τελευτῶσα μέχρι τῆς πλατείας τῶν ἀνακτόρων.

Ὡς ἕκαστος ἐννοεῖ οἱ τελευταῖοι δὲν ἠδύναυτο νὰ ἀκούσωσι τίποτε, ἀλλ' ἐπανεπαύοντο ἐπὶ τῆς καλοσύνης τῶν δυναμένων νὰ ἀκούσωσιν, οἵτινες θὰ ἐπανελάβανον πάντα λόγον τοῦ πατρὸς Ρόκκο.

Ὁ πατήρ-Ρόκκο ἀνέβη ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος· ἤνοιξε τὸ στόμα του καὶ πάντες ἐσίγησαν.

— Τέκνα μου, εἶπε, καλὸν εἶναι νὰ μάθετε ὅτι ἐγὼ παρήγγειλα νὰ ζωγραφίσωσι τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ, τὴν ὅποίαν βεβαίως μετὰ θαυμασμοῦ θὰ παρατηρήσατε εἰς τὴν ὁδόν, ἡ ὅποία φέρεי τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἁγίου.

— Τὸ εἰξεύρομεν, τὸ εἰξεύρομεν εἶπον ἐν χορῷ οἱ Δαζαρόνοι.

Ὁ πατήρ-Ρόκκο ἐποίει τὸ ἀντίθετον τῶν πλειοτέρων ἱεροκηρύκων οἵτινες πρὶν ἀρχίσωσι θέτουσιν ὡς ὄρον νὰ μὴ τοὺς διακόπτωσιν οἱ ἀκροαταὶ των, ὁ πατήρ Ρόκκο προῦκάλει συνήθως διαλόγους ἐκτεταμένους.

— Τέκνα μου, ἐξηκολούθησε, καλὸν εἶναι νὰ μάθητε ὅτι ἐγὼ ἔθεσα ἐν κηρίου πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ.

— Τὸ εἰξεύρομεν, ἐπανέλαβον οἱ Δαζαρόνοι.

— Ὅτι ἐγὼ ἔθεσα δύο κηρία πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ.

— Τὸ εἰξεύρομεν καὶ τοῦτο.

— Ὅτι ἐγὼ ἔθεσα τρία κηρία πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ.

— Καὶ αὐτὸ τὸ εἰξεύρομεν.

— Τέλος, ὅτι ἐγὼ ἔθεσα ἕνα φανὸν πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ.

— Ἀλλὰ διατὶ νὰ βάλετε φανόν, ἀφ' οὗ εἰς κανένα ἅγιον δὲν βάλλουσιν;

— Διότι, ἐπειδὴ ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ἔχει

περισσότεραν ἰσχὺν ἀπὸ κάθε ἄλλου εἰς τὸν οὐρανὸν, πρέπει περισσότερον παντὸς ἄλλου νὰ τὸν τιμῶμεν ἐπὶ τῆς γῆς.

— Ὡ! ἐκραύγασαν οἱ λαζαρόνοι, μίαν στιγμὴν, πάτερ Ῥόκκο· ἔχομεν ἐν πρώτοις τὸν Θεὸν, ποῦ εἶναι πολὺ καλλίτερος ἀπὸ αὐτόν.

— Καλὰ συμφωνῶ, εἶπεν ὁ πατὴρ Ῥόκκο.

— Ἐπειτα τὴν Παναγίαν!

— Μὲ συγχωρεῖτε, ἡ Παναγία εἶναι γυναικᾶ καὶ τοῦ.

— Τὸν Χριστόν!

— Ὁ Χριστὸς εἶναι υἱὸς του.

— Τί θὰ εἶπῃ αὐτό;

— Ὅτι ὁ σύζυγος καὶ ὁ πατὴρ εἶναι ἀνώτεροι τῆς συζύγου καὶ τοῦ υἱοῦ.

— Ποῦ θὰ εἶπῃ λοιπὸν πῶς ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ἔχει περισσότεραν δύναμιν ἀπὸ τὴν Παναγίαν;

— Ναί.

— Καὶ ἀπὸ τὸν Χριστόν;

— Ναί.

— Τί δύναμιν ἔχει λοιπὸν;

— ἔχει τὴν δύναμιν νὰ εἰσάγῃ εἰς τὸν οὐρανὸν ὅλους ὅσοι εἶχον εὐλάβειαν εἰς αὐτόν ἐπὶ τῆς γῆς.

— Ὅτι καὶ ἂν ἔκαμαν;

— Βεβαιότατα.

— Μὰ καὶ τοὺς κλέπτας ἀκόμη;

— Καὶ τοὺς κλέπτας ἀκόμη.

— Καὶ τοὺς ληστὰς ἀκόμη;

— Καὶ τοὺς ληστὰς ἀκόμη.

— Καὶ τοὺς δολοφόνους ἀκόμη;

— Καὶ τοὺς δολοφόνους ἀκόμη.

Ψιθυρισμὸς ἀμφιβολίας διηγέρθη εἰς τὸ ἀκροατήριον. Ὁ πατὴρ Ῥόκκο ἐσταύρωσε τὰς χεῖρας, καὶ ἀφήκεν ἐλευθέρου τὸν ψιθυρισμὸν τοῦτου νὰ αὐξήσῃ καὶ νὰ ἐπεκταίθῃ.

— Ἀμφιβάλλετε; ἠρώτησε μετὰ τινος στιγμᾶς.

— Χμ! ἔκαμον οἱ λαζαρόνοι.

— Θέλετε λοιπὸν νὰ σὰς διηγηθῶ τί συνέβη τώρα κοντὰ, πρὸ ὀκτῶ ἡμερῶν εἰς τὸν Μαστρίλλαν;

— Εἰς τὸν Μαστρίλλαν, τὸν ληστήν;

— Μάλιστα.

[ΠΑΡΘΕΝΩΝ — ΕΙΣ Β']

— Ποῦ ἐδικάσθη εἰς Γαῆταν;

— Μάλιστα.

— Καὶ ἐκρεμάσθη εἰς Τερράκιαν;

— Μάλιστα.

— Διηγῆσου μας, πάτερ Ῥόκκο, διηγῆσου μας, ἐκραύγασαν ἔλοι οἱ λαζαρόνοι.

Ὁ πατὴρ Ῥόκκο αὐτὴν μόνην τὴν πρόσκλησιν περιέμενε, ὥστε ἤρχισε τὴν διήγησίν του.

— Καθὼς εἰξεύρετε, ὁ Μαστρίλλας ἦτον ἕνας ληστῆς ποῦ δὲν ἐπίστευε τίποτε καὶ δὲν εἶχε οὔτε ἱερὸν οὔτε ὄσιον ἐπάνω του ἀλλ' ὅ,τι δὲν εἰξεύρετε εἶναι ὅτι ὁ Μαστρίλλας εἶχεν εἰς μεγάλην εὐλάβειαν τὸν ἅγιον Ἰωσήφ.

— Ὅχι, ἀλήθεια, δὲν τὸ εἰξεύραμεν, εἶπαν οἱ λαζαρόνοι.

— Καλὰ, λοιπὸν σὰς τὸ λέγω ἐγώ.

Οἱ λαζαρόνοι ἐπανέλαβον πρὸς ἀλήθειαν·

— Ὁ Μαστρίλλας εἶχεν εἰς μεγάλην εὐλάβειαν τὸν ἅγιον Ἰωσήφ.

— Κάθε ἡμέραν ὁ Μαστρίλλας προσήχετο εἰς τὸν ἅγιον Ἰωσήφ, καὶ ἔλεγε: «Μεγάλε ἅγιε, τόσον πολλὰς ἀμαρτίας ἔκαμα, ὥστε μόνον εἰς σέ ἔχω τὴν ἐλπίδα μου, καὶ πιστεύω ὅτι θὰ μὲ σώσης κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου. Διότι μόνον σὺ δύνασαι νὰ κατορθώσης, ἄμα παρακαλέσης τὸν πανάγαθον Θεὸν, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν παράδεισον ἕνας ἀμαρτωλὸς ὡς ἐμέ. Κάθε ἄλλος ἅγιος θὰ ἔχανε τὰ πασχάλια του. Μόνον λοιπὸν εἰς σέ ἔχω πεποιθήσιν, μεγάλε ἅγιε Ἰωσήφ.» Αὐτὴν τὴν προσευχὴν ἔκαμνε καθ' ἡμέραν.

— Ἐ! λοιπὸν; ἠρώτησαν οἱ λαζαρόνοι.

— Λοιπὸν, ἀπεκρίνατο ὁ ἱεροκέρυξ, ὅταν ἦτον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ δημίου, ὅταν ἀνέβῃ τὴν κλίμακα τῆς ἀγχύνης, ὅταν ἐτέθη τὸ σχοινίον εἰς τὸν λαίμῳ του ἐξήτησε τὴν ἄδειαν νὰ προσευχηθῇ μίαν στιγμὴν. Ἡ ἄδεια τῷ παρεχωρήθη. Ἐπανέλαβε τότε τὴν συνήθη προσευχὴν του καὶ ὅταν ἐτελείωσε χωρὶς νὰ περιμεῖνῃ νὰ τὸν σπρώξῃ ὁ δῆμιος, ἐπήδησεν ἀπὸ τῆς κλίμακος εἰς τὸν ἀέρα.

Μετὰ πέντε λεπτά ἦτο κρεμασμένος.

— Τὸν εἶδα ποῦ τὸν ἐκρέμασαν, εἶπέ τις τῶν παρευρισκομένων.

— Ἐλοιπὸν, ὅσα λέγω εἶναι ἀληθῆ; ἠρώτησεν ὁ ἱεροκῆρυξ.

— Εἶναι ἢ καθαρὰ ἀλήθεια, ἀπήντησεν ὁ λαζαρόνος.

— Ἔστερα; ὕστερα; ἐφώναζον οἱ λαζαρόνοι, οἵτινες ἤρχισαν νὰ ἐνδιαφέρονται μεγάλως εἰς τὴν διήγησιν τοῦ πατρὸς Ῥόκκο.

— Μόλις ὁ Μαστρίλλας ἀπέθανε, καὶ εἶδε δύο δρόμους ἔμπροσθέν του· ὁ εἰς ὑπήγεινεν ἐπάνω, ἦτον ἀνηφορικὸς, ὁ ἄλλος ὑπήγεινε κάτω, ἦτο κατηφορικὸς. Ὅταν κρεμασθῆ κανεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἦναι ζαλισμένος καὶ νὰ μὴ εἰξεύρῃ τί νὰ κάμῃ. Ὁ Μαστρίλλας ἐπῆρε τὸν δρόμον τὸν κατηφορικόν.

» Ὁ Μαστρίλλας κατέβαινε, κατέβαινε, κατέβαινε, ἐπὶ μίαν ἡμέραν, ἐπὶ μίαν νύκτα καὶ ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἀκόμη. Τέλος πάντων εὔρε μίαν θύραν. Ὁ Μαστρίλλας ἐκτύπησεν εἰς τὴν θύραν. Παρουσιάζεται ἀμέσως ὁ Πλούτων.

»— Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι; ἐρωτᾷ ὁ Πλούτων.

»— Ἐρχομαι ἀπὸ τὴν γῆν, ἀποκρίνεται ὁ Μαστρίλλας.

»— Τὶ θέλεις;

»— Θέλω νὰ ἔμβω.

»— Ποῖος εἶσαι;

»— Εἶμαι ὁ Μαστρίλλας.

»— Δὲν ἔχει τόπον διὰ σέ· διήλθες τὴν ζωὴν σου προσευχόμενος εἰς τὸν ἅγιον Ἰωσήφ· ὕπαγε νὰ εὔρῃς τὸν ἅγιόν σου.

»— Ποῦ εἶναι ὁ ἅγιος Ἰωσήφ;

»— Εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν.

»— Ἀπὸ ποῦ πηγαίνουν εἰς τὸν οὐρανόν.

»— Γύρισε ἀπὸ ἐκεῖ ποῦ ἦλθες, θὰ εὔρῃς ἓνα δρόμον νὰ πηγαίνῃ ἐπάνω ἅμα ἐμβῆς εἰς αὐτὸν τὸν δρόμον τράβα ὄλο ἴσχα καὶ εἰς τὴν ἄκρῃ θὰ εὔρῃς τὸν οὐρανόν;

»— Μὰ νὰ μὴ χάσω τὸν δρόμο;

»— Ἄ! μπᾶ! δὲν εἶναι δυνατὸν.

»— Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ.

»— Τίποτε, τίποτε.

» Ὁ Πλούτων ἔκλεισε τὴν θύραν του, καὶ ὁ Μαστρίλλας ἔλαβε τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν ἄγουσαν.

» Ἀνέβαινεν ἐπὶ μίαν ἡμέραν, ἐπὶ μίαν νύκτα καὶ ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἀκόμη ἀκολούθως ἤρχισε πάλιν νὰ ἀναβαίνῃ ἐπὶ μίαν νύκτα, μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα, ὅταν εὔρε μίαν θύραν. Ἦτον ἡ θύρα τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ Μαστρίλλας ἔκρουσε τὴν θύραν· παρουσιάσθη ὁ ἅγιος Πέτρος.

»— Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι; ἐρωτᾷ ὁ ἅγιος Πέτρος.

»— Ἐρχομαι ἀπὸ τὴν κόλασιν, ἀποκρίνεται ὁ Μαστρίλλας.

»— Τί ἀγαπᾷς.

»— Ἦθελα νὰ ἔμβω.

»— Ποῖος εἶσαι;

»— Εἶμαι ὁ Μαστρίλλας.

»— Πῶς! ἐφώνησεν ὁ ἅγιος Πέτρος, εἶσαι ὁ Μαστρίλλας ὁ κακοῦργος, ὁ Μαστρίλλας ὁ κλέπτης, ὁ Μαστρίλλας ὁ δολοφόνος καὶ ζητεῖς νὰ ἔμβῃς εἰς τὸν οὐρανόν;

»— Διάβολε! ἀφ' οὗ δὲν με θέλουν εἰς τὴν κόλασιν, πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ υπάγω εἰς κανὲν μέρος.

»— Καὶ διατί δὲν σὲ θέλουσιν εἰς τὴν κόλασιν;

»— Διότι καθ' ὄλην μου τὴν ζωὴν εἶχον μεγάλην εὐλάβειαν εἰς τὸν ἅγιον Ἰωσήφ.

»— Ἄλλος πάλιν! εἶπεν ὁ ἅγιος Πέτρος. Μὰ δὲν θὰ τελειώσωμεν ἐπὶ τέλους! Ἄλλὰ, τόσον χειρότερα, μὰ τὴν πίστιν μου! Ἐβαρέθηκα νὰ ἀκούω πάντοτε νὰ μοῦ ψάλλετε τὸ ἴδιον τραγοῦδι.

» Ὅχι, δὲν θὰ ἔμβῃς μέσα.

»— Πῶς δὲν θὰ μ' ἀφίσητε νὰ ἔμβω;

»— Ὅχι.

»— Καὶ τότε ποῦ θέλετε λοιπὸν νὰ υπάγω;

»— Πήγαινε εἰς τὸν διάβολο!

»— Ἀπὸ ἐκεῖ ἔρχομαι.

»— Καλὰ, ἐπίστρεψε πάλιν ἐκεῖ.

»— Ἄ! ὄχι, ὄχι! Εὐχαριστῶ· εἶναι τόσον μακρὰν καὶ εἶμαι ἐλεεινὰ κουρασμένος. Ἦλθα ἐδῶ καὶ θὰ μείνω.

»— Πῶς! θὰ μείνης;
 »— Μάλιστα.
 »— Καὶ μήπως λογαριάξεις νὰ ἔμβης μέσα χωρὶς ἐγὼ νὰ θέλω;
 »— Ἐλπίζω.
 »— Καὶ ποῖος ἐλπίζεις νὰ σὲ βοηθήσῃ νὰ ἔμβης;
 »— Ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.
 »— Ποῖος μὲ θέλει; ἤκουσθη ἐρωτῶσα φωνή τις.
 »— Ἐγὼ! ἐγὼ! ἐκραύγασεν ὁ Μαστρίλλας, ὅστις ἀνεγνώρισε τὴν φωνὴν αὐτὴν ὡς τὴν τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ. Καὶ πράγματι ἦτον ὁ ἅγιος οὗτος, ὅστις, διαβαίνων τυχαίως ἐκεῖθεν, ἤκουσε προφερόμενον τ' ὄνομά του.
 »— Ὅριστε, ἐψιθύρισεν ὁ ἅγιος Πέτρος· αὐτὸ τώρα μᾶς ἔλειπε.
 »— Τί τρέχει; ἠρώτησεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.
 »— Τίποτε, ἀπεκρίθη ὁ ἅγιος Πέτρος, ἀπολύτως τίποτε.
 »— Πῶς τίποτε; ἐκραύγασεν ὁ Μαστρίλλας· τίποτε τὸ λέγεις αὐτὸ τοῦ λόγου σου; Μὲ στέλλεις εἰς τὴν κόλασιν, καὶ θέλεις νὰ μὴ φωνάζω;
 »— Διατὶ στέλλετε τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν εἰς τὴν κόλασιν; ἠρώτησεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.
 »— Διότι εἶναι ληστής.
 »— Ἄλλ' ἴσως μετενόησε κατὰ τὴν ὄραν τοῦ θανάτου του.
 »— Ὄχι! ἀπέθανεν ἀμετανόητος!
 »— Ψεύματα! ἐκραύγασεν ὁ Μαστρίλλας.
 »— Εἰς ποῖον λοιπὸν ἅγιον ἀφιέρωσες τὴν ψυχὴν σου ὅταν ἀπέθινησες; ἠρώτησεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.
 »— Ἄλλ' εἰς ὑμᾶς, μέγιστε ἅγιε, εἰς ὑμᾶς, εἰς ὑμᾶς καὶ εἰς οὐδένα ἄλλον. Ἄλλ' ἀπὸ ζηλοτυπίαν ὁ ἅγιος Πέτρος κάμνει αὐτὰ ποῦ κάμνει.
 »— Ποῖος εἶσαι; τὸν ἐρωτᾷ τότε ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.
 »— Εἶμαι ὁ Μαστρίλλας.
 »— Πῶς! σὺ εἶσαι ὁ Μαστρίλλας, ὁ καλὸς μου Μαστρίλλας, ὁ ὁποῖος ἀδιαλείπτως προσηύχето εἰς ἐμέ;
 »— Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἴδιος.

»— Καὶ ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν ὄραν τοῦ θανάτου σου, ἀπηθύνθη πρὸς ἐμέ, ἀπ' εὐθείας;
 »— Πρὸς ὑμᾶς μόνον.
 »— Καὶ δὲν θέλει νὰ σὲ ἀφίση νὰ ἔμβης;
 »— Ἄν ἡ τύχη μου δὲν τὸ ἔφερνε νὰ περάσητε ἀπ' ἐδῶ, τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο τελειωμένου.
 »— Ἀγαπητέ μοι ἅγιε Πέτρε, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ μετ' ἠθους ἀξιοπρεποῦς, ἐλπίζω ὅτι θὰ ἀφίσητε νὰ περάσῃ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος.
 »— Ὄχι, μὰ τὴν πίστιν μου, εἶπεν ὁ ἅγιος Πέτρος· ἢ εἶμαι θυρωρὸς ἢ δὲν εἶμαι. Ἐὰν δὲν ἔχουσιν εὐχαρίστησιν ἀπ' ἐμέ, ἂς μὲ ἀπολύσουν τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς· ἀλλὰ θέλω νὰ εἶμαι κύριος τῆς θύρας μου, καὶ ν' ἀνοίγω εἰς ὅποιον μοῦ ἀρέσει.
 »— Καλὰ λοιπὸν τότε, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ, καλὸν θὰ εἶναι νὰ ἀναφέρωμεν τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν εἰς τὸν Θεόν. Βεβαίως δὲν τῷ διαφιλονεικεῖτε τὸ δικαίωμα νὰ ἀφίση νὰ ἐμβαίνει εἰς τὸν Παράδεισον ὅσους κρίνει καλόν.
 »— Ἔστω, ἂς ὑπάγωμεν εἰς τοῦ Θεοῦ.
 »— Ἄλλ' ἄφησε νὰ ἔμβῃ τοῦλάχιστον ὁ ἄνθρωπος αὐτός.
 »— Ἄς περιμένῃ εἰς τὴν θύραν.
 »— Τί ὀφείλω νὰ πράξω, μέγιστε ἅγιε; ἠρώτησεν ὁ Μαστρίλλας. Πρέπει νὰ παραβιάσω τὴν θύραν, ἢ νὰ κάθῃμαι καὶ νὰ προσμένω;
 »— Περίμενε, φίλε μου, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ· καὶ ἂν σὺ δὲν ἔμβης, ἐγὼ θὰ ἐξέλθω.
 »— Θὰ προσμένω, εἶπεν ὁ Μαστρίλλας.
 »Ὁ ἅγιος Πέτρος ἐπανέκλεισε τὴν θύραν, ὁ δὲ Μαστρίλλας ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ κατωφλοίου.
 » Οἱ δύο ἅγιοι ὑπῆγον πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Θεοῦ. Μετὰ τινος στιγμᾶς τὸν εὔρον καταγινόμενον νὰ ψάλλῃ ἀκολουθίαν εἰς τιμὴν τῆς Παναγίας.
 »— Πάλιν! εἶπεν ὁ παναγαθὸς Θεός,

ἀκούσας τὸν κρότον τῶν βημάτων τῶν δύο ἁγίων. Μὰ δὲν ἤμπορεῖτε λοιπὸν νὰ μὲ ἀφήσητε δέκα λεπτὰ εἰς ἡσυχίαν ; Τί μὲ θέλετε ;

»—Κύριε, εἶπεν ὁ ἅγιος Πέτρος, ὁ ἅγιος Ἰωσήφ. . . .

»—Κύριε, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ, ὁ ἅγιος Πέτρος. . . .

»—Ἄλλὰ πάντοτε λοιπὸν θὰ μαλκώνετε ; Ἄλλην δουλειὰν λοιπὸν νὰ μὴ ἔχω, παρὰ νὰ καταγίνωμαι πάντοτε νὰ σᾶς εἰρηνεύω !

»—Κύριε, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ, ὁ ἅγιος Πέτρος δὲν ἀφίνει νὰ ἐμβαινῶσιν εἰς τὸν παράδεισον ὅσοι ἔχουσιν εὐλάβειαν πρὸς ἐμέ.

»—Κύριε, εἶπεν ὁ ἅγιος Πέτρος, ὁ ἅγιος Ἰωσήφ, θέλει νὰ ἐμβάσῃ ὅλον τὸν κόσμον.

»—Καὶ ἐγὼ σοῦ λέγω, πῶς εἶσαι ἓνας ἐγωῖστής ! ἐκραύγασεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.

»—Καὶ σὺ ἓνας φιλόδοξος ! ἐκραύγασεν ὁ ἅγιος Πέτρος.

»—Σιωπή ! εἶπεν ὁ πανάγαθος Θεός. Ἄς ἴδωμεν περὶ τίνας πρόκειται ;

»—Κύριε, εἶπεν ὁ ἅγιος Πέτρος, εἶμαι θυρωρὸς τοῦ παραδείσου, ἢ ὄχι ;

»—Εἶσαι. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡδυνάμεθα νὰ εὐρωμεν καλλίτερον, ἀλλ' ἐπὶ τέλος εἶσαι.

»—Ἐχω τὸ δικαίωμα νὰ ἀνοίγω ἢ νὰ κλείω τὴν θύραν εἰς ὅσους παρουσιάζονται ;

»—Τὸ ἔχετε· ἀλλ' ἐννοεῖται, πρέπει νὰ ἦναι κἀνεὶς δίκαιος. Ποῖος παρουσιάζεται ;

»—Εἰς ληστής, εἰς κλέπτης, εἰς δολοφόνος !

»—ὦ ! ἔκαμεν ὁ πανάγαθος Θεός.

»—Ὅστις ἐκρεμάσθη κάτω εἰς τὴν γῆν.

»—ὦ, ὦ ! ἀληθῆ εἶναι αὐτὰ, ἅγιο Ἰωσήφ ;

»—Κύριε . . . εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ἐν ἀρηχανίᾳ.

»—Εἶναι ἀληθῆ, ναὶ ἢ ὄχι ; Ἀποκρίθητε !

»—Ἐν μέρει εἶναι ἀληθῆ, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.

»—Ἄ ! ἐφώνησε θριμβευτικῶς ὁ ἅγιος Πέτρος.

»—Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔτρεφε πάντοτε ἰδιαίτεραν εὐλάβειαν πρὸς ἐμέ, καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἐγκαταλείψω τοὺς φίλους μου εἰς τὴν δυστυχίαν.

»—Πῶς ὠνομάζετο ; ἠρώτησεν ὁ πανάγαθος Θεός.

»—Μαστρίλλας, ἀπεκρίθη ὁ ἅγιος Ἰωσήφ μετὰ τίνος δισταγμοῦ.

»—Περίμενε, περίμενε ! ἔκαμεν ὁ πανάγαθος Θεός, προσπαθῶν νὰ ἀνεύρῃ ἐν τῇ μνήμῃ του τὸ ὄνομα τοῦτο. Μαστρίλλας, Μαστρίλλας, ἀλλὰ τὸν γνωρίζω ἐγὼ αὐτόν.

»—Ἐνας κλέπτης, εἶπεν ὁ ἅγιος Πέτρος.

»—Ἐνας ληστής, ἓνας δολοφόνος ;

»—Ναὶ, ναὶ !

»—Ὁ ὁποῖος ἦτον εἰς τὴν ὁδὸν ἀπὸ Ῥώμης εἰς Νεάπολιν, μεταξὺ Τερράκινης καὶ Γαήτης ;

»—Ναὶ, ναὶ, ναὶ.

»—Καὶ ὁ ὁποῖος διήρπαξεν ὅλας τὰς ἐκκλησίας.

»—Πῶς καὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον θέλεις νὰ τὸν ἐμβάσῃς ἐδῶ, ἠρώτησεν ὁ πανάγαθος Θεός τὸν ἅγιον Ἰωσήφ.

»—Διατί ὄχι ; ἀπήντησεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ· ἀφ' οὗ ἔχομεν ἐδῶ καὶ τὸν μετανοήσαντα ληστήν.

»—Ἄ ! οὕτω λοιπὸν ὀμιλεῖς εἰς ἐμέ, εἶπεν ὁ πανάγαθος Θεός, ὃν ἡ μομφὴ αὐτῆ μεγάλως ἐπέραζε, διότι πάντοτε αὐτὸν τὸν μετανοήσαντα ληστήν ἀνέφερον οἱ ἅγιοι, ὅταν τοῖς ἠρνεῖτο νὰ ἀφεθῆ ἐλευθέρα ἢ εἴσοδος εἰς τινὰ τῶν προστατευομένων του.

»—Διότι αὐτὸ εἶναι ὀρθόν.

»—Καλὰ ! θὰ ἴδωμεν ! Ἄγιο Πέτρε !

»—Κύριε !

»—Σοὶ ἀπαγορεύω νὰ ἀφήσῃς νὰ εἰσέλθῃ ὁ Μαστρίλλας, εἶπεν ὁ πανάγαθος Θεός. ἤκουσας ;

»—Κάλλιστα, Κύριε. Μείνατε ἡσυχος, δὲν θὰ εἰσέλθῃ.

»—Ἄ ! δὲν θὰ εἰσέλθῃ ; εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.

»—Ὅχι ! εἶπεν ὁ πανάγαθος Θεός.

»— Αὐτὸς εἶναι ὁ τελευταῖός σας λόγος.

»— Μάλιστα.

»— Ἐπιμένετε;

»— Ἐπιμένω.

»— Ἐχετε ἀκόμη καιρὸν νὰ σκεφθῆτε.

»— Δὲν ἀναιρῶ ὅσα εἶπον.

»— Τότε λοιπὸν, ὑγιαίνοτε, Κύριε.

»— Πῶς, ἀναχωρεῖς;

»— Ναί.

»— Διὰ ποῦ;

»— Ἐπιστρέφω εἰς Ναζαρέτ.

»— Ἐπιστρέφεις εἰς Ναζαρέτ, τοῦ λόγου σου;

»— Βεβαιότατα. Δὲν ἔχω ὄρεξι νὰ μείνω εἰς μέρος, ὅπου μὲ μεταχειρίζονται τοιοῦτοτρόπως.

»— Ἀγαπητέ μοι ἄγιε, δεκάτην ἤδη φορὰν ἀκούω τὴν αὐτὴν ἀπειλήν.

»— Ἐ! λοιπὸν, δὲν θὰ τὴν ἀκούσητε καὶ ἐνδεκάτην.

»— Τόσῳ τὸ καλλίτερον!

»— Ἄ! τόσῳ τὸ καλλίτερον! Λοιπὸν μὲ ἀφίνετε νὰ ἀναχωρήσω.

»— Ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας.

»— Δὲν μὲ κρατεῖτε;

»— Θεὸς φυλάξῃ!

»— Θὰ τὸ μετανοήσητε.

»— Δὲν πιστεύω.

»— Θὰ ἴδωμεν.

»— Λοιπὸν ἂς ἴδωμεν.

»— Σκεφθῆτε καλά.

»— Ἐσκέφθην.

»— Ἐγιαίνοτε, Κύριε.

»— Ἐγιαίνοτε, ἄγιε Ἰωσήφ.

»— Εἶναι ἀκόμη καιρὸς, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ἐπιστρέφω.

»— Πῶς ἀκόμη δὲν ἀνεχώρησας; εἶπεν ὁ πανάγαθος Θεός.

»— Ὅχι, ἀλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν ἀναχωρῶ.

»— Καλὸν κατευόδιον!

»— Εὐχαριστῶ.

» Ὁ πανάγαθος Θεὸς ἐπανάλαβε τὴν ἐργασίαν του, ὁ ἅγιος Πέτρος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν θύραν του, ὁ δὲ ἅγιος Ἰωσήφ ὑπήγεν εἰς τὴν κατοικίαν του, ἔνθα ἐφόρεσε τὴν ζώνην του, ἔλαβε τὴν

ὀδοιπορικὴν αὐτοῦ βακτηρίαν, καὶ ἐκεῖθεν ὑπήγεν εἰς τῆς Παναγίας.

» Ἡ Παναγία ἔψαλλε τὸ Stabat mater τοῦ Περγολέζου, ὅστις πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἔλθει εἰς τὸν οὐρανόν. Αἱ ἄγαι ἐνδεκακισχίλια παρθένοι ἀπετέλουν τὸν χορὸν· τὰ σεραφεῖμ, τὰ χερουβεῖμ, τὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων ἔπαιζον διάφορα ὄργανα· ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ διηύθυνε τὴν ὀρχήστραν.

»— Ψίττ! ἔκαμεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.

»— Τί τρέχει; ἠρώτησεν ἡ Παναγία.

»— Τρέχει ὅτι πρέπει νὰ μὲ ἀκολουθήσῃς.

»— Ποῦ;

»— Τί σε μέλει;

»— Ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ μάθω;

»— Εἶσαι σύζυγός μου ναὶ ἢ ὄχι;

»— Ναί!

»— Λοιπὸν, ἡ γυνὴ ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν σύζυγόν της.

»— Εἶμαι δούλη σου, κύριέ μου, καὶ σὲ ἀκολουθῶ ὅπου μὲ διατάξῃς.

»— Καλὰ, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ· ἐλθέ.

» Ἡ Παναγία ἠκολούθησε τὸν ἅγιον Ἰωσήφ, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τεταπεινωμένους, καὶ μὲ τὸν συνήθη αὐτῇ πειθήνιου χαρακτήρα, ἐπειδὴ πάντοτε ἦτον ἐτοίμη καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς γῆς νὰ δίδῃ τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς τηρήσεως τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀρετῆς.

»— Λοιπὸν, ἠρώτησεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ, τί κάμνεις αὐτοῦ;

»— Βλέπετε, σὰς ὑπακούω, κύριέ μου.

»— Μὲ ἀκολουθεῖς μόνῃ;

»— Φεύγω ὡς ἦλθον.

»— Δὲν πρόκειται περὶ τούτου· φέρε μετὰ σοῦ καὶ ὅλον τὸ ἐπιτελεῖόν σου.

» Ἡ Παναγία ἔκαμεν ἐν νεῦμα, καὶ αἱ ἐνδεκακισχίλια παρθένοι τὴν ἠκολούθησαν ἄδουσαι· ἔκαμεν ἕτερον νεῦμα καὶ τὰ σεραφεῖμ, τὰ χερουβεῖμ, τὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων τὴν συνῶδενσαν παίζοντα λύρας, ἄρπας καὶ κιθάρας.

»— Πολὺ καλὰ, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.

» Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

» Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπεθεώρει τὸ κατὰ Ματθαίου Ἐὐαγγέλιον, εἰς ὃ εἰχον παρεμφρήσει τυπογραφικὰ τινα σφάλματα.

»— Ψτ! ἔκαμεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.

»— Τί τρέχει; ἠρώτησεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

»— Τρέχει ὅτι πρέπει νὰ μὲ ἀκολουθήσης.

»— Ποῦ;

»— Τί σέ μέλει;

»— Ἀλλὰ δὲν δύναμαι ἐπὶ τέλους νὰ μάθω;

»— Εἶσαι υἱὸς μου, ναὶ ἢ ὄχι;

»— Ναί, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

»— Ὁ υἱὸς ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ τὸν πατέρα του.

»— Εἶμαι εἰς τὰς διαταγὰς σας, πάτερ μου, θὰ ὑπάγω ὅπου προστάξητε.

»— Πολὺ καλὰ, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ, ἐλθέ.

» Ὁ Χριστὸς τὸν ἠκολούθησε μὲ γλυκύτητα καὶ ταπεινότητα.

»— Ἐ! εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ, τί κάμνεις αὐτοῦ;

»— Σὰς ὑπακούω, πάτερ μου.

»— Μὲ ἀκολουθεῖς μόνος;

»— Φεύγω, ὡς ἦλθον.

»— Δὲν πρόκειται περὶ τούτου· πάρε μαζί σου καὶ ὄλον σου τὸ ἐπιτελεῖον, πάρε το.

» Ὁ Ἰησοῦς ἔνευσεν· οἱ ἀπόστολοι ἐτάχθησαν περὶξ αὐτοῦ· ὁ Ἰησοῦς ὑψωσε τὴν φωνὴν καὶ ἀμέσως προσέτρεξαν οἱ ἅγιοι, αἱ ἄγιοι, καὶ οἱ μάρτυρες.

»— Ἀκολουθήσατέ με, εἶπεν ὁ Χριστός.

» Καὶ οἱ ἀπόστολοι, οἱ ἅγιοι, αἱ ἄγιοι οἱ μάρτυρες τὸν ἠκολούθησαν.

» Ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς συνοδίας καὶ ἐβάδισαν πρὸς τὴν θύραν· ὀπισθέν του ἤρχοντο ἡ Παναγία καὶ ὄλοι οἱ κάτοικοι τοῦ οὐρανοῦ.

» Καθ' ὅδον συνήτησαν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὅποιον συνδιελέγετο μετὰ τῆς περιστερᾶς τῆς κιβωτοῦ.

»— Ποῦ πηγαίνεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἠρώτησε τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

»— Ὑπάγομεν νὰ σχηματίσωμεν ἓνα ἄλλον παραδείσον, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.

»— Καὶ διατί αὐτό;

»— Διότι δὲν μένομεν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τούτου.

»— Ἄλλ' ὁ πανάγαθος Θεός;

»— Τὸν πανάγαθον Θεὸν, τὸν ἀφίνομεν.

»— Ὡ! θὰ συμβαίνη ἴσως καμμία παρέξήγησις, εἶπε τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Μοὶ ἐπιτρέπετε νὰ ὑπάγω νὰ ὀμιλήσω περὶ τούτου εἰς τὸν Κύριον;

»— Πήγαινε, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ, ἀλλὰ κάμε γρήγορα, διότι βιαζόμεθα.

»— Πετῶ ἐκεῖ καὶ ἐπανέρχομαι εἰς τὴν στιγμήν.

» Τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπέταξε πρὸς τὸ προσευχητήριον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τῶν ὤμων του κινουὺν τὰς πτέρυγας του.

»— Ἄ! σὺ εἶσαι; εἶπεν ὁ πανάγαθος Θεός· τί νέα;

»— Νέα! νέα τρομερά!

»— Ποῖα;

»— Μὰ δὲν ἤξεύρετε λοιπὸν τίποτε;

»— Ὅχι.

»— Ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ἀνιχωρεῖ.

»— Ἐγὼ τὸν ἐδίωξα.

»— Ἰμεῖς, Κύριε;

»— Ναὶ ἐγὼ! Δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ συζήσῃ κανεὶς μὲ αὐτόν. Καθ' ἡμέραν νέαί ἀξιώσεις, νέαί ἀπαιτήσεις ὡς νὰ ἦτον αὐτὸς κύριος ἀπόλυτος ἐδῶ.

»— Λοιπὸν, ὠραῖαν δουλειὰν ἐκάματε!

»— Πῶς;

»— Πέρνει μαζίτου τὴν Παναγίαν.

»— Μπᾶ!

»— Πέρνει μαζίτου τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

»— Ἀδύνατον.

»— Ἡ Παναγία πέρνει μαζί της τὰς ἑνδεκακισχιλίας παρθένοισ, τὰ σεραφεῖμ, τὰ χερουβείμ, τὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων.

»— Καλὲ τί μὲ λέγεις!

»— Ὁ Χριστὸς πέρνει μαζί του τοὺς ἀποστόλους, τοὺς ἁγίους, τὰς ἁγίας καὶ τοὺς μάρτυρας.

»— Ἀλλὰ τότε εἶναι ἀνταρσία;

»— Γενική.

» — Τί λοιπόν θά ἀπομείνη εἰς ἐμέ ;
 » — Οἱ προφήται Ἑσαίας, Ἰεζεκιήλ, Ἰερεμίας.

» — Ἀλλά θά μὲ καταλαμβάνη πλή-
 ξις θανάσιμος μὲ αὐτούς.

» — Τί νὰ γίνῃ !

» — Ἴσως εἶσαι ἠπατημένον.

» — Παρατηρήσατε.

» Ὁ Θεὸς παρετήρησε διὰ τοῦ αὐτοῦ
 παραθύρου, ἐν ᾧ τὸν εἶδεν ὁ μέγας ποιη-
 τῆς Βερανζέρος καὶ διέκρινεν ἀναριθ-
 μητον πλήθος συνωθούμενον πρὸς τὸ
 μέρος τῆς θύρας τοῦ παραδείσου· τὸ
 λοιπὸν μέρος τοῦ οὐρανοῦ ἦτο κενόν,
 ἐξαιρουμένης γωνίας τινός, ὅπου συνω-
 μίλουν οἱ τρεῖς προφῆται.

» Ὁ πανάγαθος Θεὸς δι' ἐνὸς μόνοῦ
 βλέμματος ἐνόησε τὴν κρισιμωτατὴν
 θέσιν εἰς ἣν περιέστη.

» — Τί πρέπει νὰ πράξω ; ἠρώτησεν
 ὁ Θεὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα

» — Τί νὰ σὰς εἶπω καὶ ἐγὼ δὲν
 ἤξεύρω, ἀπεκρίθη τοῦτο, διότι ἀγνοῶ
 τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ.

» Ὁ πανάγαθος Θεὸς διηγῆθη τότε
 αὐτῷ τί συνέβη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ
 ἁγίου Ἰωσήφ, ἕνεκα τοῦ Μαστρίλλα,
 ὡς καὶ τίνι τρόπῳ ἐδικαίωσε τὸν ἅγιον
 Πέτρον.

» — Ἐπράξατε μέγα λάθος, εἶπε τὸ
 ἅγιον Πνεῦμα.

» — Πῶς ἐπράξα μέγα λάθος ;

» — Ἐ! Θεέ μου, μάλιστα. Δὲν
 πρόκειται πλέον περὶ τῆς ἀξίας ἢ μὴ
 τοῦ προστατευομένου· πρόκειται περὶ τῆς
 ἰσχύος τοῦ προστατοῦ.

» — Αὐτὸς ὁ μηδαμινὸς λεπτουργός !

» — Ἴδου λοιπὸν τί θά εἶπῃ νὰ τὸν
 ἀναβιβάσῃτε εἰς τόσον ὑψηλὴν περιω-
 πῆν. Καταχρᾶται τὴν θέσιν του.

» — Τί νὰ κάμω λοιπόν ;

» — Δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος· πρέ-
 πει νὰ ἐνδώσῃτε εἰς τὰς ἀπαιτήσεις του.

» — Ἄλλ' εἶναι ἱκανὸς νὰ μοὶ ἐπι-
 βάλῃ νέους ὄρους !

» — Πρέπει νὰ τοὺς παραδεχθῆτε
 ἀμέσως. Ὅσον πλέον τὸν κάμετε νὰ
 προσμένῃ, τόσον ἀπαιτητικώτερος θά
 καταστῆ.

» — Πήγαινε λοιπὸν νὰ τὸν εὔρης,
 εἶπεν ὁ πανάγαθος Θεός.

» Καὶ πτερυγίσαν εὐρέθη εἰς τὴν θύ-
 ραν τοῦ παραδείσου· οὐδὲν εἶχε μετα-
 βληθῆ. Ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ἔθετε τὴν χεῖρα
 εἰς τὴν κλεῖδα τῆς θύρας τοῦ παραδεί-
 σου, καὶ ὅλοι περιέμενον ν' ἀνοίξῃ τὴν
 θύραν διὰ νὰ ἐξέλθωσι μετ' αὐτοῦ. Ὁ-
 σον διὰ τὸν ἅγιον Πέτρον, καθὸ ἀπό-
 στολος, ἠναγκάσθη νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν
 Χριστόν.

» — Ὁ πανάγαθος Θεὸς σὰς ζητεῖ,
 εἶπε τὸ ἅγιον Πνεῦμα πρὸς τὸν ἅγιον
 Ἰωσήφ.

» — Ἄ! δόξα σοι ὁ Θεός! ἀπίντησεν
 οὗτος.

» — Εἶναι διατεθειμένος νὰ πράξῃ
 ὅ,τι ἐπιθυμεῖτε.

» — Ἐγνώριζα πολὺ καλὰ ὅτι ἐκεῖ
 θά κατήντα τὸ πρᾶγμα.

» — Δύνασθε νὰ ἀποστείλετε ἕκαστον
 εἰς τὴν θέσιν του.

» — Μπᾶ, μπᾶ, μπᾶ! Παρακαλῶ
 τοὺναντίον ὅλους νὰ μὲ προσμένωσιν
 ἐδῶ. Ἐὰν δὲν κατορθώσωμεν νὰ συνεν-
 νοηθῶμεν ἐπαναρχίζομεν πάλιν.

» — Θὰ περιμένωμεν, εἶπον ἡ Πανα-
 γία καὶ ὁ Ἰησοῦς.

» — Πολὺ καλὰ, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.

» Καὶ, προπορευομένου τοῦ ἁγίου
 Πνεύματος, διηυθύνθη εἰς τοῦ Θεοῦ.

» — Κύριε, εἶπε τὸ ἅγιον Πνεῦμα,
 εἰσελθὸν πρῶτον, ἰδοὺ ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.

» — Κακὴ κεφαλὴ !

» — Ἀκούσατε· ἢ εἶναι ἅγιος κανεὶς
 ἢ δὲν εἶναι· ἐὰν ἦναι ἅγιος πρέπει νὰ
 ἐμβάξῃ εἰς οὐρανοὺς τοὺς δοξάζοντας
 αὐτόν· ἐὰν ὄχι πρέπει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν
 παράδεισον.

» — Πολὺ καλὰ, πολὺ καλὰ· ἄς παύ-
 σωμεν πλέον αὐτὴν τὴν ὀμιλίαν.

» — Ἄλλ' ἐξ ἐναντίας, ἄς ὀμιλήσω-
 μεν· καλὰ σήμερον συνεβιβάσθημεν,
 ἀλλ' αὔριον θ' ἀρχίσωμεν πάλιν τὰ
 ἴδια.

» — Τί θέλεις ; ἴδωμεν,

» — Θέλω ὅλοι ὅσοι ἐπικαλοῦνται τὸ
 ὄνομά μου ἐν τῇ γῇ νὰ εἰσέρχωνται εἰς
 οὐρανοὺς μετὰ θάνατον.

» — Διάβολε ! καταλαμβάνεις τί με ζητεῖς.

» — Ἐξαίρετα.

» — Ἐὰν ἔδιδον αὐτὸ τὸ προνόμιον εἰς ὅλους . . . .

» — Ἐν πρώτοις ἐγὼ δὲν εἶμαι ὡς ὅλους . . . . .

» — Ἐλα, ἄς συμβιβασθῶμεν.

» — Δὲν ἔχει συμβιβασμὸν, ἢ ναί, ἢ ὄχι !

» — Θέλεις τὸ τέταρτον ;

» — Φεύγω ἄμέσως.

» Καὶ ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ἔκαμεν ἐν βῆμα.

» — Τὸ ἡμῖς ;

» — Ἐργαίνοιτε.

» Καὶ ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν.

» — Τὰ τρία τέταρτα ;

» — Καλὴν νύκτα.

» Καὶ ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ἐξῆλθε.

» — Μήπως σπουδαίως ἀναχωρεῖ ; ἠρώτησεν ὁ πανάγαθος Θεός.

» — Βέβαια σπουδαίως, ἀπήντησε τὸ ἅγιον πνεῦμα.

» — Δὲν γυρίζει καθύλου ὀπίσω ;

» — Καθύλου.

» — Δὲν βραδύνει διόλου τὴν πορείαν του ;

» — Ἐξ ἐναντίας τρέχει.

» — Πέταξε κατόπιν του καὶ εἰπέ του νὰ ἐπιστρέψῃ.

» Τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπέταξε πρὸς τὸν ἅγιον Ἰωσήφ, καὶ μετὰ μεγάλης δυσκολίας τὸν ἐπανέφερε.

» — Δοιπὸν, εἶπεν ὁ πανάγαθος Θεός, ἐπειδὴ κύριος ἐνταῦθα εἰσθε σεῖς καὶ ὄχι ἐγὼ, θὰ γίνῃ ὅπως θέλετε.

» — Στείλατε νὰ φέρωσι τὸν συμβολαιογράφον, εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωσήφ.

» — Πῶς τὸν συμβολαιογράφον ; παρήρτησεν ὁ πανάγαθος Θεός.

» — Οἱ λόγοι πετοῦν, τὰ γραφόμενα μένου, λέγει μία παροιμία.

» — Προσκαλέσατε τὸν συμβολαιογράφον, εἶπεν ὁ πανάγαθος Θεός.

» Ὁ συμβολαιογράφος προσεκλήθη, καὶ ὁ ἅγιος Ἰωσήφ κατέχει ἤδη συμβόλαιον συντεταγμένον καθ' ὅλους τοὺς τύπους, δι' οὗ ἐπιτρέπεται αὐτῷ νὰ

εἰσάγῃ εἰς τὸν παράδεισον πάντας τοὺς δοξάζοντας αὐτόν.

» Δοιπὸν, σὰς ἐρωτῶ τώρα, ἅγιος ὡς τὸν ἅγιον Ἰωσήφ, εἶναι δυνατὸν νὰ εὐχαριστηθῇ με ἐν ἐλεεινὸν κηρίον, ὡς ἅγιος τῆς τρίτης ἢ τῆς τετάρτης τάξεως, ἢ τοῦ πρέπει φανός ; »

— Τοῦ πρέπει φανός, τοῦ ἀξίζουσι δέκα, εἴκοσι, ἑκατὸν φανοὶ, ἐκραύγασαν οἱ λαζαρόνοι. Ζήτω ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ! . . . Ζήτω ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ ! . . . Ζήτω ὁ σύζυγος τῆς Παναγίας ! . . . κάτω ὁ ἅγιος Πέτρος !

Τὴν αὐτὴν ἐσπέραν ὁ πατὴρ Ῥόκκο ἔθεσε δέκα φανούς εἰς τὴν ὁδὸν ἁγίου Ἰωσήφ. Τὴν ἐπαύριον ἔθεσεν ἐτέρους εἴκοσιν εἰς τὰ παρακειμένας ὁδοὺς τὴν δὲ ἀκόλουθον ἡμέραν ἐποποθέτησεν εἰς τὰ πλησίον μέρη ἐτέρους ἑκατόν. Καὶ ὅλα ταῦτα πρὸς μεγάλην δόξαν τοῦ ἁγίου, ὅστις ἀπέκτησε μεγίστην δημοτικότητα, ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ πατρὸς Ῥόκκο.

Τοιουτοτρόπως οἱ φανοὶ τῆς ὁδοῦ ἁγίου Ἰωσήφ ἐπεκτανθέντες ἀφ' ἑνὸς μὲν μέχρι τῆς ὁδοῦ Τολέδου καὶ ἀφ' ἐτέρου μέχρι τῆς πλατείας τῆς Σάντα Μεδίνας, κατάρθωσαν μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ εἰσδύσωσι, χάρις εἰς τὸ εὐσεβὲς στρατήγημα τοῦ πατρὸς Ῥόκκο, μέχρι τῶν σκοτεινοτέρων καὶ ἐρημοτέρων ἀγυιῶν τῆς Νεαπόλεως :

N. Γ. Π.

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΤΟΥ

ΔΙΑΒΟΛΟΥ

ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ

(Συνέχεια.)

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Ὁ κύριος Ῥαπινιέρ εἶναι εἰς τὴν ἑπαυλιν ; Ὡ διάβολε τοῦ Ῥουκερόλ . . . πόσον καλὸς διάβολος θὰ ἴσῃ, ἐὰν ἡδύνασο νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃς ἀπὸ αὐτόν.

ΡΑΠΙΝΙΕΡ (ἔξωθεν.)

Ἄς με περιμένῃ ἐκεῖ ἢ ἄμαξάμου.

ΜΑΡΙΑ

Ποῖος ἔρχεται ;

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

(Προχωρῶν εἰς τὴν θύραν.)

ὦ Θεέ μου ! ὅταν ὀμιλῇ κανεὶς διὰ τὸν λύκον . . . Εἶναι ὁ κύριος Ῥαπινιέρ προσωπικῶς.

ΜΑΡΙΑ

Ὁ κακὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος ! ὦ ἄς ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τὴν δυσάρεστον θεάν του τὴν μητέρα.

(Ἐξέρχεται διὰ τῆς ἀριστερᾶς θύρας.)

ΣΚΗΝΗ Δ΄.

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ, ΡΑΠΙΝΙΕΡ, ΙΩΑΝΝΗΣ,
ΓΩΤΙΕΡΟΣ, ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Ὁ κύριος Ῥαπινιέρ, τόσον ἀργά !

ΡΑΠΙΝΙΕΡ

Ναί, εἶμαι ἐγώ, εἶμαι ἐγώ . . . Ἄλλὰ ποῖον εἶναι ἐκεῖνο τὸ πρωτότυπον τὸ ὁποῖον με ἀκολουθεῖ ἐλαφρὰ ἐλαφρὰ ἀφότου ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν ἔπαυλιν τοῦ Ῥονκερόλ ;

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

ὦ ! μὴ φοβήσθε . . . εἶναι πτωχὸς ἐργάτης ὁ ὁποῖος ἔχασε τὸ λογικόν του. (Ἰρὸς τὸν Γωτιέρον.) Μήπως γνωρίζεις τὸν Κ. Ῥαπινιέρ ;

ΓΩΤΙΕΡΟΣ

Ὁχι . . .

ΡΑΠΙΝΙΕΡ

Θὰ ὑπέθετέ τις ὅτι περιμένεις νὰ σοῦ ἀποτείνω τὸν λόγον.

[ΠΑΡΘΕΝΩΝ — ΕΤΟΣ Β΄].

ΓΩΤΙΕΡΟΣ

Ναί . . .

ΡΑΠΙΝΙΕΡ

Ἐμάντευσα, ἐλπίζεις νὰ σοῦ δώσω ἐλεημοσύνην ;

ΓΩΤΙΕΡΟΣ

Ὁχι . . .

ΡΑΠΙΝΙΕΡ

Πολὺ ἀγαπῶ αὐτὴν τὴν ἀφιλοκέρδειαν. (Ὁ Γωτιέρος ἐξέρχεται.) Κυρὰ Ζιρῶ, δὲν ἠθέλησα νὰ ἀφήσω τὴν ἔπαυλιν χωρὶς νὰ σὲ ἐπισκεφθῶ καὶ νὰ γευθῶ τὰ ἀραῖα τυρία σου.

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Θέλετε κανέν ;

ΡΑΠΙΝΙΕΡ

Ναί, δός μοι ἐξ με μίαν φιάλην ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ἄσπρο κρασάκι τὸ ὁποῖον εἰ-
ξεύρεις.

(Κάθηται εἰς τὴν τράπεζαν.)

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Δὲν ἔχει ἄλλο εἰς τὸν νοῦν του παρὰ πῶς νὰ φάγῃ καὶ νὰ πῖῃ. Εἶναι σωστὸ βάραθρο !

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Θὰ ὑπηρετήσω τὸν κύριον ἱππότην.

ΡΑΠΙΝΙΕΡ

Κάμε γρήγορα, διότι δὲν θὰ κοιμηθῶ εἰς τὴν ἔπαυλιν· θὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν Τάρβην. Ἐχῶ ἀκόμη νὰ διατρέξω δύο λεύγας.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ κύριος ἱππότης εἶναι καθὼς ἐγώ· φοβεῖται τὸν διάβολον τοῦ Ῥονκερόλ.

ΡΑΠΙΝΙΕΡ

Ἄ ! σὺ εἶσαι, κύριε Βαλεντίνε ; . . . Ἄρκετὰ ἔμαθα περὶ σοῦ ! Ἀφίνεις λοιπὸν τὴν ὑπηρεσίαν μας διὰ νὰ ἀκολουθήσῃς αὐτὴν τὴν τυχοδιώκτιδα καὶ τὴν θυγατέρα της ;

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Σιωπῇ, κύριε ! αἱ κυριαὶ εἶναι ἐκεῖ . .

ΡΑΗΙΝΙΕΡ

Εἶναι ἐκεῖ; Καὶ διατί εἶναι ἐκεῖ;
σὰς ἐρωτῶ!

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Δὲν ὑπέθετον ὅτι θὰ ἤρχασθε εἰς τὴν
μικρὰν ἔπαυλιν... ἀλλὰ θὰ ἀναχωρή-
σουν μετὰ μίαν ὥραν.

ΡΑΗΙΝΙΕΡ

Κάμε τρόπον ὥστε νὰ μὴ τὰς συναν-
τήσω. (Ὁ Βαλεντίνος ἐξέρχεται. Ὁ Ῥαηινιέρ
καταβροχθίζει ἐν τυρίον διὰ μιᾶς ἐνθέσεως.)
Ἐξαίσιον! (Πληροῦ τὸ ποτήριόν του.) Εἶναι
πολὺ κακόν. Ἠξεύρεις, κυρὰ Ζιρῶ, ὅτι
ἔρχομαι ἐδῶ μὲ ἐμπιστοσύνην, καὶ μὲ
ἐκθέτεις νὰ εὑρεθῶ πρόσωπον πρὸς
πρόσωπον μὲ... (Πίνει.) Θεῖον, εἰς τὴν
τιμὴν μου! (Καταβροχθίζει καὶ ἕτερον τυρίον.)
Πρόσεξε, διότι ἐὰν δὲν ἦσαι ἐντελῶς
ἀφωσιωμένη εἰς ἐμέ... Ποῖον ἄρωμα!
ποῖα λεπτή γεύσις! Δὲν θὰ ἀνανεώσω
τὴν ἐνοικίασίν σου... Τί νέκταρ!...

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Κύριε, ἡ κυρία βαρώνη Ῥουκερόλ, μὲ
καθυπεχρέωσεν ἀπὸ εὐεργεσίας.

ΡΑΗΙΝΙΕΡ

Πρόσεξε εἰς αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγεις,
δὲν εἶναι βαρώνη Ῥουκερόλ... Ἡ δι-
καιοσύνη τῆς ἀπηγόρευσε νὰ ἔχη αὐτὸ
τὸ ὄνομα.

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Πῶς πρέπει λοιπὸν νὰ τὴν ὀνομάζω;

ΡΑΗΙΝΙΕΡ

Ὄνομαξέ τὴν κυρίαν... κυρίαν...
ὅπως θέλεις, ὄχι ὁμως Ῥουκερόλ...
αὐτὸ τὸ ὄνομα δὲν εἶναι ἰδικόν της...
τὸ εἶπεν ἡ δικαιοσύνη...

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Εἰς μάτην τὸ εἶπε ἡ δικαιοσύνη, ὅλος
ὁ τόπος θὰ τὴν ὀνομάξῃ πάντοτε μὲ αὐτὸ
τὸ ὄνομα... Εἶναι γυνὴ τόσο ἀξιόσε-
βαστος!

ΡΑΗΙΝΙΕΡ

Σιωπῆ, κυρὰ Ζιρῶ, ἀλλέως δὲν θὰ
εἰμπορέσω νὰ τελειώσω τὸ φαγητόν μου.
Εὐτυχῶς αὐτὰ τὰ μικρὰ τυρία εἶναι

εὐγλωττότερα παρὰ οἱ λόγοι σου. Χάριν
αὐτῶν λοιπὸν, θὰ ἔχῃς τὴν ἐνοικίασιν,
μὲ χίλια φράγκα αὐξήσιν.

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Μὲ χίλια φράγκα αὐξήσιν... Ἐλεος!

ΡΑΗΙΝΙΕΡ

Ἐ! ἔ! πρέπει ὁ καθεὶς νὰ ὠφελῆται
ἀπὸ τὰ κτήματά του. Αἱ ἀρχαί μου εἶναι
γνωσταί, διότι τὰς δεικνύω γυμνάς.
Μετὰ τὸν Θεόν, ὅστις μᾶς ἐπλασεν, ὁ
θεὸς τὸν ὁποῖον ἔχω ἐδῶ εἶναι ὁ ἄργυ-
ρος, ὁ πράκτωρ τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ
αἰῶνος· καὶ ἐὰν ἡ καρδία μου μεταβάλ-
λεται, ἡ αἰτία εἶναι ὁ χρυσὸς ὅστις εἶναι
ὁ μόνος μου θησαυρός. Ἐχω τοιοῦτον,
ζητῶ ἀκόμη... χρυσόν! χρυσόν! χρυ-
σόν! Πιστεύεις εἰς τὴν φιλίαν; ἐθυ-
σιάσθης. Φεῦ! εἰς τὸν βέβηλον τοῦτου
κόσμον, δὲν βλέπει τις εἰμὴ ἓνα μόνον
φίλον εἰλικρινῆ, τὸν ἄργυρον, τὸν πρά-
κτορα τοῦ ἀλλοκότου αὐτοῦ αἰῶνος. Ἐὰν
ἦσαι ἀπαιτητικὸς, ἀγάπα τὸν χρυσόν.
Ἐγὼ τὸν ἔχω ὡς μόνον μου θησαυρόν.
Ἐχω, ζητῶ καὶ ἄλλον... χρυσόν!
χρυσόν! χρυσόν!

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ (Ἐπανερχόμενος)

Κύριε, ἡ κυρία βαρώνη Ῥουκερόλ...

ΡΑΗΙΝΙΕΡ

Δὲν ὑπάρχει πλέον βαρώνη Ῥουκερόλ.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Ἡ κυρία συγγενής σας.

ΡΑΗΙΝΙΕΡ

Δὲν ἔχω πλέον συγγενῆ.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Τέλος πάντων... ἡ κυρία ἐκείνη...
τὴν ἠξεύρετε...

ΡΑΗΙΝΙΕΡ

Ἡ κυρία τὴν ἠξεύρετε... Ἄ! τὴν
γνωρίζω... Τί μὲ θέλει;

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Ἐπιθυμῶ νὰ σὰς ὀμιλήσῃ.

ΡΑΗΙΝΙΕΡ

Δὲν εὐκαιρῶ... Πρὶν χωνεύσω φο-
βοῦμαι τὰς ἰσχυρὰς συγκινήσεις καὶ
τὰ δάκρυα...

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Δὲν κλαίει, κύριε· εἶναι κατὰ τοῦτο πολὺ ὑπερήφανος.

ΡΑΗΝΙΕΡ

Διάβολε! τὴν συμβουλεύω νὰ κάμῃ τὴν ὑπερήφανον! Ἐὰν ἔχῃ ὀλίγας μόνον λέξεις νὰ μοῦ εἰπῇ... συγκατατίθεμαι νὰ τὴν ἀκούσω... ἄς ἔλθῃ... Ἄλλὰ μακρὰν ἀπὸ αἰσθήματα διότι πνίγομαι.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ (εἰς τὴν θύραν.)

Ἔλθετε, κυρία, ἔλθετε.

Σ Κ Η Ν Η Ε'.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ, ΜΑΡΙΑ, ΒΑΡΩΝΗ, ΡΑΗΝΙΕΡ,
ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

ΒΑΡΩΝΗ

Συγχωρήσατέ με, κύριε, ἐὰν σᾶς κρατῶ μίαν στιγμὴν... Ἄλλ' ἔγραψα πολλάκις εἰς Παρισίους, πρὸς τὸν Κ. μαρκέσιον Δορμίαν, τὸν συγγενῆ μας, καὶ δὲν ἔτυχον ἀπαντήσεως... Ἡ αἰτησίς μου ἦτο δικαία ἐν τούτοις, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ συνηγορήσετε ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τὸν κύριον μαρκέσιον.

ΡΑΗΝΙΕΡ

Καὶ ποῖα εἶναι ἡ αἰτησις αὕτη, κυρία;

ΒΑΡΩΝΗ

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ γάμου μου, κύριε, ὁ κύριος βαρῶνος Ρουκερόλ μοῦ προσέφερε τὴν εἰκόνα του... ἦτο ἐχέγγυον ἔρωτος τοσοῦτω μᾶλλον πολύτιμον δι' ἐμέ... ὅσῳ διότι τὸ ἔλαβον κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τῆς θυγατρὸς μου... Ἡ εἰκὼν ἐκείνη μοὶ ἦτο τόσον προσφιλὴς ὥστε παραιτουμένη παντὸς ἄλλου κοσμήματος διὰ νὰ κοσμήσω αὐτὴν, τὴν περιέβαλον δι' ὄλων τῶν ἀδαμάντων τοὺς ὁποίους εἶχον κληρονομήσει παρὰ τῆς μητρὸς μου. Ἀναχωροῦσα ἐκ Παρισίων, ἐν μέσῳ τῆς ἀμηχανίας καὶ τῆς παραχῆς εἰς τὰς ὁποίας μὲ ἔρριπτον περιστάσεις σκληραὶ καὶ κατεσπευσμένη ἀναχώρησις... ἀφήκα τὸ εἰκόμιον ἐκεῖνο εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ

μεγάλου μου, τὸν κατεχόμενον τῶρα ὑπὸ τοῦ κυρίου μαρκεσιῶν Δορμῖα... Τὴν λήθην ταύτην δὲν θὰ συγχωρήσω ποτὲ εἰς ἐμαυτήν· ἐν τούτοις ἐπειδὴ τὸ κόσμημα ἐκεῖνο εἶναι ἰδιαίτερον κτήμά μου, καὶ μὲ εἶναι διττῶς προσφιλὲς διὰ τὴν προσωπογραφίαν τοῦ συζύγου μου καὶ διὰ τοὺς ἀδάμαντας τῆς μητρὸς μου, διπλὴν παρακαταθήκην τὴν ὅποιαν ὀφείλω νὰ μεταβιβάσω εἰς τὴν θυγατέρα μου, τολμῶ νὰ περιμεινῶ παρ' ὑμῶν δικαιοσύνην, κύριε, ὅτι θὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ μοὶ ἀποδώσετε τὸ εἰκόμιον τοῦτο, τὸ μόνον μου ἀγαθόν.

ΡΑΗΝΙΕΡ

Κυρία... βεβαίως ἡ αἰτησίς σας μοὶ φαίνεται ἀρκετὰ δικαία· ἐν τούτοις, πρέπει νὰ παρατηρήσετε ὅτι τίποτε δὲν ἀποδεικνύει ὅτι οἱ ἀδάμαντες οὗτοι δὲν ἀποτελοῦσι μέρος τῆς κληρονομίας... ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν εἰκόνα... ἐπειδὴ ὁ νόμος ὀριστικῶς ἀπεφάνθη ὅτι ὁ ἐξ' ἀδελφὸς μας βαρῶνος δὲν ἦτο σύζυγός σας...

ΒΑΡΩΝΗ

Κύριε!...

ΡΑΗΝΙΕΡ

Συγχωρήσατε, κυρία, συγχωρήσατε, πρέπει νὰ ἀποφύγω τὰς ζωνρὰς συγκινήσεις... Καὶ ἐπειδὴ παραφέρεσθε, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς προσκυνήσω μεθ' ὅλου τοῦ ἀπαιτουμένου σεβασμοῦ. (Χαίρει καὶ ἐξέρχεται λέγων.) Κυρία Ζιρῶ, τὰ μικρὰ τυρία σου ἦσαν θαυμάσια.

Σ Κ Η Ν Η ΣΤ'.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ, ΜΑΡΙΑ, ΒΑΡΩΝΗ,
ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

ΒΑΡΩΝΗ

Ὁ ἄτιμος!

ΜΑΡΙΑ

Ὡ μῆτερ, ἡσύχασον· δὲν εἶναι ἄξιος τῆς ὀργῆς σου.

ΒΑΡΩΝΗ

Ναί, ἔχεις δίκαιον, τέκνον μου· καὶ ἐγὼ μόνη εἶμαι ἔνοχος λησμονήσασα τῆς

εικόνα εκείνην. ὦ! ἐὰν εἶχα τὸ θάρρος, θὰ μετέβαινα εἰς Παρισίους νὰ τὴν ζητήσω μόνη μου... καὶ θὰ τοῖς τὴν ἤρπαζον διὰ πανουργίας... ἐὰν δὲν ἤθελον νὰ μοὶ τὴν ἀποδώσῃ... Δὲν εὐχαριστήθησαν ἀφαιρέσαντές μοι τὸ πᾶν; ὦ! εἶναι φρικῶδες... ὅταν ὁ βίος σας ὑπῆρξε πάντοτε καθαρὸς καὶ ἀκηλίδωτος... νὰ εὐρίσκεσθε αἴφνης ἔσπερημένοι τοῦ ὀνόματός σας καὶ τῶν δικαιομάτων σας, ἔσπερημένοι τῆς ὑπολήψεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρώπων.

ΜΑΡΙΑ

ὦ μητέρα, με ὑπεσχέθης ὅτι θὰ ἔχῃς θάρρος. Καλὴ μητέρα, σπὸγγισον τὰ δάκρυά σου, διότι σοὶ μένει ἀκόμη ἡ θυγάτηρ σου· ἐκάστην ἡμέραν ὁ οὐρανὸς τὸν ὅποιον ἰκετεύω θὰ διαλύῃ τὴν λύπην σου. Χάνομεν καὶ αὐτὴν τὴν ἐλπίδα, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐκεῖ ἐπάνω θὰ μᾶς κρίνῃ· καὶ διὰ νὰ μετριάξῃ τὸ ἄλγος σου, ἡ κόρη σου θὰ ἦναι πάντοτε πλησίον σου.

ΒΑΡΩΝΗ

Ναί, θὰ σπογγίσω τὰ δάκρυά μου, διότι με μένει ἀκόμη ἡ θυγάτηρ μου. Ἐκάστην ἡμέραν ὁ οὐρανὸς τὸν ὅποιον ἰκετεύει θὰ διαλύῃ τὴν λύπην μου.

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Δυστυχῆ μητέρα, σπογγίσατε τὰ δάκρυά σας, σᾶς μένει ἀκόμη ἡ θυγάτηρ σας. Ἐκάστην ἡμέραν ὁ οὐρανὸς τὸν ὅποιον ἐπικαλεῖται θὰ διαλύῃ τὴν λύπην σας.

(Ἀκούεται ὁ κωδωνίσκος ἵππου.)

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Ἄ! ἔρχονται τὰ ἄλογα.

ΜΑΡΙΑ

Ἐμπρὸς, ἔφθασεν ἡ ὥρα. Ἀλλὰ δὲν ἠξεύρω διατί, καθ' ἣν στιγμὴν πρόκειται νὰ ἀποχαιρετίσω διὰ παντὸς τὸν τόπον τοῦτον, ἡ καρδία μου συνθλίβεται, καὶ αἰσθάνομαι ἐντὸς ἄγνωστον ταραχὴν.

(Βρονταὶ καὶ ἀστραπή.)

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

ὦ! ὦ! ἤρχισεν ἡ καταιγίς.

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Καλὴ μου κυρία, ἀκούσατε τὴν πτωχὴν ἀγρονόμον σας, καὶ περιμείνατε νὰ ἐξημερώσῃ διὰ νὰ ἀναχωρήσετε.

ΜΑΡΙΑ

Ἔχει δίκαιον, μητέρα... Ἄς περιμείνωμεν.

ΒΑΡΩΝΗ

Ὅχι! ὄχι, δὲν θέλω ἡ ἡμέρα νὰ μᾶς εὕρῃ πάλιν εἰς τὰ κτήματα τοῦ Ῥουκερόλ... Βαλεντίνε, ὑπάκουσόν με... ἄπαξ ἀκόμη.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Πάντοτε, κυρία Βαρώνη, πάντοτε.

ΟΛΟΙ

Ἄ!

(Μεγάλῃ βροντῇ· ὁ ἄνεμος ἀνοίγει τὴν θύραν τοῦ βάλθους καὶ φαίνεται ἔξω, ἐν μέσῳ τῶν ἀστραπῶν, ὁ Ῥοβίνος καὶ ὁ Γωπιέρος.)

Σ Κ Η Ν Η Ζ'.

ΟΙ ΑΥΤΟΙ, ΡΟΒ ΝΟΣ

ΡΟΒΙΝΟΣ

(Κεκαλυμμένος ὑπὸ μέλανος μανδύου ἔχοντος ὑπερβαμμένον ἐρυθρὸν ὕψασμα.)

Τί ἀποτρόπαιος καιρὸς! καὶ πόσον εἶναι εὐτυχὴς ὅστις εὕρῃ στέγην διὰ νὰ προφυλαχθῇ. (Πρὸς τὴν κυρίαν Ζιρῶ.) Καλὴν ἔσπεραν, καλοὶ μου ἄνθρωποι. (Ὁ Γωπιέρος γίνεταί ἄφαντος, καὶ ὁ Ῥοβίνος ἐξακολουθεῖ ἰδῶν τὴν Βαρώνην καὶ τὴν Μαρίαν.) Κυρίαί!

(Τὰς χαιρετίζει δι' ἐλαφρῆς κλίσεως.)

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Κύριε, δὲν ἐμβαίνομεν εἰς τὰς ἐπαύλεις με τοιοῦτον τρόπον καὶ εἰς τοιαύτην ὥραν.

ΡΟΒΙΝΟΣ

ὦ! ἐγὼ, εἰς τὰς ἐπαύλεις, εἰς τὰ μέγαρα... τὴν νύκτα, τὴν ἡμέραν... παντοῦ εἰσέρχομαι.

ΒΑΡΩΝΗ

Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ νέος, τοῦ ὀποίου ὁ τόπος τῆς φωνῆς ἔχει τόσῃν σταθερότητα!

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ (Ἰδιᾶ.)

Ἴσως εἶναι ὁ διάβολος τοῦ Ῥουκερόλ

ΜΑΡΙΑ

(Χαμηλοφώνως πρὸς τὴν κυρίαν Ζιρώ.)

Πῶς σοῦ φαίνεται, Θηρεσία, δὲν εἶναι
ώραϊος;

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ (Ὅμοίως.)

Ἴσως εἶναι κλέπτῃς.

ΜΑΡΙΑ (Ὅμοίως.)

ὦ! ὄχι, ἰδέτε πόσον φαίνεται τίμιος
καὶ καλός.

ΡΟΒΙΝΟΣ (Ἐξάγων τὸν μανδύαν του.)

Ἐπιτρέπεται; ὁ μανδύας μου ἐμου-
σκεύθη... (Θέτει τὸν μανδύαν του ἐπὶ ἔδρας
πλησίον τῆς ἐστίας.) καὶ εἶμαι ἐξητλημέ-
νος. Τέσσαρας λεύγας πεζὸς, διὰ δυσβά-
των ὁδῶν καὶ μὲ κομπανιαμέντο
ἀπὸ βροντὰς καὶ χάλαζαν. Πρέπει νὰ
δοκιμάσῃ τις ὅλα ταῦτα διὰ νὰ αἰσθαν-
θῇ τὴν ἀξίαν καλῆς στέγης καὶ χαριέσ-
σης φιλοξενίας. (Λαμβάνει μίαν ἔβραν, κάθη-
ται πλησίον τοῦ πυρὸς καὶ τὸ συνδαυλίζει.) Αὐτὴ
ἢ φλόξ ζωπυρεῖ τὸν ἄνθρωπον... ἀλλ'
ὑπάρχει θέσις. (Ὦθεϊ πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ κά-
θισμά του.) Μήπως ἔχω τὴν ἀτυχίαν νὰ
φοβίζω τὰς κυρίας ταύτας;

ΒΑΡΩΝΗ

Σὰς ὁμολογῶ, κύριε, ὅτι ἡ ἀπροσδό-
κητος ἐμφάνισίς σας...

ΡΟΒΙΝΟΣ (Ἐχειρόμενος.)

Ἐνθαῤῥυνθῆτε, ἐνθαῤῥυνθῆτε! δὲν εἶ-
μαι τόσο φοβερός· ἀψηφήσατε τὰς
προσβολὰς τῶν συγγενῶν σας, ἀγρυπνεῖ
τις ἐνταῦθα ἐφ' ὑμῶν. Τὸ πνεῦμα τοῦτο
μὲ τὴν ἀγαθοεργὸν καρδίαν, δυνατὸν νὰ
ἦναι ὁ διάβολος... Ἐνθαῤῥυνθῆτε, ἐν-
θαῤῥυνθῆτε!

ΒΑΡΩΝΗ

Παράδοξος ἐπίσκεψις.

ΡΟΒΙΝΟΣ (Φυσῶν τὸ πῦρ.)

Ὅταν δὲν θὰ ἔχωμεν πλέον φόβον,
θὰ συνομιλήσωμεν ὡς καλοὶ φίλοι...
Εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα, μὲ τὴν ἀδειάν
σας, θὰ θερμανθῶ ὀλίγον... διότι σὰς
λέγω εἰλικρινῶς εἶναι περισσότερο ψῦ-
χος ἐδῶ παρὰ εἰς τὰ μέρη μας.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ (Ἰδιᾶ.)

Τὸ πιστεύω...

ΡΟΒΙΝΟΣ

Καλὴ μου ἀγρονόμος, βάλε ξύλα εἰς
τὸ πῦρ σὲ παρακαλῶ· αὐτὸ θὰ μὲ εὐχα-
ριστήσῃ, καὶ δὲν θὰ δυσαρεστήσῃ τὴν
δεσποινίδα ἢ ὅποια τρέμει.

ΜΑΡΙΑ

Δὲν αἰσθάνομαι ψῦχος, κύριε.

(Ἡ κυρία Ζιρῶ ἐξέρχεται.)

ΒΑΡΩΝΗ

Τῇ ἀληθείᾳ, κύριε!

ΡΟΒΙΝΟΣ

(Ἐχειρόμενος, στρέφων τὴν ῥάγιν εἰς τὸ πῦρ
καὶ χωρὶς νὰ ἀφήσῃ τὴν ἐστίαν.)Πρέπει, κυρία, νὰ μὴ δίδετε προσο-
χὴν εἰς τοὺς τρόπους μου ὅτινες εἶναι
κάπως ἱπποτικοί... Ὁμολογῶ ὅτι μέ-
χρι σήμερον δὲν εἶδα τόσο καλὴν συνα-
στροφὴν... ὁ καθείς ἔχει τοὺς φίλους
του... τὴν κοινωνικὴν του βαθμίδα...
ἀλλὰ δύναμαι νὰ σὰς βεβαιώσω ὅτι
εἶμαι ἀρκετὰ καλὸς διάβολος...

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ (Ἰδιᾶ.)

Ἄ! εἰν ἐν τούτοις ἡμῶν δεισιδαίμων!

ΡΟΒΙΝΟΣ

Καὶ δύναμαι νὰ καυχηθῶ ὅτι οὐδέ-
ποτε ἔπραξα τὸ ἐλάχιστον κακὸν εἰς
κανεῖα... Νομίζω μάλιστα ὅτι ἦλθα
διὰ νὰ σὰς κάμω μέγα καλόν.

ΒΑΡΩΝΗ

Ἔμεις, Κύριε!

(Ἡ κυρία Ζιρῶ ἐπιστρέφει καὶ θέτει ἕν δέμα
ξύλων εἰς τὸ πῦρ, ἔπειτα λαμβάνει τὴν ἡλεκάτην
της καὶ ἀρχίζει νὰ κλώθῃ.)

ΡΟΒΙΝΟΣ

Πρὸ ὀλίγου σὰς ἐτρόμαζον... τώρα
σὰς ἐκπλήττω· τοῦτο εἶναι κολακευτι-
τώτερον δι' ἐμέ. Νομίζετε ἴσως ὅτι εἶμαι
ὀδοιπόρος καταληφθεὶς ὑπὸ καταιγίδος,
ὅστις ἐστάθῃ εἰς τὸ μέσον τῆς πορείας
του καὶ κατέφυγεν ἐδῶ διὰ νὰ ξηράνη
τὰ ἐνδύματά του καὶ ἀναπαυθῇ, καὶ ἔ-
πειτα νὰ ἀναχωρήσῃ ἅμα παύσωσιν ὁ
ἄνεμος καὶ ἡ βροχὴ... Καθόλου, δὲν

εισηλθον τυχαίως εἰς αὐτὴν τὴν ἔπαυ-
λιν· εἰρχόμεν ἔδω . . . καὶ χάριν ὑμῶν.

ΒΑΡΩΝΗ

Ἄλλὰ ποῖος εἶσθε, κύριε ;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἐὰν σὰς τὸ ἔλεγον, κυρία, δὲν θὰ
εἶχατε οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐμπιστοσύ-
νην πρὸς ἐμέ . . . καὶ διὰ τὰ σὰς φανὼ
χρήσιμος . . . ἔχω ἀνάγκην τυφλῆς ἐμ-
πιστοσύνης.

ΒΑΡΩΝΗ

Ἀποκτᾶται ἐκ πρώτης ὄψεως τοιοῦτο
αἴσθημα ;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Καὶ τὶ ῥιψοκινδυνεύει, κυρία, ἐκεῖ-
νος ὅστις ὡς ὑμεῖς δὲν ἔχει πλέον τὰ
χάση τίποτε ; . . . Ἐγὼ ὅμως σὰς προσ-
φέρω τὰ κερδίσετε τὰ πάντα.

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Νὰ κερδίση τὰ πάντα ;

ΒΑΡΩΝΗ

Μήπως ἐννοεῖτε τὴν δίκην μου, κύριε ;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ὅχι, κυρία, διότι αὐτὴ ἐχάθη ἀνεκ-
κλήτως . . . Ἄλλ' ἔχω ἄλλα μέσα τὰ
σὰς ὑπηρετήσω, μέσα ὅλως ἰδιαίτερα.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ (Ἰδιᾶ.)

Χωρὶς ἄλλο εἶναι ὁ προστάτης τῆς
ἐπαύλεως δαίμων.

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Ἦρχισες πάλιν μὲ τοὺς φόβους σου.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

ὦ ! ἠξεύρω πολὺ καλὰ ὅτι σὺ εἶσαι
Ἰωάννα Ἄρκη, κατὰ τὸ θάρρος.

ΜΑΡΙΑ (χαμηλοφώνως πρὸς τὴν βαρώνην.)

Μήτηρ, δὲν ἠξεύρω διατὶ, ἀλλὰ αὐ-
τὸς ὁ νέος ξένος μὲ φαίνεται ὅτι εἶναι
ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης τὴν ὁποίαν
ζητεῖ.

ΒΑΡΩΝΗ (Χαμηλῆ τῆ φωνῇ.)

Δὲν πρέπει τις ἐν τούτοις νὰ ἐμπι-
στεύεται εἰς τὸν τυχόντα . . . (Ἵψηλῆ τῆ
φωνῇ.) Κύριε, εὐαρεστηθῆτε νὰ μὲ συγ-

χωρήσετε, ἀλλὰ βιάζομαι νὰ ἀναχω-
ρήσω . . .

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ὅχι, κυρία, ὦ ! ὄχι . . . Ἐὰν ἦλθον
ἀπὸ τόσον μακρὰν καὶ ἐὰν ἔσπευσα νὰ
ἔλθω, ἔπραξα τοῦτο διὰ τὰ ἀντισταθῶ
εἰς τὴν ἀναχώρησιν ταύτην . . . Δὲν θὰ
φύγετε . . . ὑπάρχουσι πολλοὶ λόγοι πρὸς
τοῦτο . . . πρῶτον ὁ καιρὸς εἶναι φρικώ-
δης . . . ἀληθῆς καιρὸς τῆς κολάσεως.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Τὰ, τὰ, τὰ, πάντοτε οἱ λόγοι του μυ-
ρίζουν κόλασιν καὶ κολασμένους.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἡ νύξ εἶναι σκοτεινὴ, ἡ ὁδὸς δὲν
φαίνεται, καὶ θὰ περιεφερόμην ἀκόμη
πλανώμενος εἰς τὰ στενὰ αὐτῶν τῶν
ὀρέων ἂν δὲν εὕρισκα τέκτονα τίνα ὅστις
μοῦ περιέγραψε περίπου τὴν ἔπαυλιν
ἀποκρινόμενος εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου
διὰ τρόπον ὅλως λακωνικοῦ.

ΜΑΡΙΑ

Διὰ τοῦ ναὶ καὶ τοῦ ὄχι . . . Εἶναι ὁ
μπάρμπα Γωτιέρος, ὁ ὁποῖος ἠκολούθησε
τὴν ἄμαξάν μας ἀπὸ τὸ Ῥουκερόλ . . . ὁ
δυστυχῆς !

ΡΟΒΙΝΟΣ (Πλησιάζων τὴν βαρώνην.)

Χάρις εἰς αὐτὸν, ἔφθασα ἐγκαίρως,
καὶ ἔρχομαι νὰ σὰς εἰπῶ, κυρία, ὅτι ἡ
θέσις τῆς βαρώνης καὶ τῆς ἀξιειράστου
θυγατρὸς τῆς εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν ἔπαυ-
λιν τοῦ Ῥουκερόλ.

ΒΑΡΩΝΗ

Ἄγνοεῖτε λοιπὸν, κύριε, ὅτι τὴν ἔ-
χασα ;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Τὸ ἠξεύρω κάλλιστα, καὶ ἔπρεπε νὰ
τὴν εἶχετε χάσει ὅπως ἔλθω καὶ σὰς
τὴν ἀποδώσω.

ΒΑΡΩΝΗ

Ἔμεις ! νὰ μοὶ ἀποδώσητε τὴν ἔπαυ-
λιν τοῦ Ῥουκερόλ ;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Καὶ τὰ ἐπίλοιπα . . . ὦ Θεέ μου, μά-
λιστα . . . Πρὸς τοῦτο ἔκαμα τὴν ὁδοι-

πορίαν ταύτην καὶ περιεφρόνησα τὴν
καταιγίδα... Οὕτω συνειθίζω ἐγὼ, τί-
ποτε δὲν μὲ κρατεῖ διὰ τὰ φθάσω εἰς
τὸν σκοπὸν μου. Βεβαίως βλέπω πολλὰ
ἐμπόδια, ἀλλὰ διήλθεν ἀπὸ τὸν νοῦν
μου τὰ πράξω καὶ ἐγὼ ἐν θαῦμα ὡς
ἐπραττον ἄλλοτε. Νὰ καμφθῆ συγγενῆς
εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε τὰ παραχω-
ρήσῃ τὸ μερίδιον τὸ ὅποιον ἔχει, τοι-
οῦτο θαῦμα εἰς οὐδὲν μέρος εὐρίσκεται
τῆς Γραφῆς.

ΒΑΡΩΝΗ (Μειδιῶσα.)

Εἰς μάτην καυχᾶσθε, κύριε, δὲν σᾶς
πιστεύω ἰκανὸν τὰ πράξετε τὰ ἀδύνατα.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἴδου τί θὰ εἰπῆ τὰ ἀναλάβη τις οὐ-
ρανίαν ἀποστολὴν καὶ τὰ γελά ὁ ἀκού-
ων κατὰ πρόσωπον... Οὐχ ἦττον τὸ πε-
ρίμενα. Γελάτε, ἀλλ' ἀκούσατέ με.

ΒΑΡΩΝΗ

(Χαμηλοφώνως πρὸς τὴν θυγατέρα της.)

Εἶναι τρελὸς δραπετεύσας ἀπὸ τὸ φρε-
νοκομεῖον.

ΜΑΡΙΑ (Χαμηλοφώνως.)

Δὲν βλέπει, πρέπει τὰ τὸν ἀκούσω-
μεν, μητέρα μου... Δὲν λέγουσιν ὅτι ὑ-
πάρχουσι τρελοὶ λογικοί;

ΒΑΡΩΝΗ

Ὅχι, τέκνον μου... Καὶ ἐὰν ὁ κύ-
ριος θέλει τὰ τὸν ἀκούσω ἀκόμη, πρέ-
πει πρῶτον τὰ μᾶς εἰπῆ τὸ ὄνομά του.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Σᾶς τὸ λέγω, κυρία, ἀφοῦ ἀπολύτως
τὸ θέλετε. Ὀνομάζομαι Ῥοβίνος.

ΟΛΟΙ

Ῥοβίνος;

ΜΑΡΙΑ

ὦ! πόσον ὠραῖον ὄνομα, μητέρα μου.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Δὲν εἶναι ἀλήθεια, δεσποινὶς Μαρία;

ΜΑΡΙΑ

Ἐξεύρετε τὸ ὄνομά μου;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Καὶ τὸ τῆς κυρίας μητρὸς σας... Βι-

λελμίνη Ἀλβέργι, βαρώνη τοῦ Ῥοικε-
ρόλ, νυμφευθεῖσα εἰς Χανάου, πρὸ δε-
καεπτὰ ἐτῶν, τὴν 9 Ἰανουαρίου 1810.

ΜΑΡΙΑ (Ζωηρῶς.)

Νυμφευθεῖσα!... ναί, κύριε, νυμφευ-
θεῖσα, δὲν εἶναι ἀλήθεια;

ΒΑΡΩΝΗ

Πῶς! κύριε, ἤξεύρετε...

ΡΟΒΙΝΟΣ

Μαθὼν ὅτι ἐγίνατε θῦμα ἀποτροπαίας
ἀδικίας, κυρία, ἐγκατέλειψα τὰ πάντα,
καὶ ἔφθασα διὰ τὰ ἀναζωπυρήσω τὴν
σβεσθεῖσαν ἐλπίδα σας.

ΒΑΡΩΝΗ

Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν, χωρὶς τὰ μὲ
γνωρίζετε;

ΡΟΒΙΝΟΣ

ὦ! σᾶς ἐγνωρίζω, κυρία.

ΒΑΡΩΝΗ

Πῶς;

ΡΟΒΙΝΟΣ

(Μετὰ συγμιεῖαν ἀμηχανίαν καὶ φαιδρῶς.)

Διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῶν Δικαστηρίων.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ (Ἰδίᾳ)

Ἐχει συνδρομητᾶς καὶ εἰς τὴν κόλα-
σιν αὐτῆ ἡ ἔφημερίς!

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἐγὼ δὲν εἶμαι ὡς οἱ δικασταὶ σας,
σᾶς ἔδιδον δίκαιον εἰς τὴν συνείδησιν
μου, καὶ ἔγραφον εἰς Χανάου διὰ τὰ
λάβω μὲ πᾶσαν θυσίαν τὸ ἀντίγραφον
τῆς πράξεως τῆς ἱεροτελεστίας.

ΒΑΡΩΝΗ

Δοιπὸν, κύριε;

ΡΟΒΙΝΟΣ

ὦς εἶπεν ὁ συνηγόρός σας, ἡ λουθη-
ρανὴ ἐκκλησία ὅπου ἐστεφανώθητε καὶ
τὸ πρεσβυτέριον ἐγένοντο παρανάλωμα
τῶν φλογῶν κατὰ τὸ 1820. Ἀλλὰ νέον
τι μέσον παρουσιάσθη εἰς τὸ πνεῦμά
μου· ὁ ἱερεὺς ὅστις σᾶς εἶχεν εὐλογῆσει
ἠδύνατο, διὰ τῆς καταθέσεώς του...

ΒΑΡΩΝΗ

Ἐψιστε Θεέ!

MARIA

Καὶ ἡ ἐλπίς αὐτῆς;

ROBINOS

Διεψεύσθη... Ὁ ἱερεὺς εἶχεν ἀποβιώσει.

MARIA

Ἡ πράξις σας, κύριε, εἶναι ἀγαθὴ, ἀγαθοτάτη. Ἡ διαγωγή σας ἐλκύει τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μας... Πρὸ καιροῦ ἐπαύσαμεν ἐλπίζουσαι εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δικαιοσύνην... ἀλλὰ δυνάμεθα ἀκόμη νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ οὐρανοῦ.

ROBINOS

Ὅχι... διότι τὴν φορὰν ταύτην ἡ δικαιοσύνη θὰ σᾶς ἔλθῃ ἐκ τοῦ ἄδου.

ΒΑΡΩΝΗ

Ἐκ τοῦ ἄδου;

ΟΛΟΙ

Ἐκ τοῦ ἄδου!

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ (ἰδίᾳ)

Πλησιάζει νὰ προδοθῇ.

ΒΑΡΩΝΗ

Μὴ κρατῆτε μετέωρον τὴν σκληρὰν θέσιν μου, κύριε. Διὰ τελευταίαν φορὰν, ποῖος εἴσθε;

ROBINOS

Δὲν σᾶς τὸ εἶπον; καὶ πρέπει νὰ ἐξηγηθῶ σαφέστερον; Δοιπὸν! εἶμαι ὁ προστάτης σας... Ὑπάρχει ἴσως ὀλίγη ὑπεροψία ἐκ μέρους μου νὰ μεταχειρίζομαι τὴν λέξιν ταύτην... τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅσῳ αὐτὸ τὸ ὅποιον θὰ σᾶς προτείνω... δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ εἰδὸς τι ἀγοραπωλησίας... συμφωνία...

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ (ἰδίᾳ)

Ἦρχισαν νὰ τοῦ φεύγουν αἱ λέξεις.

ΒΑΡΩΝΗ

Θέλετε νὰ μὲ κάμετε, κύριε, νὰ πιστεύσω ὅτι εἴσθε ἐν ἐκ τῶν ὑπερφυσικῶν ἐκείνων ὄντων;...

ROBINOS

Εἰλικρινῶς, κυρία, ἐκεῖνος ὅστις, διὰ νὰ εὐεργετήσῃ τὸν ὅμοιον του, δὲν φο-

βεῖται μήτε τὸν κόπον, μήτε τοὺς κινδύνους... καὶ ἐκτίθεται εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσῃ ἐχθροὺς ἰσχυροὺς καὶ ἀδιαλλάκτους, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον, ἴσως οὗτος σᾶς φαίνεται σὺνήθης ὄν;

ΒΑΡΩΝΗ

Ὅχι... Καὶ ἰδοὺ τί δὲν δύναμαι νὰ ἐυνοήσω...

ROBINOS

Ἡ λύσις τοῦ αἰνίγματος τούτου θὰ σᾶς δοθῇ μετὰ ἓνα μῆνα, εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ Ῥουκερόλ.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Ἄ! αὐτὸ εἶναι· θέλει νὰ ἦναι εἰς τὴν οἰκίαν του.

MARIA

Μῆτέρ μου, μὲ ἐκπλήττει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον.

ROBINOS

Ἀκούσατε, κυρία, δὲν θέλω νὰ μὲ νομίζετε ὡς πρόσωπον καθαρῶς φανταστικόν... καὶ θὰ ἰδῆτε ὅτι εἰς τὸ διάβημά μου ὑπάρχει πολὺ τὸ ἀνθρώπινον... Ἴδοὺ ἡ συνθήκη τὴν ὅποιαν σᾶς προτείνω.

ΒΑΡΩΝΗ

Ἡ συμφωνία, ὅπως ἐλέγετε πρὸ ὀλίγου.

ROBINOS

Ἡ συμφωνία, ἐὰν προτιμᾶτε.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ καὶ ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

(Πλησιάζοντες.)

Ἄς ἀκούσωμεν.

ΒΑΡΩΝΗ

Καὶ ποία εἶναι αὐτὴ ἡ συμφωνία;

ROBINOS

Πρέπει νὰ μείνῃ μυστικὴ μεταξὺ μας, κυρία· καὶ ἐὰν θέλετε νὰ ἀποσύρετε τὴν δεσποινίδα...

ΒΑΡΩΝΗ (Καθ' ἑαυτήν.)

Αὐτὸς ὁ μυστηριώδης νεανίας διεγείρει τὴν περιέργειάν μου εἰς βαθμόν... (Πρὸς τὴν Μαρίαν.) Ἄφες μας μόνους, τέκνον μου.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ (Περίφοδος.)

Καὶ πῶς! εἶναι ἀρά γε φρόνιμον;

ΡΟΒΙΝΟΣ (Εὐθύμως.)

Μήπως φοβείσθε ὅτι θὰ ἀρπάσω τὴν κυρίαν;

ΒΑΡΩΝΗ
Ἄφήσατέ μας.

ΜΑΡΙΑ

Καλὴ μου μητέρα! ἔχε ἐμπιστοσύνην πρὸς αὐτόν... Ἰδὲ πόσον τὸ βλέμμα του εἶναι ἀγαθὸν καὶ προσήνές.

[Ἡ Μαρία ἐξέρχεται διὰ τῆς ἀριστερᾶς θύρας· ὁ Βαλεντίνος καὶ ἡ κυρία Ζιρὼ διὰ τῆς δεξιᾶς.]

Σ Κ Η Ν Η Η'.

ΒΑΡΩΝΗ, ΡΟΒΙΝΟΣ.

ΒΑΡΩΝΗ

Ἰδοὺ ἐμείναμεν μόνοι... Ὁμιλήσατε, κύριε.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Θέλετέ νὰ δεχθῆτε τὰς ὑπηρεσίας μου;

ΒΑΡΩΝΗ

Τὰς συμφωνίας σας!

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἰδοὺ αὐταί! Ἄλλὰ σὰς εἰδοποιῶ, εἶμαι πολὺ ἀπαιτητικός. Ἄτιμος δίκη σὰς ἐστέρησεν ὄλων τῶν ὑπαρχόντων σας... τοῦ ὀνόματός σας... τῆς κοινωνικῆς σας θέσεως... Ἀναδέχομαι νὰ σὰς ἀποδοθῶσιν ὅλα ταῦτα πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ἀρξαμένου μηνός... Καὶ ὑμεῖς, κυρία, ἀναλαμβάνετε τὴν ὑποχρέωσιν...

ΒΑΡΩΝΗ

Ποῖαν, κύριε;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Νὰ μὲ δώσετε εἰς γάμον τὴν θυγατέρα σας.

ΒΑΡΩΝΗ

Ἄ!

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

(Ὅστις εἶχεν ἀκούσει διὰ τίνος παραθυρίδος τοῦ βήθους.)

Δὲν ἐπίστευα ὅτι ὁ διάβολος εἶναι ἄγαμος.

[ΠΑΡΘΕΝΩΝ — ΕἶΣΟΣ 3']

ΒΑΡΩΝΗ

Συμφωνήσατε, κύριε, ὅτι ἡ πρώτη ἐρώτησίς μου ἐπανέρχεται φυσικῶς ἐνταῦθα διὰ νὰ ζητήτε τὴν χεῖρα τῆς θυγατρὸς μου, ποῖος εἴσθε;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἄλλ' εἶμαι ἀπὸ ἀρκετὰ καλὴν οἰκογένειαν... Ἐκτὸς τούτου σκεφθῆτε, κυρία, ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν ἡ θέσις σας...

ΒΑΡΩΝΗ

Κύριε!...

ΡΟΒΙΝΟΣ

Καὶ ὅτι σὰς προτείνω νὰ σὰς ἀποδώσω νέαν ὑπαρξίν... Δι' ἐμοῦ θὰ κατασταθῆτε πάλιν πλουσία... ἰσχυρά... τιμωμένη... Δὲν εἶναι δίκαιον νὰ πράξετέ τι ὑπὲρ ἐμοῦ;

ΒΑΡΩΝΗ

Ἐὰν μοῦ ἀποδώσετε τὴν τιμὴν, κύριε, ζητήσατέ με τὴν ἀνταμοιβὴν τὴν ὁποῖαν θελήσετε... Ὅλου τὸν χρυσὸν τὸν ὁποῖον ἐπιθυμήσετε, καὶ αὐτὴν τὴν ἔπαυλιν τοῦ Ρουκερόλ... δὲν θὰ διστάσω... Ἄλλὰ τὴν θυγατέρα μου...

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἄ! ἰδοὺ πόσον εἶναι δύσκολος ἡ συνεννόησις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Μοὶ προσφέρετε χρήματα, ἐνῶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ τὴν χεῖρα τῆς δεσποινίδος Μαρίας.

ΒΑΡΩΝΗ

Τότε, κύριε... ἂς παύσωμεν αὐτὴν τὴν συνδιάλεξιν... Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἐνοχλοῦμαι ἀκούουσα τοὺς παραλογισμούς σας.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ (ἰδίᾳ.)

Ἰδοὺ τί θὰ εἰπῆ νὰ ἀντιστέκεται κανεὶς εἰς τὸν πειρασμόν.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἄρνεῖσθε λοιπὸν, κυρία;

ΒΑΡΩΝΗ

Ὅριστικώτατα.

Σ Κ Η Ν Η Θ'.

ΒΑΡΩΝΗ, ΜΑΡΙΑ, ΡΟΒΙΝΟΣ.

ΜΑΡΙΑ (ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας.)
Καὶ ἐγὼ δέχομαι, κύριε.

ΒΑΡΩΝΗ

Τί λέγεις ;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ὅμιλήσατε, δεσποινίς.

ΜΑΡΙΑ (πλησιάζουσα.)

Ναί... μῆτέρ μου... ναί... κύριε...
Ἄγνοῶ τίς εἴσθε, ἀλλ' ἐνυπάρχει τι εἰς
τὸν παράδοξον χαρακτήρᾳ σας ὅπερ συμ-
παθεῖ πρὸς τὸν χαρακτήρᾳ μου... Ἐ-
πάρχει τι εἰς τὴν καρδίαν μου τὸ ὅποιον
μὲ λέγει ὅτι τὸ καθήκον ὅπερ ἐπιβάλλω
εἰς ἑμαυτὴν ἔσεται γλυκὺ εἰς τὴν ἐκπλή-
ρωσίν του σᾶς πιστεύω, κύριε, πιστεύω
εἰς τὰς ὑποσχέσεις σας. Ἀπόδοτε εἰς
τὴν μητέρα μου τὸ ὄνομά της καὶ τὴν πε-
ριουσίαν της. Καταβάλετε τοὺς ἐχθροὺς
μας... ὅστις δὲ καὶ ἂν ἦσθε, σᾶς ἀνή-
κει ἡ χεῖρ μου.

Σ Κ Η Ν Η Ι'.

ΒΑΡΩΝΗ, ΜΑΡΙΑ, ΡΟΒΙΝΟΣ, ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ,
ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ.

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Καλὴ καὶ γλυκεῖα Μαρία, θέλει χω-
ρὶς νὰ φοβηθῆ, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐ-
τυχίαν τῆς προσφιλοῦς μητρὸς της.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἡ σκέψις μου συνταυτίζεται μὲ τὴν
σκέψιν της.

ΜΑΡΙΑ

Ἡ καρδία μου ἐγκαρτερεῖ.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Θέσατε τὴν χεῖρά σας εἰς τὴν χεῖρά
μου, καὶ ἡ συμφωνία ὑπεγράφη.

ΜΑΡΙΑ

Ἴδου, κύριε. Θέλω χωρὶς λύπην καὶ
χωρὶς φόβον νὰ ἐξασφαλίσω τὴν εὐτυ-
χίαν τῆς προσφιλοῦς μητρὸς μου.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Μὲ συγχωρεῖτε, κυρία, εἰάν σᾶς τὸ

λέγω, ἀλλ' ἡ δεσποινὶς Μαρία εἶναι λο-
γικωτέρα ὑμῶν.

ΒΑΡΩΝΗ

Ἄλλὰ δὲν εἶπα...

ΜΑΡΙΑ

ὦ μῆτερ, δὲν δύνασαι νὰ ἀρνηθῆς τὴν
συγκατάθεσίν σου εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο...
Ἐπειδὴ δὲν πιστεύεις ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ,
δὲν ὑποχρεοῦσαι εἰς τίποτε.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Καὶ εἰάν δὲν ἐπιτύχω... εἴσθε ἑλευ-
θέρα νὰ ἀναχωρήσετε διὰ τὴν Γερμα-
νίαν... Δὲν σᾶς ζητῶ εἰμὴ ἓνα μῆνα.

ΒΑΡΩΝΗ

Ἄλλὰ ποῖον μέσον ἔχετε ;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστήριον τῆς ἐπιχει-
ρήσεώς μου, καὶ τὸ μυστήριον τοῦτο θὰ
τὸ μάθετε ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, ἐνώπιον τῶν
ἀπλήστων συγγενῶν τοῦ συζύγου σας...
Βαλεντίνε, μὲ τὴν ἀδειαν τῆς κυρίας
βαρώνης, θὰ ἔλθῃς μαζί μου.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Ποῦ ;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ὅπου θελήσω.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

(ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον περίφοβος.)

Ἄδύνατον !

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἐχω ἀνάγκην αὐτοῦ, κυρία, διότι
γνωρίζει τοὺς συγγενεῖς οἵτινες σᾶς
ἀπεγύμνωσαν, καὶ ἐγὼ δὲν τοὺς εἶδα
ἀκόμη.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Ἄλλὰ, κύριε, δὲν εἶμπορῶ νὰ ἀφήσω
μόνας τὰς κυρίας.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Αἱ κυρίαὶ δὲν ἔχουν τὴν ἀνάγκην σου
ὅταν ἦναι πλησίον τῆς ἀξιολόγου κυρίας
Ζιρῶ τὴν ὅποιαν σέβομαι καὶ ἀγαπῶ ἐξ
ὅλης καρδίας.

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ (ἐκπληκτος.)

Μὲ γνωρίζετε ;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ναί, καὶ ὅταν θὰ κατοικήσω τὴν ἔ-
παυλιν τοῦ Ῥουκερόλ, θὰ ἔρχωμαι καθ'
ἡμέραν νὰ σέ βλέπω.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ (πρὸς τὴν κυρίαν Ζιρώ.)

Ἐ! ἀρχίζετε τώρα νὰ μὲ πιστεύετε;

ΒΑΡΩΝΗ

Περὶ οὐδενὸς ἀμφιβάλλει.

ΜΑΡΙΑ

Ναί... ἔχει τόσον θάρρος ὅσην καὶ
γενναιοψυχίαν, καὶ πιστεύω ὅτι ἡ καρ-
διά μου δὲν μὲ ἀπατᾷ.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἄς ἀναχωρήσωμεν, Βαλεντίνε... Ἄς
ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τὴν ἄμαξαν ἣτις πε-
ριμένει.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Ἄλλὰ, κυρία...

ΜΑΡΙΑ

Ἦ! καλέ μου Βαλεντίνε... ὑπάκου-
σον πρὸς χάριν μου εἰς τὸν κύριον.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Πολὺ ἐπεθύμουν νὰ τὸν ἔβλεπα νὰ
διστάζῃ... Θὰ τὸν ἤρπαζον διὰ τῆς
βίας.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Πῶ, πῶ! ἀρχίζω νὰ βλέπω πράγ-
ματα σκοτεινά.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Λάβε τὸ δισάκκιόν σου, καὶ δρόμον·
ἀλλὰ πρὶν ἀναχωρήσω, ἐπιτρέψατέ μοι,
κυρία, νὰ σᾶς ἐμπιστευθῶ τοῦτο.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Χαρτοφυλάκιον!... Μήπως εἶναι ὁ
πρωθυπουργὸς τοῦ Σατανᾶ;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἐπάρχουσιν ἐντὸς ἔγγραφα τὰ ὅποια
δὲν εἰμπορῶ νὰ φέρω μετ' ἐμοῦ κατὰ τὴν
ἐπικίνδυνον ἐπιχειρήσιν μου, διότι ἐὰν
μὲ τὰ ἐκλεπτον, ἢ ἐὰν τὰ ἐχάνετε, κυ-
ρία... θὰ ἐχάνομεν τὸ πᾶν... ὦ! τὸ
πᾶν ἀνεπιστρεπτεῖ.

ΒΑΡΩΝΗ

Ἄλλὰ, κύριε, δὲν θὰ μὲ ἐνοχοποιή-

σωσιν ἀρὰ γε καθὼς καὶ τὴν θυγατέ-
ρα μου;

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἦ! μὴ φοβῆσθε τίποτε... Εἶναι
ἀπλᾶ Ἀπομνημονεύματα... Ἐὰν ἀνοι-
ξετε τὸ χαρτοφυλάκιον, κυρία, φυλα-
χθῆτε μὴ θραύσετε τὴν σφραγίδα τῶν
περιεχομένων ἐγγράφων... ἐκτὸς ἐὰν
δὲν ἐπιστρέψω κανὰ τὴν συμφωνηθεί-
σαν ἐποχὴν. Τότε θὰ εἰπῆ ὅτι ἰπέκυψα,
ὅτι ἀπέθανα... Καὶ ἐὰν συμβῆ τοῦτο,
σᾶς ἐπιτρέπω νὰ ἀναγνώσετε τὰ γρα-
φόμενα... καὶ νὰ λάβετε ὑπερασπι-
στὴν εὐτυχέστερον ἐμοῦ...

ΜΑΡΙΑ

Ἄλλὰ, κύριε, ἐὰν ἀληθεύῃ ὅτι μέλ-
lete νὰ διατρέξετε κινδύνους τινάς...

ΡΟΒΙΝΟΣ

Τὸ πᾶν μοὶ λέγει ὅτι εὖνους τύχη θὰ
ὑποβοηθήσῃ τὰ σχέδια τῆς καρδίας μου·
καὶ ἐκ πάλης διὰ παντὸς ἀξιομνημονεύ-
ματος, ὡς ἀληθῆς δαίμων θὰ ἐπανέλθω
νικητής. Ἄλλ' ὅταν εἶδα τὴν ἀξιολά-
τρευτον Μαρίαν, μὲ εἶναι ἐπιτετραμμέ-
νος ὁ ἐλάχιστος φόβος; Τίς δὲν θὰ ἤθελε
νὰ ριψοκινδυνεύσῃ ἑκατοντάκις τὴν
ζωὴν του χάριν τοῦ θησαυροῦ τὸν ὁποῖον
μοὶ ὑπεσχέθη ἡ χεὶρ τῆς;

ΜΑΡΙΑ

Ἦ! μητέρα, ἐὰν ἦναι τρελὸς, ὁμολο-
γήσατε ὅτι εἶναι ἀξιεράστος.

ΒΑΡΩΝΗ

Τὶ νὰ σοῦ εἰπῶ· καὶ ἐγὼ δὲν ἠξεύρω
πλέον τί νὰ σκεφθῶ.

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἄς ἀναχωρήσωμεν, Βαλεντίνε.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Καλή μου κυρία, εἶναι δυνατὸν νὰ
ἀπαιτήτε...

ΜΑΡΙΑ

Πόσον εἶναι ὠχρὸς!

ΡΟΒΙΝΟΣ

Δὲν βλέπετε ὅτι μὲ ἐκλαμβάνει ὡς
κακὸν πνεῦμα... ὡς διάβολον ἴσως;

ΟΛΟΙ (γελῶντες)

Χά! χά! χά!

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Ναι, γελάτε, ἀλλ' ἐὰν ἤξεύρατε κα-
θὼς ἐγώ . . .

ΡΟΒΙΝΟΣ

Ἄς ἀναχωρήσωμεν, ἀνόητε. (Ὁ Βα-
λεντίνος ἐξέρχεται διὰ τῆς ἀριστερᾶς θύρας.)
Κυρία Βαρώνη, καλὴν ἐντάμωσιν . . .
Καὶ ὑμεῖς, ὡραία Μαρία, ἐνθυμείσθε
τὴν συμφωνίαν μας.

ΜΑΡΙΑ

Ἐπιτύχετε, κύριε . . . Αἱ εὐχαί μου
θὰ σᾶς παρακολουθῶσι . . . καὶ σᾶς
περιμένω!

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

(ἐπιστρέφων μὲ ἐν δέμα κρεμάμενον εἰς
τὴν ἄκρην τῆς βλάβου του.)

Τὸ βλέπω, δὲν θὰ εὐγὼ πλέον ἀπὸ
τὰ νύχια του.

(Ὁ Ῥοβίνος καὶ ὁ Βαλεντίνος ἐξέρχονται ἐν
μέσῳ τῆς θυέλλης, ἥτις ἐπανελήφθη. Ἡ κυρία
Ζιρὸ τοῦς συνώδευσε κρατοῦσα τὴν λυχίαν της
μέχρι πέραν τῆς θύρας.)

Σ Κ Η Ν Η Ι Α'.

ΒΑΡΩΝΗ, ΜΑΡΙΑ, ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ.

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

Καλὸ κί' αὐτὸ, ὁ ἄνεμος ἔσβυσε τὸν
λύχνον.

(Ἡμισκοτία ἐν τῷ θεάτρῳ.)

ΜΑΡΙΑ

Μῆτερ . . . μῆτερ . . . σύνελθε.

ΒΑΡΩΝΗ

Εἶναι ὄνειρον; εἶναι ὄπτασία; . . .
Αὐτὸς ὁ ἄγνωστος . . . ἐμνηστεύθη τὴν
κόρην μου . . . ὦ! ὄχι . . . ἀδύνατον
νὰ ἦναι πραγματικότης!

ΜΑΡΙΑ

ὦ! τὸ κατ' ἐμὲ, εἶμαι βεβαία ὅτι
θὰ ἐκπληρώσῃ ὅλας τὰς ὑποσχέσεις
του . . . Ναι, μῆτερ, ἐὰν ἤξευρες τὴν
αἰσθάνομαι ἐδῶ, καὶ πῶς τὸ μέλλον
μὲ φαίνεται ὡραῖον ἀφότου ὁ νέος ἐκεῖ-
νος . . . Μὴ φοβῆσαι τίποτε· ἰδὲ πόσον
εἶμαι φαιδρὰ, εὐτυχῆς, τώρα, καὶ ἐὰν
σὲ κάμῃ εὐτυχῆ, μῆτερ, ποῖον καλλί-
τερον σύζυγον ἠδυνάμην νὰ εὔρω;

ΒΑΡΩΝΗ (Καθίσασα ἀριστερᾶ.)

Αὐτὸ τὸ χαρτοφυλάκιον . . . ἐγκλείει
βεβαίως τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἀλλοκότου
τούτου μυστηρίου . . . καὶ ὀφείλω, πρὸ
πάντων . . .

(Θέλει νὰ τὸ ἀνοίξῃ.)

ΜΑΡΙΑ

Ὅχι, μῆτερ . . . ὦ! ὄχι, ἀπηγόρευσε
νὰ τὸ ἀνοίξωμεν.

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ

(Ἀνάπτουσα τὴν λυχίαν της ἐκ τῆς ἐστίας.)

Ἄ! ὅσον ἀφορᾶ τὸ ἀνοιγμα δὲν τὸ
ἀπηγόρευσε. Ἐξήτησε μόνον νὰ μὴν ἀ-
νοιχθοῦν τὰ σφραγισμένα ἔγγραφα τὰ
ὅποια εἶναι μέσα.

ΒΑΡΩΝΗ

ὦ! θὰ σεβασθῶμεν τὰς σφραγίδας . . .
Ἄλλὰ μία λέξις . . . μία μόνη λέξις . . .
θὰ ἠδύνατο νὰ μὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν
σκληρὰν ταύτην ἀγωνίαν.

ΜΑΡΙΑ

Λοιπὸν, μῆτέρ μου . . . ἂς ἀνοίξωμεν
τὸ χαρτοφυλάκιον, ἀλλὰ ἂς σεβασθῶ-
μεν τὰ ἔγγραφα.

ΒΑΡΩΝΗ

(Ἀνοίγουσα τὸ χαρτοφυλάκιον καὶ ἐξά-
γουσα φάκελλον.)

Πρέπει! εἶναι καθήκόν μου ὑπάρχει
τι γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ τούτου
χάρτου . . . Θηρεσία, φέρε τὸν λύχνον.

ΚΥΡΙΑ ΖΙΡΩ.

Ἀμέσως, κυρία.

ΜΑΡΙΑ

Ἄφου εἶπεν ὅτι ἦσαν τὰ Ἀπομνημο-
νεύματά του.

ΒΑΡΩΝΗ (Ἀναγινώσκουσα.)

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ.

(Βροντῆ καὶ ἀστραπαί.)

ΜΑΡΙΑ

Ἄ!

(Βροντῆ καὶ ἀστραπαί. Ἡ κυρία Ζιρὸ ἀφίνει
τὸν λύχνον νὰ πέσῃ καὶ νὰ σβεσθῇ. Ἐντελὲς
σκότος.)

ΟΛΟΙ

Ἄ!

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ.

ΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΙΡΑ-
ΜΑΤΙΚΗΝ ΦΥΣΙΚΗΝ

Υ Π Ο

Σ. Ι. ΚΕΣΣΙΣΟΓΛΟΥ

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

Βραδύτερον, κατὰ τὴν μεγάλην ἐκεί-
νην καὶ περιώνυμον Ἀλεξανδρινὴν ἐπο-
χὴν, Κύριοι, ὅτε ἡ μαθηματικὴ, ἡ ἀ-
κριβῆς καὶ ἀλάνθαστος αὐτὴ ἐπιστήμη,
ἡ ἄλλη φιλοσοφία τοῦ ἀφηρημένου πο-
σοῦ καὶ ἐκτάσεως, τὸ ἰσχυρὸν ὄργανον
τῆς ὅλης φιλοσοφίας καὶ ὑποστήριγμα
τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἡ καθιδρύνουσα
μὲν πολλὰς ἀρχὰς καὶ δανείζουσα αὐ-
τὰς ἐτέραις ἀσχολουμέναις περὶ τὴν
ἐφαρμογὴν, διασκοπούσα δὲ τὴν ἀκρί-
βειαν τῶν ἐξ ἄλλων ἀνακεκαλυμμένων
ἀρχῶν καὶ ἀληθειῶν, ὅτε, λέγω, ἡ μα-
θηματικὴ ἐγένετο ἀντικείμενον βαθυτέ-
ρων ἐρευνῶν καὶ μελετῶν ἐν τῇ Ἀλε-
ξανδρινῇ Σχολῇ, ἀπὸ τότε καὶ ἡ Φυσικὴ
φιλοτιμεῖται νὰ παρουσιάξῃ εἰς τὸν κό-
σμον τὰς ἑαυτῆς ἀνακαλύψεις καὶ τὰς
πιθανωτέρας ὁπωσδήποτε θεωρίας περὶ
τῶν φαινομένων· ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς Ἐρατο-
σθένει, Πτολεμαίῳ, Ἰππάρχῳ καὶ
τόσοι ἄλλοι ἀγρυπνοῦσι καὶ καταδαπα-
νῶσι νὰς νύκτας ὅλας εἰς τὴν παρατή-
ρησιν τῶν ἀστέρων, ἵνα περὶ τοῦ τρό-
που τῆς κινήσεως καὶ τῆς σχετικῆς αὐ-
τῶν θέσεως ἐν τῷ διαστήματι, καὶ περὶ
τῶν ἐντεῦθεν ἐπακολουθούτων διαφόρων
φαινομένων καὶ μεταβολῶν πληρεστέ-
ραν καὶ ἀκριβεστέραν ἀποκτήσωσι γνῶ-
σιν, ὁ Ἀρχιμήδης ἀφ' ἐτέρου, ὁ πολυ-
μήχανος ἐκεῖνος νοῦς, οὗ τὸν ἄωρον φεῦ!
θάνατον πολλοὶ ἴσως αἰῶνες καὶ γενεαὶ
θρηνήσουσι διὰ παντὸς καὶ ἀμυθῆτως,
ὁ ἐν τοῖς θνητοῖς καὶ μετὰ τὸν θάνατον
ἀληθινὴν ἀποκτήσας ἀθανασίαν, ἕξαλ-
λος ὑπὸ χαρᾶς γενόμενος, τίθησι τὰς
βάσεις τῆς Στατικῆς καὶ Ὑδροστατικῆς,
ζητεῖ μόνον τόπον νὰ σταθῇ, ἵνα κινήσῃ
τὴν βαρυτάτην γηίνην σφαῖραν, θαρρῦ-
νόμενος εἰς μόνην τὴν δύναμιν τοῦ βρα-

χίονός του, στιβαρωτάτου καθισταμέ-
νου διὰ τοῦ πολυτίμου μοχλοῦ του· ἀλ-
λὰ καὶ διὰ τῶν φερωνύμων αὐτοῦ κα-
τόπτρων σπεύδει νὰ πυρπολήσῃ ὀλόκλη-
ρον τὸν στόλον τῶν Ῥωμαίων· ὁ δὲ
πρῶν μὲν κουρεὺς, εἶτα δὲ ἐξαιρέτος
μαθηματικὸς Κτησίβιος ἐπινοεῖ μεταξὺ
πλείστων ἄλλων ὑδραυλικῶν μηχανη-
μάτων καὶ τὰς δι' ἀνύψωσιν τῶν ὑδά-
νων πολυχρήστους ἀντλίας· καὶ ὁ Ἡρων
ὁ Ἀλεξανδρεὺς τὴν φερώνυμον αὐτοῦ
κρήνην.

Ὁ Μεσαίων φαίνεται μὲν καυχώμενος
διὰ τινὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἀνακα-
λύψεις, ἐν αἷς καὶ ἡ τῆς ναυτικῆς πυ-
ξίδος τὸν 13ον αἰῶνα· ἀλλ' ἡ ἀμεθοδία,
ἡ καταδαπάνησις τοῦ καιροῦ εἰς τὰ ἐφ'
ἂ μὴ δεῖ καὶ τὰ ἀδύνατα, περιορίζει
πολὺ καὶ διακωλύει τὴν πρόοδον τῆς
Φυσικῆς καὶ τότε. Αἱ μερικαὶ ἐκεῖναι
ἐφευρέσεις δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποτελέ-
σωσι συστηματικόν τι, νὰ συγκροτήσω-
σιν ἐν ὅλῳ ἀπρητισμένον καὶ ἐπιστη-
μονικὸν σῶμα. Ἔδει ν' ἀναφανῇ ἐν τῇ
ὠκεανείᾳ Ἀλβίου ὁ περιφανὴς βαρῶ-
νος τοῦ Βερουλάμου Φραγκίσκος Βά-
κων, ὁ ἐπι ληθεῖς ὑπὸ τινῶν Πατῆρ τῆς
Πειραματικῆς Φυσικῆς, ἔδει αὐτὸς νὰ
μετασκευάσῃ τὴν μέχρι τοῦδε ἐλαττω-
ματικὴν μέθοδον τῶν σπουδῶν, νὰ θέσῃ
τὰς ἀληθεῖς βάσεις τῆς Μεθοδολογίας,
νὰ συντάξῃ τοὺς ταξινομικοὺς κανόνας,
νὰ χαράξῃ τὰ ὅρια τῶν ἐπιστημῶν, νὰ
προσδιορίσῃ εἰς τὴν Φιλοσοφίαν ὄργανον
τὴν ἐπαγωγὴν, εἰς δὲ τὰ μαθημα-
τικὰ τὴν ἀπαγωγὴν καὶ εἰς τὰς Φυσικὰς
ἐπιστήμας τὴν παρατήρησιν καὶ τὴν
πεῖραν, ἔδει νὰ γεννηθῇ ὁ συμπατριώτης
αὐτοῦ, ὁ ἀθάνατος ἐκεῖνος Νεύτων, ὁ ἐφευ-
ρετὴς καὶ ἰδρυτὴς τοῦ νόμου τῆς παγ-
κοσμίου ἔλξεως, ὁ ἀνατόμος τοῦ φωτός,
ὁ περὶ πολλοῦ μᾶλλον ποιούμενος τὴν
ἀνακάλυψιν τοῦ τύπου τοῦ φερωνύμου
αὐτοῦ διωνύμου, ὥστε νὰ ἐπιθυμῇ νὰ
ἔχῃ τοῦτο μόνον ὡς ἐπιγραφὴν τοῦ μνη-
μείου του μετὰ θάνατον, τὸ καύχημα ἐν
γένει τῶν τε μαθηματικῶν καὶ τῶν φυ-
σικῶν καὶ αὐτῆς ταύτης ἐπίσης τῆς Φι-
λοσοφίας, εἰς ἣν ὀφείλεται πρὸς τοῖς

ἄλλοις πᾶσι καὶ ὀλοκλήρως τις μαθηματικὸς κλάδος, ὁ διαφορικός καλούμενος ὑπολογισμός· ἔδει ν' ἀναφανῆ ἐν γένει ἢ λαμπρὰ χορεία τῶν νεωτέρων ἐπιστημόνων, τῶν ἐνθέρμων θιασῶν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Κέπλεροι καὶ Κοπέρνικοι, Γαλιλαῖοι καὶ Πασχάλοι, Καρτέσιοι καὶ Οὐγένσιοι, Κυβιέροι καὶ Λαπλάκιοι, Φραγκλῖνοι καὶ Σύμμεροι, Βόλται καὶ Γαλβάνοι, Οἰπίνιοι καὶ Εὐλεροί, Κουλόμβοι, Δαβοαζιέροι, Γαῦλουσάκιοι, Ἀμπεροί, Βεκκερέλοι, Οἰστριδοί, Ρεγνῶλδοι, Βυλλαστώνιοι, Δαυιήλαιοι, Βούνσειοι, Ἰακώβιοι, Δελαρίβαιοι, Σεβέκοι, Ματεοῦκοι, ἵνα παραλείψω μυρίους ἄλλους κατὰ καιροὺς διαπρέψαντας ἐν ταῖς διαφόροις χώραις τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης καὶ αὐτοῦ τοῦ νεωτέρου κόσμου, καὶ τότε ἡ Φυσικὴ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν βρεφικὴν καὶ μερικῶδη ἐκείνην κατάστασιν, εἰς ἣν τοσοῦτους αἰῶνας ἦτο καταδεδικασμένη, ν' ἀπαλλαγῇ τῶν δεσμῶν τῶν περιοριζόντων αὐτὴν κωλυμάτων, νὰ ἀνδρωθῇ ἀμέσως καὶ νὰ προαχθῇ τέλος ἐπὶ τοσοῦτου, ὥστε ν' ἀναδειχθῇ συστηματικὴ καὶ εὐρεῖα ἐπιστήμη. Καὶ εἶναι περίεργον! ὅτε πάλιν βλέπομεν, Κύριοι, τὴν Μαθηματικὴν προβαλόνουσαν, καλλιεργούμενην μετὰ ζήλου ὑπὸ ἀκαμάτων καὶ μεγαλεπήβολων πνευμάτων, πλουτιζομένην τῇ προσθήκῃ νέων ἀνακαλύψεων, ὀλοκλήρως ἰδιαιτέρως κλάδων, τότε καὶ ἡ Φυσικὴ εὐρίσκει τὴν γεννέτεράν της, ἀνακαλύπτει καὶ αὐτὴ ἀρχὰς καὶ νόμους, καθιδρύει αὐτοὺς καὶ διὰ τῆς πείρας, ἐποικοδομεῖ συστήματα, προάγει τέλος καὶ τελειοποιεῖ τὰς βιομηχανικὰς καὶ ἄλλας τέχνας, συναμιλλωμένη καὶ συμβαδίζουσα ἐκείνη· ὥστε φαίνονται συνηνωμένοι καὶ οἰοῦνται ἀχώριστοι αἱ δύο αὐταὶ ἐπιστήμαι, καίτοι τὰ ἀντικείμενα αὐτῶν οὐσιωδῶς διακρίνονται.

Ὁ ΙΖ', ΙΗ' καὶ ΙΘ' λοιπὸν αἰὼν, ἡ τελευταία αὕτη χρονολογικὴ τριάς τῆς νεωτέρας ἱστορίας, ἔχει δίκαιον νὰ καυχᾶται κυρίως ὅτι ὑπῆρξεν ἀληθῶς τὸ ἐλατήριον τῶν Φυσικῶν, ἡ ἀξιολογώτα-

τη ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς, τῆς προόδου καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῆς Φυσικῆς Ἐπιστήμης.

Ἐπειδὴ, Κύριοι, ἡ Φυσικὴ περιλαμβάνει γενικῶς τὴν ἔρευναν ὀλοκλήρου τῆς ὑλικῆς φύσεως, τὴν περιγραφὴν δηλ. ὅλων τῶν περιεχομένων ἐν αὐτῇ σωμάτων, τὴν ἔρευναν τῶν διαφορῶν ἢ ὁμοίων αὐτῶν ἰδιοτήτων, τῶν ἀμοιβαίων ἐπιδράσεων καὶ ἐνεργειῶν, τῶν μεταβολῶν ἃς ὑφίστανται ἢ ἐνδέχεται νὰ ὑποστώσι, καὶ παντοῖων ἐτέρων παρουσιαζομένων ἐν αὐτοῖς φαινομένων, τῶν αἰτιῶν αὐτῶν καὶ δυνάμεων, καὶ τέλος τὴν ἀνακάλυψιν τῶν διεπόντων αὐτὰ ταῦτα νόμων καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν σχέσεων· ἡ δὲ τοιαύτη πάλιν γενικὴ σπουδὴ οὐσα δυσχερὴς καθ' ἑαυτὴν, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξακριβωθῇ ἐντελῶς, ἦτοι νὰ παρέχῃ εἰς τὸν ἐρευνῶντα ὅλην τὴν ἀπαιτούμενην λεπτομερῆ καὶ ἀκριβῆ γνῶσιν πάντων τῶν τοιούτων, ὡς πολυεῖδων καὶ ποικιλωτάτων ἐτι αὐτῶν ὄντων· ἵνα ἐπιτευχθῇ ὁ τελικὸς σκοπὸς, μηδενὸς κωλύματος παρεννευρομένου τοῦντεῦθεν εἰς τὴν προκειμένην μελέτην, ἐδέησε νὰ ὑποστῇ ἡ καθόλου σπουδὴ τῆς φύσεως ἢ Γενικὴ Φυσικὴ (ἣν δυνάμεθα καὶ Φυσιογνωσίαν νὰ ὀνομάσωμεν), εἰδικότερας τινὰς διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις κατὰ τὰς οὐσιωδετέρας οὕτως ἢ ἄλλως ἐν τοῖς σώμασι παρατηρουμένας διαφορὰς, καθὼς καὶ κατὰ τὸν διάφορον σκοπὸν καθ' ὃν προτιθέμεθα νὰ σπουδάσωμεν καὶ νὰ μελετήσωμεν αὐτά. Καὶ ἐν πρώτοις, ἐπειδὴ ἐν τισι τῶν εἰς τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν ὑποπιπτόντων σωμάτων φαίνεται ἐνοικοῦσα ἀρχὴ τις ἢ δύναμις ζωτικὴ, ἣς δὲν δυνάμεθα ν' ἀντιληφθῶμεν εὐμοιροῦντα πλείστα ἄλλα, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὰ μὲν ὀνομάζονται ὀργανικὰ, ὡς δι' ὀργάνων ἀναπτυσσομένης καὶ ἐνεργούσης τῆς ζωτικῆς ἐκείνης δυνάμεως, παυούσης δὲ ταύτης τῇ φθορᾷ τῶν ὀργάνων, παύει καὶ ἡ ἐμφανιζομένη ἐν αὐτοῖς ζωὴ, τὰ δὲ τοῦναντίου καὶ κατ' ἀντιδιαστολὴν ἀνόργανα, τοιαύτη ἄρα ὑπῆρξεν ἡ πρώτη διαίρεσις τῆς γενικῆς φυσικῆς· ἡ μᾶλλον αὕτη ἀπεχώρισεν

ἀπὸ τοῦ κύκλου τῶν ἐρευνῶν τῆς τὴν εἰδικωτέραν σπουδὴν τῶν ἐνοργάνων ὄντων, περιοριζομένη εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ γνῶσιν τῶν ἐν τοῖς ἀνοργάνοις ἰδίως φαινομένων, ἐξετάζουσα δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐνοργάνοις ἐκεῖνας μόνου τὰς ιδιότητας καὶ ἐκεῖνα μόνου τὰ φαινόμενα, ἅτινα καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀνόργανα εἶναι κοινὰ καὶ ἀπαντῶνται ὅτι μάλιστα, ὑπαγόμενα εἰς τὰς γενικὰς καλουμένας τῶν σωμάτων ιδιότητας. Ἡ ἐνόργανος φύσις παροουσιάζει ἡμῖν, ὡς γνωρίζετε, ζῶα καὶ φυτὰ διακρινόμενα μεταξὺ τῶν δι' ἰδιαιτέρων ιδιοτήτων, χαρακτηριστικῶν καὶ ἀρχῶν, τῶν ὁποίων τὴν λεπτομερῆ ἀφήγησιν ἀπὸ σκοποῦ κρίνω νὰ ἐκθέσω ἐν ταῦθα, περιοριζόμενος μόνον ν' ἀναμνήσω παροδικῶς, ὅτι ἡ μὲν ἀσχολουμένη περὶ τὴν κατάταξιν τῶν ζώων σπουδὴ καλεῖται Ζωολογία, ἡ δὲ περὶ τῶν φυτῶν Βοτανικὴ καὶ ἡ περιστρεφόμενη μὲν ἐν ἀμφοτέραις ταύταις περὶ τὴν περιγραφὴν ἀπλῶς καὶ σύγκρισιν τῶν ὀργάνων Ἀνατομία· ἡ δὲ ἐξετάζουσα τὰς λειτουργίας αὐτῶν τούτων τῶν ὀργάνων, καὶ τὴν ἐνοικουσαν ἐν αὐτοῖς ζωτικὴν ἀρχὴν καὶ δυνάμιν Φυσιολογία.

Ἡ Φυσικὴ περιοριζομένη, ὡς εἶδομεν, εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἀνοργάνων ὄντων τῶν ἀμοιρούτων ζωτικῆς τινος ἀρχῆς καὶ δυνάμεως, ὑπέστη προσέτι καὶ ἑτέραν τινὰ ἀπλοποίησιν, ἀποχωριζομένης ἐκ τῆς περιοχῆς αὐτῆς καὶ τῆς σπουδῆς καὶ ἐξερευνήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἧτις ἀποτελεῖ ἤδη ἐπιστήμην ἰδίαν, τὴν Ἀστρονομίαν· ἀλλ' ὁ ἀποχωρισμὸς οὗτος ἐγένετο διὰ τὴν ταχύτεραν πρόοδον τῆς τελευταίας, ἀντιθέτως πρὸς τὸν πρῶτον, τουτέστι τῆς τῶν ἐνοργάνων ὄντων ἐρεύνης· ἡ γνῶσις τῆς ἐνοργάνου φύσεως, ἡ πρόοδος τῆς περὶ τούτων ἐπιστήμης αἰείποτε θέλει εἶναι βραδεῖα, περιοριζομένης ἀπλῶς εἰς περιγραφὰς καὶ κατατάξεις, ἐνόσω δὲν ἀνακαλυφθῶσι καὶ γένηνται ἐντελῶς γνωστοὶ οἱ νόμοι, σύμπαντες οἱ διέποντες τὴν ἀνόργανον φύσιν· διότι ἡ ὀργανικὴ φύσις ὁμοιάζει, οὕτως εἰπεῖν, δευτεροβάθμιόν τινα Ἀλγεβρικὴν ἐξίσωσιν, ἧς

ἡ λύσις ἀδύνατος εἰς τὸν μὴ καθαρῶς γνωρίζοντα τοὺς νόμους, τοὺς κανόνας καὶ τοὺς τρόπους τῆς λύσεως τῶν πρωτοβαθμίων, ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται καὶ συνίσταται ἡ τελευταία. Ἄλλ' ἡ ὑπερήφανος καὶ ὑψηπέτις Ἀστρονομία, ἡ ἀποσκιρτήσασα ἐκ τῆς Φυσικῆς, ὡς αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ἐκ τῆς Ἀγγλίας, ὀφείλει ὅλην τὴν πρόοδον, τὴν δόξαν καὶ τὸν πλουτισμὸν αὐτῆς εἰς τὸ πολύτιμον ἐκεῖνο δῶρον, ὅπερ τῇ ἐχορήγησεν ἡ μήτηρ, λέγω τὸ Τηλεσκοπίον.

Τελευταίου, Κύριοι, κατανησιάσης τῆς φυσικῆς εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀνοργάνων καὶ γηγῶν φαινομένων, ἐπειδὴ πάλιν δύναται τις νὰ ἐξετάσῃ ταῦτα ὑπὸ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἔποψιν, προτιθέμενος δηλονότι ἢ τὴν ταξινομίαν ἀπλῶς καὶ περιγραφὴν τῶν ἀψύχων ἐκείνων καὶ ἀδρανῶν, ἐξ ὧν ἡ ἡμετέρα αὕτη σφαῖρα συνέστηκε μερῶν· ἢ τὴν γνῶσιν τῆς ἐσωτερικῆς τῶν σωμάτων συνθέσεως καὶ τῶν στοιχείων, ἢ τοῦναντίον τὴν ἔρευναν ἄλλων τινῶν γενικῶν ιδιοτήτων καὶ ἀλλοιώσεων ἐμφανιζομένων ἐξωτερικῶς πῶς εἰς ταῦτα, τουτέστι μὴ μεταβαλλομένης οὐσιωδῶς καὶ καθ' ὅλοκληρίαν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν φύσεως, μηδὲ ἀναλυομένων αὐτῶν εἰς τὰ πρῶτα καὶ ἀρχικά τῶν συστατικῶν ἢ στοιχείων, διὰ τοῦτο αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι ὑποδιαιρεθεῖσαι ἐτι περιλαμβάνουσι τὰς τρεῖς ταύτας· τὴν Γεωλογίαν, ἐν ἣ περιέχεται καὶ ἡ Ὄρυκτολογία, τὴν Χημείαν καὶ τὴν κυρίως καὶ ἰδίως καλουμένην Φυσικὴν. Καὶ ἡ μὲν Ὄρυκτολογία μετὰ τῆς Γεωλογίας, ἀναλογουσα πρὸς τὴν Ζωολογίαν καὶ Βοτανικὴν, ἀσχολεῖται, ὡσπερ ἐκεῖναι, περὶ τὴν κατάταξιν τῶν ἐν τῇ Γῇ ἀνοργάνων σωμάτων ἐξετάζουσα τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας καὶ ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτῆς εὕρισκόμενα ὀρυκτὰ, διαιροῦσα αὐτὰ εἰς γένη καὶ εἶδη, κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῶν γενικὰς καὶ εἰδικὰς ιδιότητας, δεικνύουσα τὴν χρῆσιν αὐτῶν εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὸν βίον, ἐρευνῶσα τὰ διάφορα τῆς γῆς στρώματα, καὶ τὰς ἐποχὰς καθ' ἃς ἔλαβον σύστασιν τινα καὶ μόρφωσιν ταῦτα.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Ζωολογία, ἡ Βοτανικὴ, ἡ Ὀρυκτολογία καὶ ἡ Γεωλογία, τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὁμοῦ προτιθέμεναι, ἦτοι τὴν κατάταξιν τῶν ὑλικῶν ἢ φυσικῶν, ἦτοι ἀνοργάνων, καὶ οἰοῦν ἐπιστορίαι τις τῆς φύσεως οὔσαι, συναποτελοῦσι τὴν παρὰ τοῖς νεωτέροις κλιουμένην Φυσικὴν Ἱστορίαν. Ἡ δὲ Χημεία, ἡ ἄλλη αὕτη ἀνατομία τῶν ἀνοργάνων, ἀναλύουσα καὶ ἀποσυνθέτουσα ταῦτα, ἀνακαλύπτει καὶ περιγράφει τὰ στοιχεῖα ἐξ ὧν συνίστανται, ἢ καὶ ἀντιστρόφως συνάπτουσα τὰ ἀπλᾶ, παρατηρεῖ τὰ ἐξ αὐτῶν προκύπτουσα, ἀνερευνᾷ καὶ προσδιορίζει τοὺς νόμους τῆς συνθέσεως καὶ συνενώσεως αὐτῶν· ἡ δὲ κυρίως καὶ ἰδίως Φυσικὴ, ἣτις καλεῖται καὶ πειραματικὴ, ὡς διὰ πειραμάτων βαίνουσα εἰς τὰς ἐρεῦνας τῆς, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς θεωρητικῆς, ἡ ὁποία διὰ τοῦ Μαθηματικοῦ ὑπολογισμοῦ καθιδρύνει τοὺς νόμους καὶ τὰς ἀρχάς, ἐξάγει ἐξ αὐτῶν συμπεράσματα συμφωνοῦντα τῇ πείρᾳ καὶ τῇ ἐφαρμογῇ καὶ τὴν ὁποῖαν κατ' ἀναλογίαν πάλιν δυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν φυσιολογίαν τῶν ἀνοργάνων, ἐξετάζει τὰς γενικωτέρας ιδιότητας τῶν ὑλικῶν σωμάτων ἀνεξαρτήτως τῆς ζωῆς, τὰ διάφορα ἐκεῖνα φαινόμενα, ἅτινα, ὡς εἵπομεν, δὲν φέρουσιν οὐσιώδη ἀλλοίωσιν καὶ μεταβολὴν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν σύνθεσιν· ἐρευνᾷ τὰς αἰτίας ἢ τὰς δυνάμεις, ὧν ὑποτελέσματα εἰσιν τὰ ἐξωτερικὰ ἐκεῖνα φαινόμενα, καὶ ζητεῖ νὰ προσδιορίσῃ τοὺς γενικοὺς νόμους καθ' οὓς ταῦτα διεξάγονται· Ἄλλ' ἴσως τώρα θέλετε μοὶ ὑποβάλλει δικαίως, νομίζω, μίαν ἀπορίαν σας, Κύριοι, ἀφοῦ κατεκερματίσαμεν τοσοῦτον τὴν Φυσικὴν, ὥστε ὀλόκληροι ἐπιστήμαι, ὡς τόσαι κεφαλαὶ Ὑδρας, ν' ἀναφύωνται, ἀφοῦ καὶ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς ὅλον, οὕτως εἶπεν, ἐδανείσαμεν εἰς τὴν διάκρισιν χημικοῦ, τίς σκελετὸς ἄρα πρέπει νὰ ἔμεινεν εἰς τὴν ἰδίως καλουμένην πειραματικὴν Φυσικὴν, ὥστε νὰ δύναται πάλιν νὰ ἀποτελῇ ἰδίαν ἐπιστήμην; ἡ ἀπορία σας βεβαίως καὶ ἡ κατάπληξις

θὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἔπακρον, ὅταν ἀκούσῃτε ὅτι καὶ μὲ ὄλα ταῦτα ἡ Φυσικὴ διαιρεῖται ἔτι εἰς τόσους πολλοὺς καὶ ποικίλους κλάδους, ὧν ἕκαστος δύναται ν' ἀπαρτήσῃ καθ' ἑαυτὸν ἰδιαιτέραν ἐπιστήμην, οἷα εἶναι τὰ μέρη αὐτῆς τὰ ἐπιγραφόμενα· στερεοστακτικὴ, καὶ στερεοδυναμικὴ, ὑδροστακτικὴ καὶ ὑδροδυναμικὴ, ἀεροστακτικὴ καὶ ἀεροδυναμικὴ· ἀκουστικὴ καὶ ὀπτικὴ· τὸ περὶ θερμότητος, τὸ περὶ μαγνητισμοῦ· ὁ ἠλεκτρισμός, ὁ γαλβανισμός, ὁ ἠλεκτρομαγνητισμός, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ μετεωρολογία. Δάβωμεν, χάριν παραδείγματος, ἀνὰ χεῖρας οἰοῦνδῆποτε ὑλικὸν σῶμα, τεμάχιόν τι σφραγιστικοῦ κηρίου, θείου ἢ φωσφόρου, βλέπομεν κατ' ἀρχάς ὅτι εἶναι στερεόν, καὶ φέρει ἀντίστασιν τινα εἰς τὴν ἀφήν, ἂν δὲ ἦναι μεγαλειότερον, καὶ πίεσιν τινα αισθανόμεθα εἰς τὴν χεῖρά μας· ῥίπτομεν αὐτὸ κατὰ γῆς, συντρίβεται ἢ καὶ ἀνατινάσσεται εἰς τὸν ἀέρα· παρατηροῦμεν ὅτι ἔχει χρῶμά τι ἐρυθρὸν ἢ ὠχρὸν κλ. διορῶμεν ὅτι σύγκειται ἐκ μικρῶν μορίων ἢ ἀτόμων πλησίον ἀλλήλων κειμένων ἢ σχεδὸν συγκεκολλημένων καὶ ὅτι δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς ταῦτα· πλήττομεν αὐτὸ, καὶ ἀκούομεν ἤχον τινα ἢ κρότον παραγόμενον· τὸ τρίβομεν μὲ μάλλινόν τι ὑφασμα καὶ βλέπομεν ὅτι θερμαίνεται, προσέτι ὅτι ἀποκτᾷ ἐλκτικὴν τινα δύναμιν, ὡς ἐλκύνει τὰ πλησιάζοντα αὐτῷ ἐλαφρὰ σώματα, ἐνῶ πρότερον δὲν εἶχε τὴν ιδιότητα ταύτην· τὸ θέτομεν ἐντὸς τινος δοχείου ἐπὶ τοῦ πυρὸς καὶ ὑγροποιεῖται, εἶτα ἀρχίζει νὰ ἐξατμίζεται· τὸ πλησιάζομεν εἰς τὸ πῦρ καὶ φλογίζεται ἢ καίεται· ἂν δὲ τοῦτο ἦναι ὑποθετόν ὁ φῶσφορος, ἢ ἄνθραξ, παράγει νέον τι σῶμα μετὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος ἐνούμενον, τὸ λεγόμενον φωσφορικὸν ἢ ἄνθρακικὸν ὀξυλοιοπὸν ὄλα ταῦτα, Κύριοι, ἢ στερεότης ἢ ἡ ἀντίστασις, τὸ βᾶρος, ἢ πυκνότης, ἢ ἀραιότης, ἢ θραύσις, ἢ ἐλαστικότης, ἢ διαιρετότης, ἢ μεταβολὴ καταστάσεως ἀπὸ στερεᾶς εἰς ὑγρὰν καὶ ἀερίαν καὶ τὰνάπαλιν· ὁ ἤχος, τὸ χρῶμα, τὸ φῶς, ἢ θερμότης,

ἡ ἠλεκτρικὴ ἔλξις κτλ. ὅλα ταῦτα, λέγω, εἶναι ἀντικείμενα τῶν ἐρευνῶν τοῦ φυσικοῦ, ἡ δὲ γνώσις τῶν συνίσταται ἐξ ἀτόμων ὁμοιομερῶν ἢ ἀνομοιομερῶν, ἢ καύσις, ἢ παραγωγὴ τοῦ συνθέτου ὀξέος, ἢ ἡ ἀποσύνθεσις αὐτοῦ καὶ εὕρεσις τῶν ἀρχικῶν στοιχείων, ταῦτα μόνον ἀποτελοῦν τὸν περίβολον τῶν ἀναζητήσεων τοῦ χημικοῦ.

Σημειωτέον δὲ πρὸς τούτοις, Κύριοι, ὅτι ἡ κυρίως καὶ ἰδίως Φυσικὴ, ἢ Χημεία, ἢ Φυσιολογία καὶ ἡ Ἀνατομία, συναπαρτίζουσι καὶ αὗται τὰς ἰδίως ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὀνομασθείσας φυσικοπειραματικὰς ἐπιστήμας.

Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον ὅτι διττὴ εἶναι ἡ διαίρεσις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν γένει, κατὰ τε τὸν σκοπὸν καὶ τὸν τρόπον τῆς σπουδῆς καὶ τῆς ἐρεύνης· ὀργανικὴ ἢ ἀνόργανος, καὶ φυσικοῖστορικὴ ἢ φυσικοπειραματικὴ, καὶ ὅτι ἐκάστη τούτων ἰδίους κλάδους περιέχει ἢ μὲν ὀργανικὴ, ὡς εἶδομεν, τὴν Ζωολογίαν, τὴν Βοτανικὴν, τὴν Φυσιολογίαν, καὶ τὴν Ἀνατομίαν· ἢ δὲ ἀνόργανος, τὴν Γεωλογίαν, τὴν Ὀρυκτολογίαν, τὴν Χημείαν καὶ τὴν ἰδίως Φυσικὴν. Καὶ αἱ μὲν φυσικοῖστορικαί, τὴν Ζωολογίαν, τὴν Βοτανικὴν, τὴν Ὀρυκτολογίαν καὶ τὴν Γεωλογίαν· αἱ δὲ φυσικοπειραματικαί, τὴν Ἀνατομίαν, τὴν Φυσιολογίαν, τὴν Χημείαν καὶ τὴν ἰδίως Φυσικὴν.

Ἐκ τῶν προμνησθέντων ὀρισμῶν τῆς τε γενικῆς Φυσικῆς καὶ τῶν διαφόρων αὐτῆς διαίρέσεων καὶ ὑποδιαίρέσεων, εὐχερῶς δυνάμεθα ἤδη, κύριοι, νὰ ἀντιληφθῶμεν καὶ νὰ κατανοήσωμεν τὴν σύνδεσιν, τὴν συγγένειαν ἢ τὴν σχέσιν, τὴν ὁποίαν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, καὶ τὴν τῆς ἰδίως Φυσικῆς, τοῦ κυρίου ἡμῶν μελήματος, πρὸς τὰς ἄλλας· ἐπίσης τὴν σχέσιν καὶ τὴν ἀναγκαϊότητα αὐτῶν πρὸς συμπάσας τὰς λοιπὰς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς. Καὶ ἐν πρώτοις, ὅτι ὡς θυγατέρες μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς μητρὸς, ὡς κλάδοι ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κορμοῦ ἢ ῥίζης, αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι στενωτάτα συνδέονται πρὸς ἀλλήλας, εἶναι πρόδηλον· ἢ σπουδῆ

τῆς μιᾶς ἀνευ τῆς γνώσεως τῆς ἐτέρας· ἔσται ἑλλιπὴς καὶ ἀνεπαρκὴς, καὶ δὲν θὰ δύναται νὰ ὀδηγήσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς ὀλοκληρωτικὴν τινα μάθησιν· ὁ σκοπὸς τοῦ φυσικοῦ εἶναι ἡ γνώσις τοῦ ὅλου φυσικοῦ κόσμου, ὡς ὁ τοῦ φιλοσόφου ἢ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἀύλου, διαιρεῖ τὴν Φυσικὴν ἐπὶ ταυτοῦ, ἵνα γνωρίσῃ εὐχερέστερον καὶ σαφέστερον τὰ φαινόμενα, τὰς αἰτίας ἢ τὰς δυνάμεις ὧν προΐοντα καὶ ἀποτελέσματα εἰσι ταῦτα, τοὺς νόμους τέλος καθ' οὓς διεξάγονται· ἀλλὰ τίνες εἰσὶν αἱ αἰτίαι καὶ αἱ δυνάμεις, τίνες οἱ διάφοροι νόμοι τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν πρὸς παραγωγὴν τῶν ποικίλων ἐκείνων φαινομένων, ὁ μονομερῶς σπουδάζων καὶ ἐξερευνῶν τὸν ἓνα κλάδον, μὴ φθάνων εἰς τὸ τέρμα, μὴδὲ κατορθόνων νὰ προσαποκτήσῃ τὸ πλήρωμα τῶν σκοπομένων καὶ ἀπαιτουμένων γνώσεων, δὲν κατέχει ἐπομένως τὴν κλεῖδα τῆς ἐπιστήμης. Ἐκ τῆς διηρημένης σπουδῆς τῆς Φυσικῆς ὁ ἐπιστήμων ἐγνώρισεν ἤδη ὅτι ὀλίγαι εἰσὶν αἱ γενικαὶ δυνάμεις τῆς φύσεως, καίτοι ποικίλα τὰ ἐκ τούτων φαινόμενα· ἀπεκάλυψε μάλιστα ὅτι αὗται αἱ δυνάμεις καὶ πάντα τὰ φυσικὰ φαινόμενα ἐξαρτῶνται ἐκ δύο γενικωτάτων ἀρχῶν ἢ δυνάμεων, τῆς ζωτικῆς δηλονότι καὶ τῆς τῶν ἀνοργάνων δυνάμεων· ἐξεύρεν ὅτι ἡ μὲν τὰ ἀνόργανα συνσωματοῦσα, οὕτως εἰπεῖν, ἔστιν ἡ καλουμένη κινητικὴ ἢ ἡ τῆς ἔλξεως· ἐν δὲ τοῖς ὀργανικοῖς ὅτι ὑπάρχει ἐκτὸς ταύτης καὶ ἡ ζωὴ, ἡ δευτεροβάθμιος ἐκείνη θεωρία, ἣτις περιλαμβάνει καὶ τὴν πρώτην· καθὼς δὲ ἔμαθεν ὅτι διάφοροι ἀποκαλυφθεῖσαι καὶ παρατηρηθεῖσαι δυνάμεις δὲν εἶναι εἰμὴ κατόψεις ἢ φάσεις τῶν γενικωτάτων τούτων δυνάμεων καὶ ἀρχῶν, διείδεν οὕτως ὅτι καὶ ἀμφότεραι αὗται πρέπει πάλιν νὰ ἦναι τρόποι καὶ παραλλαγαὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐνιαίας δυνάμεως· ὁ λόγος ἀπέδειξεν ὅτι ὑπάρχει ἐνότης ἐν τοῖς σύμπασι, ὅτι πρέπει νὰ ἦναι ἀπλοῦστατος καὶ μοναδικὸς ὁ νόμος τῆς ἐνεργείας ὅλων· μία δύναμις καὶ ἀρχὴ, ἣς ἐξαρτᾶται ἡ φύσις. Καθὼς ὁ Ἀλγεβριστὴς προσπαθεῖ νὰ εὕρῃ τὸν

τύπου τῆς γενικῆς ἐξισώσεως, ἣτις νὰ περιέχῃ μὲν ἐν ἑαυτῇ δυναμικῶς ὅλας τὰς τῶν διαφόρων βαθμῶν, ἐφαρμοζομένη δὲ νὰ ἐπιλύῃ αὐτὰς εὐχερῶς μετὰ τῶν ὑπαγομένων ἰδίᾳ ἐκάστη προβλημάτων, οὕτω καὶ ὁ φυσικὸς ἀγωνιάται νὰ ἐξεύρῃ τὸν γενικὸν τύπον ἢ τὴν καθόλου ἀρχὴν συμπάσης τῆς φύσεως. Ἄν ποτε κατορθωθῇ τοῦτο, τότε θὰ ἀπαρτισθῇ πραγματικῶς ἡ καλουμένη φιλοσοφία τῆς φύσεως. Πρὸς ἐπίτευξιν λοιπὸν τοῦ σκοποῦ δέον οὐ μόνον νὰ σπουδάζηται μονομερῶς ἕκαστος κλάδος, ἀλλ' ἔτι νὰ συναλληλίζονται, νὰ παραλληλίζονται καὶ νὰ συνδέονται κρικωτῶς αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἅπασαι, ἵνα τοῦθ' ὕπερ οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι φυσικοὶ ἐν τῇ ἀγνοίᾳ καὶ ἀμεθοδίᾳ αὐτῶν ἐζήτουν εἰς μάτην διὰ μιᾶς εὐρίσκηται ἤδη μεθοδικῶς βασιμώτερον.

Ἄλλ' ἀνακαλυφθείσης τέλος μιᾶς καὶ γενικῆς ἀρχῆς διεπούσης τὰ ἀνόργανα ὄντα, ὑπὸ διπλὴν τινα καὶ ἀντίθετον μορφήν, ἡ σποιδῆ τοῦλάχιστον τῆς πειραματικῆς Φυσικῆς συνδεομένης ὁμοίως μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν, ἀπαιτεῖ πρὸ πάντων τὴν γνώσιν τῆς Χημείας, καθὼς αὕτη τὴν ἐκείνης· διότι οὐ μόνον εἰσὶν ὁμομήτριοι, ἀλλὰ καὶ ὡς διδυμα τέκνα ἀχώριστοι ἀλλήλων. Καὶ τῷ ὄντι, καθὼς τις ἐξετάζων καὶ παρατηρῶν ἐπιμελῶς καὶ ἐφ' ἱκανὴν ὥραν ὠρολόγιόν τι ἔξωθεν, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα καὶ ἐπιδειξιότητα ν' ἀναλύσῃ καὶ ἀποσυνθέσῃ καὶ τὸν ἐσωτερικὸν αὐτοῦ μηχανισμόν, νὰ καταλάβῃ τὸν συνδυασμὸν καὶ τὸν ἀλληλένδετον τρόπον αὐτοῦ πρὸς παραγωγὴν τῆς θαυμασίας καὶ καινικῆς ἐκείνης κινήσεως, δὲν δύναται ν' ἀποκτήσῃ πληρεστάτην αὐτοῦ γνώσιν· οὔτε πάλιν ἀναλύων καὶ ἀποσυνθέτων τὸν μηχανισμόν, ἂν δὲν κατορθώσῃ νὰ ἐπισυνθέσῃ αὐτὸν, νὰ συναρμολογήσῃ τοὺς τροχοὺς καὶ τοὺς τοποθετήσῃ προσηκόντως, νὰ ὀλοκληρώσῃ, οὕτως εἰπεῖν, πάλιν τὸ ἀνὰ χεῖρας ὠρολόγιον, πολὺ ἀπέχει ὁ τοιοῦτος τοῦ θεωρεῖσθαι ὠρολογιοποιὸς, οὕτω καὶ ὁ εἰδικὸς φυσικὸς ἐξετάζων τινὰς γενικὰς

τῶν σωμάτων ἰδιότητας, παρατηρῶν τινα ἐν αὐτοῖς ἐξωτερικὰ φαινόμενα καὶ ἀναζητῶν τέλος τὰς δυνάμεις καὶ τοὺς νόμους αὐτῶν τούτων τῶν φαινομένων, ἂν δὲν εἰσδύσῃ καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν σωμάτων, ἂν δὲν διερευνήσῃ καὶ γνωρίσῃ τὰ στοιχεῖά των, ἂν δὲν ἐξιχνιάσῃ καὶ ἴδῃ τὴν συνάφειαν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦτου μηχανισμοῦ, οὗτος οὐδέποτε θὰ ἦναι τέλειος εἰς τὸ εἶδός του, καὶ θὰ ἀπαντᾷ μάλιστα δυσκολίας οὐκ ὀλίγας εἰς τὰς ἐρεῦνας καὶ καταλήψεις τῶν σκοπομένων του, προσκόμματα ἀνιπέμβλητα εἰς πᾶν βῆμα τῶν σπευδῶν του. Αὐτὰ ταῦτα ἀπαράλλακτα θὰ συνέβαινον βεβαίως καὶ εἰς τὸν ἐραστὴν τῆς Χημείας, μὴ ἐφοδιαζόμενον μὲ τὰ ποικίλα καὶ χρησιμώτατα τῆς Φυσικῆς βοηθήματα. Ἐκ τούτων δὲ λαμβάνων ἀφορμὴν, σπεύδω νὰ προτρέψω φίλον τινα συνάδελφον ἢ ἐπιστήμονα ἱατρὸν, ὅπως φιλοτιμηθῇ ν' ἀνεδεχθῇ τὴν διδασκαλίαν τῆς Χημείας ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ τούτῳ ἐνώπιον ἀθροῦν καὶ φιλεπιστήμονος ἀκροατηρίου, διότι καὶ τὸ διδακτικώτατον τοῦτο τῆς Χημείας μάθημα εἶναι ἐν ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ἔντε τῷ βίῳ ὄλων ἐν ταῖς παρούσαις ἐποχαῖς καὶ περιτάσει. Θὰ ἐνθυμούμαι δὲ μέχρι τελευταίας μου πνοῆς τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν καὶ τὸν ἀληθέστατον λόγον ἐνὸς φίλου συμμαθητοῦ καὶ ἤδη συναδέλφου μου, θιασώτου τῆς Χημείας, ἐκφραζομένου μετὰ τινος ψυχικοῦ ἀλγους· ἕως πότε θὰ τρέχωμεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν τυχόντα Εὐρωπαῖον διὰ ν' ἀγοράσωμεν τὸ καλὸ ψωμί, ἢ τὸ τυρὶ, τὸ κρασί ἢ τὸ ξύδι; ἕως πότε θ' ἀνεχώμεθα ν' ἀγνοῶμεν τί εἶναι καὶ ὅποιά τινα συστατικὰ ἔχει αὐτὸς ὁ ἄρτος ὅστις μᾶς τρέφει, αὐτὸ τὸ ὕδωρ ὕπερ μᾶς δροσίζει, αὐτὸς ὁ οἶνος ὅστις εὐφραίνει, καὶ αὐτὰ τὰ κατεργασμένα καὶ ποικιλόχροα ἐνδύματα, τὰ ὅποια μᾶς καλύπτουσι καὶ μᾶς θερμαίνουσιν;

Ἐνταῦθα κατελθόντες τοῦ λόγου, Κύριοι, ἴδωμεν τώρα καὶ τὴν σχέσιν, ἣν ἔχει ἡ Φυσικὴ πρὸς τὰς λοιπὰς Ἐπιστήμας. Καὶ ὅτι μὲν ἡ Ἱατρικὴ ἔχει

ἀπαραίτητον ἀνάγκην τῶν φυσικῶν γνώσεων περιττὸν κρίνω καὶ ἀκατάλληλον νὰ τὸ ἐξετάσω ἐν τῷ παρόντι, ἀρκούμενος μόνον νὰ ζητήσω τὴν προφορικὴν ὁμολογίαν παρ' αὐτῶν τῶν ἐξόχων ὀπαδῶν τοῦ ἀθανάτου Ἀσκληπιοῦ, ὅτι ἡ γνῶσις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς σωτηρίου αὐτῶν τέχνης, ὅτι αὐταὶ εἰσι τὰ πρῶτα διδασκόμενα μαθήματα ἐν ταῖς Ἰατρικαῖς Σχολαῖς. Τὰ αὐτὰ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν καὶ περὶ τῆς Γεωργικῆς, διότι καὶ αὕτη, καθὼς ἡ Ἰατρικὴ, δὲν εἶναι εἰμὴ ἐφαρμογὴ ἀληθῶς τῶν φυσικῶν γνώσεων· ὁ γεωργὸς ὁ μὴ πεπροικισμένος μὲ τὰς γνώσεις τὰς φυσικὰς ὁμοιάζει μὲ τὸν μὴ ἐφωδιασάτα τὸ πλοῖόν του μετὰ τὴν ναυτικὴν καλουμένην πυξίδα πλοίαρχον· πελαγοδρομεῖ εἰς τὴν τύχην, καὶ χάνει πολλάκις τὸν κόπον του, καὶ κινδυνεύει τὸν βίον του. Ἄλλ' ἡ Φυσικὴ συνορεύει μὲ τὰς κατ' ἐξοχὴν ἐκείνας ἐπιστήμας, τὴν Μαθηματικὴν λέγω, καὶ τὴν Φιλοσοφίαν, καὶ εἶναι τῆς μὲν οὐσιώδες, οὕτως εἰπεῖν, ἀναπληρώμα, διὰ δὲ τὴν ἑτέραν ἀναγκαιοτάτη. Ἡ φυσικὴ ἔχει ἀνάγκην τῆς Μαθηματικῆς, ἵνα καθιδρῦθῃ διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ ἐπὶ τὸ ἐδραιότερον τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀνακαλυφθείσας ὑπ' αὐτῆς ἀληθείας καὶ νόμους· ἀλλ' ἀντιστρόφως, δὲν δυνάμεθα ἄρα νὰ εἰπώμεν ὅτι καὶ ἡ Μαθηματικὴ ἐφαρμοζομένη καθίσταται γονιμοτέρα; Ὁ Μαθηματικὸς ἀναχωρῶν ἐκ τῆς ἀφηρημένης ἐννοίας τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ἐκτάσεως ἠθελεν ὅλως ἀποξενωθῆ τοῦ κόσμου, ὑποχονδριάσει κατὰ τὸ λεγόμενον, καὶ θὰ παρεπλανᾶτο εἰς ἕνα γυμνὸν, ἰδανικὸν καὶ κενὸν ὄντως κόσμον, ὅπου οὐδὲν ἄλλο θὰ περιείχετο εἰ μὴ ἀπειρία τις ἀφηρημένων ποσῶν καὶ ἰδανικῶν γραμμῶν, ἐὰν δὲν ἠθελεν καταδεχθῆ νὰ καταβιβάσῃ τὰ βλέμματα καὶ ἐπὶ τῆς φύσεως, καὶ ἐν ταύτῃ ἀληθῶς νὰ εὔρῃ ἐν ἀσφαλὲς καὶ βᾶσιμον ὑποστήριγμα, μίαν εὐρυτάτην καὶ ποικίλην ἐφαρμογὴν. Ἄλλως ἠθελεν ἀκούσει τὸ αὐτὸ, ὅπερ ὁ Μέγας Ναπολέων ἔλεγε διὰ τὸν Λαπλάκιον (Laplace), μετὰ

τὸν ἀκατάλληλον καὶ ἀνεπιτυχῆ διορισμὸν αὐτοῦ εἰς μέγα τι πολιτικὸν ὑπουργημα, ὅτι δηλαδὴ ἡ κεφαλὴ τοῦ Λαπλακίου γέμει τῶν ἀπειροστών μόνου ποσοτήτων καὶ οὐδενὸς ἄλλου.

Ἡ Φυσικὴ, εἶπομεν, ἐστὶν ἀναγκαιοτάτη καὶ διὰ τὴν Φιλοσοφίαν. Τῷ ὄντι, ὁ φιλοσοφῶν ἄνευ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν δύναται νὰ παραπλανηθῆ καὶ αὐτὸς, ὡς ὁ Μαθηματικὸς, οὐχὶ πλέον εἰς τὸν ἀφηρημένον μόνου κόσμον τῶν ἀριθμῶν καὶ τῆς ἐκτάσεως, ἀλλ' εἰς ἕνα κόσμον πλήρη μὲν παντοίων ἰδεῶν καὶ φασμάτων, ἀλλ' οὐδὲν πραγματικὸν, ὑλικὸν ἢ σωματικὸν περιέχοντα περιοριζόμενος εἰς τὸ ὑποκειμενικὸν κατὰ τὴν φράσιν του, -θὰ καταυτῆσῃ ν' ἀρηθῆ τὰ ἀντικειμενικὰ, μὴ δυνάμενος νὰ ἐξηγήσῃ τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν· διὰ τῆς ὄντολογικῆς θεωρίας του ἐνίοτε μάλιστα θὰ ὀντόνη τὰ ἀνύπαρκτα, ἀπορρίπτων τὰ ἕτερα· ζητῶν τὴν ἀρχὴν τοῦ σύμπαντος, θὰ ἀδυνατήσῃ νὰ εὔρῃ αὐτὴν ἐν τῷ σύμπαντι, μὴ ὀρμώμενος ἐξ αὐτοῦ τούτου, μηδὲ κατασοχαζόμενος τὸ ἀληθέστατον τοῦ Θεολόγου λόγιον· « ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω ». Ἄλλ' ἀπομακρυνόμεθα τοῦ σκοποῦ καὶ ἐξερχόμεθα τῶν ὀρίων ζητοῦντες νὰ καταδείξωμεν τὰς πλάνας, τοὺς κινδύνους, τὰ τρωτὰ ἐν γένει τῆς Μαθηματικῆς καὶ τῆς Φιλοσοφίας μέρη. Προεθέμεθα ἀπλῶς νὰ παραστήσωμεν ὅτι αἱ φυσικαὶ γνώσεις εἰσὶν ἀναγκαῖαι καὶ ὠφέλιμοι εἰς τοὺς μύστας ἐκατέρων τούτων τῶν ἐπιστημῶν. Ἡ μετριοφρων Φυσικὴ, ἀπ' ἐναντίας, δὲν ἔχει τοιοῦτους σκοπέλους ἵνα φοβηταὶ δὲν ἀπομακρύνεται τοῦ κόσμου, ἵνα παραπλανηθῆ· ἐὰν ποτε σχηματίξῃ συστήματα καὶ ὑποθέσεις ἐξ ἀνάγκης, δὲν τὰς παραδέχεται πρὶν ἢ ἐμπεδώσῃ αὐτὰς καὶ καταστήσῃ πιθανὰς καὶ παραδεκτὰς διὰ τοῦ χωνευτηρίου τῆς πείρας καὶ τῆς ἐφαρμογῆς, αὐτῶν τούτων δηλονότι τῶν πραγμάτων· ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς τέρπει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῶν ἐπαγωγικωτάτων αὐτῆς θεαμάτων καὶ κατασκοπήσεων, φωτίζει

ἀφ' ἐτέρου τὸν νοῦν αὐτοῦ, ἐπιδαψιλεύουσα ποικίλας ἅμα καὶ ὠφελίμους γνώσεις· ἀπαλλάσσει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ πολλῶν ἐσφαλμένων δοξῶν καὶ προλήψεων, εἰς τὸ φύραμα τῶν ὁποίων οἱ μὴ συμμέτοχοι καὶ πλείστοι τῶν κοινῶν ἀνθρώπων μοιραίως πως, οὔτως εἰπεῖν, κυλινδοῦται· δὲν ἀπομονώνει, οὐδὲ καθιστᾷ αὐτὸν ἐν τῷ βίῳ χιμαϊρικόν τι ὄν, καθὼς αἱ ἄλλαι· ἐνὶ λόγῳ, Κύριοι, ἡ σπουδὴ τῆς Φυσικῆς ἀναδεικνύει τὸν ἀνθρωπὸν κοσμοπολίτην, καὶ τὸ παρ' Ὁμήρῳ περὶ τοῦ Ὀδυσσεῦς λεγόμενον, ὅτι « πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω » δύναται πως τροποποιούμενον νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐξαιρετα εἰς τὸν Φυσικόν, ὅτι πολλῶν πραγμάτων οἶδε φύσεις καὶ ἔγνω ιδιότητας.

Ἴδού, Κύριοι τὰ μεγάλα τῆς Φυσικῆς πλεονεκτήματα! Ἐκτὸς τῶν παντοειδῶν καὶ ἀπείρων ὠφελιμάτων ἅπερ χορηγεῖ ἡ Φυσικὴ εἰς τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν, ἐκτὸς τῆς ἀναγκαιότητος τῶν γνώσεων αὐτῆς εἰς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας, μεγίστη εἶναι ἀναντιρρήτως, ὡς εἶδομεν, ἢ ἐπίδρασις αὐτῆς εἰς ὅλον τὸν ἀτομικὸν τοῦ ἀνθρώπου βίον. Ὁ ζῶν ἐν τῇ φύσει ὀφείλει πρωτίστως νὰ διερευνησῇ καὶ νὰ μάθῃ αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν· ὁ ὁμολογῶν ὅτι ἄριστον μὲν εἶναι τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ χρυσὸς ὡς αἰθόμενον πῦρ νυκτὶ διαλάμπον· ὅτι ὁ ἀῆρ καὶ ἡ θερμότης εἰσὶν ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς, ὅτι ἡ στέρησις τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ὁράσεως θὰ ἦτον ἡμῖν πραγματικὴ κόλασις, αὐτὸς οὗτος θὰ συναίσθανθῇ καὶ θὰ συνίδη ἅμα τὴν ἀπόλυτον χρησιμότητα, οὐδέποτε δὲ θὰ συγκαταβῇ ν' ἀπομακρύνῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἐνδελεχοῦς μελέτης τῆς ἐπιστήμης ἐκείνης, ἣτις δίδει ἡμῖν διδακτικώτατα μαθήματα περὶ τοῦ ὕδατος, περὶ τοῦ ἀέρος, περὶ τῶν ιδιοτήτων τῶν μεταλλῶν καὶ τῶν λοιπῶν στερεῶν, περὶ τοῦ ἠχου, τοῦ φωτός καὶ τῆς θερμότητος. Πλὴν ἀλλὰ καὶ τὸ συλλογιστικὸν τοῦ Φυσικοῦ δὲν εἶναι ἦττον ἐξησκημένοι, Κύριοι, ἀπὸ τοῦ τῶν κατ' ἐξοχὴν τῇ

συλλογιστικῇ μεθόδῳ ἐν ταῖς μελέταις χρωμένον, προκειμένου μάλιστα περὶ διασκοπήσεως ἢ ἐκλογῆς καὶ παραδοχῆς συστήματός τινος καὶ δόξης, ἢ περὶ καθιδρύσεως τῶν ἀνακεκαλυμμένων ἤδη ἀρχῶν καὶ ἀληθειῶν. Ἄν δέ ποτε ἐκατηγορήθῃ ὁ Φυσικὸς ἐπὶ ὑλισμῷ καὶ ἀθεΐᾳ, τοῦτο προῆλθε βεβαίως κατ' ἀπάτην, ἔνεκα τῶν ἐσφαλμένων φρονημάτων καὶ πεπλανημένων παρατηρήσεων καὶ λόγων τῶν σφόδρα δεισιδαιμόνων, κοινῶν καὶ ἀμαθῶν ἀνθρώπων, μηδέποτε γνωρίζοντων μηδὲ διακρινόντων τὰ πράγματα, εἴτε καὶ διότι ὁ Φυσικὸς λεληθῶς καὶ παρακαίρως ὑπερεπήδησε τὰ ὄρια τῆς ἐπιστήμης του, καὶ παρεΐδε τὸ ὄργανόν του. Ὁ νουνεχῆς Φυσικὸς βαίνει μετὰ σκέψεως καὶ περινοίας ἐν ταῖς μελέταις του, καὶ διακρίνων τὰ πράγματα ἐν τῇ ἀνιχνεύσει καὶ ἀνακαλύψει τῶν μεγάλων καὶ θαυμασίων τῆς φύσεως μυστηρίων ἔχει, εἴπερ τις ἄλλος, ν' ἀναφωνήσῃ μετὰ τοῦ Δαυὶδ, « ὡς ἐμεγαλύθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. » Ναί! ὑπάρχει ἐνότης ἐν τοῖς οὐσίῳ, ὑπάρχει ἀρχὴ τις πρωτίστη, ἐξ ἧς ἐξαρτῶνται ἢ τε τῶν ἄνοργάνων, καὶ ἢ τῶν ἐνοργάνων καὶ ἢ ψυχολογικῶν. Τοῦτο διείδον καὶ ἐξήτουν οἱ ἀρχαῖοι· τοῦτο ζητοῦσι μετὰ σποιδῆς καὶ τώρα ἤξει ποθ' ἡμαρ, ὅτε ἡ συμφιλίωσις, ἢ συνένωσις, ἢ ἀνεύρεσις τέλος τῆς τὰ πάντα ἐξ αὐτῆς καὶ δι' αὐτῆς ἐξηγουμένης ἐκείνης ἀρχῆς θὰ ἀποτελέσῃ τὴν ὄλην ἐπιστήμην, τὴν Γενικὴν Φιλοσοφίαν.

Περαίνων ἤδη τὸν λογον μου, κύριοι καὶ φίλτατοι τῶν ἀθανάτων Μουσῶν ἔρασταί, σπεύδω νὰ ἐπισφραγίσω αὐτὸν διὰ τῆς ἀναγνώσεως μικρᾶς τινος, ἀλλὰ σπουδαιοτάτης περὶ τῶν ἐπιστημῶν περικοπῆς τοῦ περιεκλεστάτου καὶ πολυμαθεστάτου μεγάλου φυσιοδίφου τῆς ἐποχῆς μας Ἀλεξάνδρου τοῦ Οὐμβόλδου. « Τότε πρὸ πάντων, λέγει ὁ σοφὸς ἀνὴρ, τότε πρὸ πάντων ὀφείλουσι τὰ ἔθνη νὰ καλλιεργῶσι τὰς φυσικὰς καὶ μαθηματικὰς ἐπιστήμας, ὅταν ὁ ὕλικὸς πλοῦτος καὶ ἡ προοδεύουσα εὐτυχία εἰς τὰ κράτη στηρίζωνται ἐπὶ τὴν νοημονεστέραν καὶ

λογικωτέραν χρήσιν τῶν προϋόντων καὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων... Οἱ λαοί, οἵτινες δὲν λαμβάνουσιν ἐνεργητικὸν μέρος εἰς τὴν βιομηχανικὴν κίνησιν, εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ παρασκευὴν τῶν ἀκατεργάστων ὑλῶν, εἰς τὴν τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς χημείας ἐπιτυχὴν χρήσιν, οἱ λαοὶ παρ' οἷς ἡ ἐνεργητικότης αὐτῆ δὲν εἰσδύει εἰς πάσας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, ἐκπίπτουσιν ἀναμφιβόλως τῆς εὐδαιμονίας ἣν ἐκτήσαντο. » Ταῦτα, φίλοι, ἀναγράψαντες καὶ ἡμεῖς ἀνεξιτήλους γράμμασιν εἰς τὰ βάθη τῆς διανοίας ἡμῶν καὶ πρὸ πάντων τῆς συνειδήσεως, σπεύσωμεν γοργῶ τῷ βήματι εἰς τὴν κατάληψιν καὶ κατοχὴν τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, διότι παρήλθεν ἤδη ἀνεπιστρεπτεὶ ἡ σκιά τοῦ νόμου, τῆς χάριτος ἐλθούσης, παρήλθεν ἡ ἐποχὴ τῶν ἀργῶν θεωριῶν καὶ τῶν σχολαστικῶν διυλίσεων, ἀκμαζούσης καὶ βασιλευούσης τῆς ἐποχῆς τῆς ἐνεργητικότητος καὶ τῆς προόδου. Γένοιτο !

Σ. Σ. Ὁ ἀνωτέρω προεισαγωγικὸς εἰς τὴν Παιραματικὴν φυσικὴν λόγος ἐξεφωνήθη ὑπὸ τοῦ εὐπαιδύτου Καθηγητοῦ τῶν Μαθηματικῶν τῆς ἐν Σμύρνῃ Ἐθναγωγικῆς Σχολῆς Κυρίου Σ. Ι. Κεσοίσογλου ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ ἡ Σμύρνη καὶ ἐδημοσιεύθη καὶ διὰ τοῦ ὁμιολόγου περιοδικοῦ, ἕνεκα δὲ τῆς μεγάλῃς αὐτοῦ σπουδαιότητος ἡ σύνταξις τοῦ «Παρθενῶνος», ἃν καὶ κατ' ἀρχὴν δὲν ἀναδημοσιεύει τὰ ἐν ἄλλοις περιοδικῶς δημοσιευθέντα, ἐνόμισε καλὸν νὰ μεταφέρῃ εἰς τὰς στήλας αὐτοῦ ὁλόκληρον τοῦτον ἐκτὸς τῆς πρώτης παραγράφου, ἐν ἣ ὁ ἀξιότιμος Καθηγητῆς ἐκθέτει τοὺς λόγους, δι' οὓς ἀνεδέχθη τὴν ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ παράδοσιν τοῦ μαθήματος τῆς Φυσικῆς. Τοιοῦτοι ἐπιστημονικοὶ λόγοι εἶναι τῆ ἀληθείᾳ λίαν σπάνιοι παρ' ἡμῖν, τοῦτου δ' ἕνεκα ἡ ἀναδημοσίευσίς αὐτῶν καθίσταται ἀναγκαζία καὶ εἶναι καὶ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ὠφελιμωτάτη.

ΤΟ ΒΙΒΑΙΟΝ ΤΩΝ ΒΙΒΑΙΩΝ

(Συνέχεια.)

Κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἐγένετο πολλὸς λόγος ἐν ταῖς ἐφημερίσι περὶ τινος σπουδαίας κλοπῆς βιβλίων. Ὁ ἀτυχὴς Πίχλερ ὅστις ἐκλεπτε τὰ βιβλία τῆς ἐν Πιερουπόλει αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης, τῆς ὁποίας ἦτο βιβλοθηκάριος, δύναται ἤδη μεθ' ὅλης τῆς ἀνέσεως νὰ ἀσκῆ τὸ ἔργον του εἰς τινὰ τῆς Σιβηρίας πόλιν, εἰς ἣν πρὸς τιμωρίαν του ἐξωρίσθη, καὶ νὰ ἀνεύρῃ, ἐὰν διαφέρῃ τὸ πάθος τῆς βιβλιοκλεπτομανίας ἀπὸ τὴν συνήθη κλοπῆν. « Ἡ κλοπὴ ἐνὸς βιβλίου εἶναι ἐλαφρότερον ἁμάρτημα, τῆς κατὰ τοῦ πλησίον καταλαλῆς », ἔλεγε ποτε καθηγητῆς τις Ἰωάννης Κρασκότ· βιβλιοκλέπτης τις Καρδιναλιος, καθὰ ὁ Γιαννὶν διηγῆται, ἐπροβιβάσθη μετὰ ταῦτα εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Πάπα.

Εἰς ἄλλος Πάπας, καὶ οὗτος Καρδιναλιος διατελὼν προσεφέρετο εὐγενέστερον. Διατρίβων ἐν τινὶ βιβλιοπωλείῳ παρετήρησεν, ὅτι ἀγοραστὴς τις ἐκλεψε μικρὸν τι βιβλίον. — « Σὰς ἐκλεψάν εἶπε πρὸς τὸν βιβλιοπώλην ἐν βιβλίῳ. Ἀναζητήσατε αὐτὸ εἰς τοὺς κόλπους μου διὰ νὰ πεισθῆτε ὅτι δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ κλέπτης ! »

Τὰ βιβλία ἐγένοντο πολλάκις ἀντικείμενον τρυφερωτάτης συμπαθείας καὶ ἐπιμελεστάτης προφυλάξεως, ὅπως συγχρότατα ἀφορμὴ λυσσώδους καταδιώξεως. Τὴν τιμωρὸν ἀγανάκτησιν τοῦ δικαίου, τὴν μοχθηρίαν τοῦ σατυρικοῦ, τὴν ἐνασχόλησιν τοῦ φιλοσόφου, νουθεσίαν δὲ τοῦ εὐσεβοῦς ποσάκις, κατηνάλωσεν ταῦτα πάντα ἡ ἀκέρεστος φλόξ, ποσάκις δὲν συμπαρέσυρε ταῦτα ὁ ἄνεμος ὡς στάκτην ! Καὶ ποσάκις δὲν ἀπώλετο μετὰ τῆς γραφίδος ὁ γραφεὺς καὶ μετὰ τοῦ συγγράμματος ὁ συγγραφεὺς !

Ὁ Γιαννὶν διειγείτῃ ἡμῖν τὴν ἱστορίαν τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου ἄσματοποιοῦ, τοῦ μικροῦ βλακῶς, τὸν ὑποῖον, ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ἀνεζήτηε ματαίως ἡ ἀστυνομία, ἐπρόδωσεν ἐπὶ τέλος ἐν φύλλον χάρτου,

ἐφ' οὗ ἦτο γεγραμμένη σάτυρα, καὶ τὸ ὅποιον συμπαρασύρας ὁ ἄνεμος ἐκ τοῦ παραθύρου τοῦ δωματίου του ἔρριψεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐνὸς ἱερέως, ὅστις τὴν στιγμήν ἐκείνην διήρχετο κάτωθεν αὐτῆς. Κατεδιώχθη ὁ δυστυχῆς ἐνώπιον τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου, ὡς ἐξυβρίσας τὸ πρόσωπον τῆς Α. Μ. τοῦ Λουδοβίκου τοῦ μεγάλου, καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ὅστις ἐξετελέσθη εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Γρέβης «*ou il aurait le poing droit coupé, puis attaché à un poteau, et brûlé vif avec son poème et les cendres jetées au vent.*» Τὴν αὐτὴν τιμωρίαν ὑπέστη καὶ ὁ ἀσεβὴς Μορίν, ὅστις, εἰς τοὺς *Pensées de Pascal* ἀντέταξε τοὺς *Pensées de Morin* καὶ ὅστις μὲ τὸ σχοινοῖον περὶ τὸν τράχηλον ἐκὰν ζῶν μετὰ τοῦ συγγράμματός του, ἢ δὲ τέφρα τοῦ ἐσκορπίσθη εἰς τὸν ἀνεμόν. Ἦτο προτιμώτερον νὰ ἐνταφιάσσοι τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην τέφραν εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς· ἐπειδὴ ὅπου ὁ ἄνεμος ἔφερε τὴν τέφραν ταύτην, ἐκεῖ ἐρρίφθη ὁ σπόρος τῶν ἀσεβῶν ἰδεῶν.

Οἱ βλάκες! οἵτινες ἐπίστευσαν ὅτι δύναται νὰ καταπνίξωσι τὴν διάδοσιν τῶν ἐλευθέρων φρονημάτων, τὸν θεῖον ἐκείνον σπινθῆρα, τὸν ὅποιον οὔτε ὁ καπνὸς δύναται νὰ κατεπνίξῃ, οὔτε τὸ ὕδωρ νὰ διαλύσῃ, καὶ τὸν ὅποιον ἡ φλόξ τῆς πυρὸς φαεινότερον ἐκπρίζει.

Ὁ ἐκκλησιαστικὸς καὶ πολιτικὸς ἀπολυτισμὸς, αἱ δύο αὐταὶ δυνάμεις τοῦ σκοτίου προσεπάθησαν δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων νὰ ἀποσβέσωσι τὸν θεῖον τοῦτον σπινθῆρα, αἱ προσπάθειαι τῶν ὅμως καὶ τοὶ ἠδιδάλευτοι, ἀπεδείχθησαν ἀνίσχυροι. Προσηνέχθησαν τοσοῦτου μωροῦς, ὅσον καὶ ὁ Πίος ὁ Β', ὅς τις ὡς Αἰνίας Σύλβιος ἦτο ἀνὴρ συνετώτατος καὶ κατ' ἐξοχὴν λόγιος, ὡς Πάπας δὲ, εἰς ἀνὴρ πρῆπι τις νὰ δώσῃ πίστιν εἰς τὴν ἱστορίαν, διέταξε νὰ σύρωσιν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ νὰ μαστιγώσωσιν ἐν ἀντίτυπον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καϋνοτισμοῦ, (*sanction pragmatique*) τὸν ὅποιον εἶχεν ἀκυρώσει ὁ Λουδοβίκος ΙΑ', ὅπως ἄλ-

λοτε ὁ Βασιλεὺς τῆς Περσίας Ξέρξης τὸν Ἑλλήσπουτον.

Ἡ ἐν Τουλούσῃ σύνοδος, γνωστὴ διὰ τὴν αὐστηρότητά της, ἣτις μετὰ ταῦτα διεφθίμωσθη διὰ τὴν καλαϊκὴν δίκην κατεδίκασεν εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον μετὰ τοῦ συγγράμματός του (Οἱ Διάλογοι τοῦ Βανίνη), τὸν ἐκ Νεαπόλεως ἐν Τουλούσῃ διδάσκοντα Βανίνην. Ἡ τιμωρία αὕτη κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δὲν ἦτο σπάνιον τι· ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὰ παθήματα τοῦ μαθητοῦ του, ὅς τις ὠνομάζετο Ρενάνδος δὲ Πόλ. Οὗτος ἦτο νέος ἀσκητῆς ὅς τις τὴν ἡμέραν ἄπασαν ἐδαπάνη εἰς προσευχὰς, τὴν δὲ νύκτα συνήθριζε μικρὸν ἀκροατήριον περὶ ἑαυτόν. Νέα τις γυνὴ ἣτις τὸ πρῶτον μετὰ μεγάλης εὐλαβείας ἠκροῶτο τὴν διδασκαλίαν του, ἀνεκάλυψε μετὰ ταῦτα πεπλαυημένας τιμὰς δοξασίας ἐν αὐτῇ, κατεμήνυσεν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου· ἐκλήθη ὁ δυστυχὴς οὗτος εἰς δίκην· ἐπειδὴ ὅμως ἐκ τῶν ἐναντίων του καταθέσεων δὲν ἐξήγητό τι δικαιολογοῦν τὴν καταδίκην του, τὸ δικαστήριον ἦτο ἕτοιμον νὰ κηρύξῃ αὐτὸν ἀθῶον· αἰφνης ὅμως ἀνηγέρθη εἰς τῶν δικαστῶν καὶ εἶπε «Κύριοί μου, ὁμολογῶ ὅτι ἐκ τῶν καταθέσεων τῶν μαρτύρων δὲν ἐξήχθη τι, τὸ ὅποιον νὰ δικαιολογῇ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ κατηγορουμένου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ δήμιος εἶναι ἕτοιμος καὶ ἀναμένει τὸν κατηγορούμενον, ἡ δὲ ἀγχόνη εἶναι ἤδη ἐστημένη, θὰ σὰς συμβουλεύσω τὰ πράξωμεν τὸ καλλίτερον, νὰ καταδικάσωμεν αὐτὸν εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον. Οὕτω δὲ πράττοντες ἀναχωροῦμεν βέβαιοι.» Τὸ δὲ ἔν τιμον ἐκείνο δικαστήριον ἠκολούθησε τὴν συμβουλήν τοῦ δικαστοῦ· τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ τάσις πρὸς καταδίωξιν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὥστε ὁ Πάπας Γρηγόριος Θ'. εἶχε συστήσει τὰ λεγόμενα δικαστήρια τῶν αἰρετικῶν, κατὰ τὸν ὄργανισμὸν τῶν ὀπίλων, ἕκαστος ἐπίσκοπος εἶχε τὸ δικαίωμα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του νὰ διορίζῃ ἕνα κληρικὸν καὶ δύο ἢ τρεῖς κοσμικοὺς, οἵτινες εἶχον μόνον τὸ ἔργον νὰ ἀνακα-

λύπτωσιν αίρετικούς καὶ νὰ παραδίδωσι τούτους εἰς τὸν ἐπίσκοπον διὰ νὰ τοὺς παραπέμπῃ εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν· ὅπως διευκολύνηται ἡ τοιαύτη τῶν διωκτῶν τῶν αἰρετικῶν ἐργασία διετάρχθησαν καὶ τὰ ἐπόμενα. «Ὅστις κρύπτει ἢ προστατεύει αἰρετικὸν ἀπόλλυσι τὴν περιουσίαν καὶ τὴν θέσιν του· πᾶσα δὲ οἰκία εἰς ἣν ἀνευρίσκειται αἰρετικὸς καταδαφίζεται.» Τὴν ἀνάκρισιν καὶ καταδίκην τῶν τοιούτων αἰρετικῶν εἶχεν ἀναλάβει ἡ ἐκκλησία· ἐξήσκει δὲ τὸ ἔργον τοῦτο διὰ τοῦ ἀναιδεστέρου καὶ παρανομωτέρου τρόπου. Δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὸν κατηγορούμενον νὰ φέρῃ μάρτυρας ὑπερασπίσεως, ἐδέχετο μάρτυρας κατηγορίας τοὺς φαυλοβιωτέρους κακούργους, ἐξεβίαζε δὲ τὴν κατάθεσιν διὰ βασάνων· τὴν ἐκτέλεσιν ὅμως τῆς ποινῆς ἀνέθετεν ἡ ἐκκλησία εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, καὶ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ μολυνθῇ μὲ τὸ αἷμα τῶν αἰρετικῶν. Ἐπὶ τοσοῦτου δὲ εἶχε προχωρήσει τὸ πνεῦμα τῆς καταδιώξεως, ὥστε ἐσφάγησαν ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῆς Βεζιέρης καθ' ὅλην τὴν σημάσιαν τῆς λέξεως.

Καὶ ἐν τούτοις μ' ὄλας τὰς καταδιώξεις μ' ὄλας τὰς τιμωρίας καὶ οἱ καταδιωχθέντες συγγραφεῖς ἔτυχον τιμῶν μεγάλων καὶ διαδόχων σπουδαίων καὶ τὰ καταδιωχθέντα καὶ καέντα βιβλία διετηρήθησαν, ἴσα ἴσα διὰ νὰ εὐρίσκωσι οἱ βιβλιομανεῖς στάδιον ἐξασκήσεως τοῦ πάθους των, ὡσὰν ἐπρόκειτο νὰ ἐξιλεωθῇ τὸ προσενεχθὲν εἰς ταῦτα ἀδίκημα· τὰ βιβλία ταῦτα εἰσὶν οἱ φανοὶ τῆς νέας ἐποχῆς, αἱ λαμπάδες ἐν τῇ χειρὶ τοῦ δαίμονος ἐκείνου τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς προόδου, ὅστις προβαίνει ὑπεράνω τῶν νεκρῶν, τῶν βασάνων καὶ τῶν πυρῶν, διὰ τοῦ σκότους τῶν ἐκατονταετηρίδων πρὸς τὸ αὐξάνον φῶς.

Πρὸς τιμὴν τῶν βιβλίων! Δὲν ὑπάρχει βιβλίον τόσον ἀσήμαντον, ὥστε νὰ μὴ διδαχθῇ τις ἐξ αὐτοῦ κάτι τι λέγει ὁ νεώτερος Πλίνιος. Ἡ νεωτέρα ἐποχὴ ἀντλεῖ τὴν τροφήν τοῦ πνεύματός της ἐκ τῶν συμβεβηκότων τῆς ἡμέρας. Σπαυρίως ἐκτείνομεν ἤδη τὰς χεῖράς μας εἰς

τοὺς κεκοιναμένους θησαυροὺς τῆς παρελθούσης ἐποχῆς. Καὶ ἐν τούτοις εἶναι ἀναγκαιότατον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ἐπανερχώμεθα εἰς τὰς πηγὰς τῶν γνώσεών μας, ἐπειδὴ εἶναι ὀρθότατοι οἱ λόγοι οὓς εἶπε περὶ τῶν βιβλίων ὁ Καγκελάριος τῆς Ἀγγλίας Ριχάρδος Δὲ Βουρῖ, ὁ μεγαλείτερος φίλος τῶν βιβλίων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου. *Hi sunt magistri, qui nos instruunt sine virgis et ferula. Si accedis non dormiunt, si inquiris non se abscondunt, non remurmurant, si oberres, cachinos nasciunt si ignores.* «Αὐτὰ εἶναι οἱ διδάσκαλοι, οἵτινες μᾶς διδάσκουσιν ἄνευ ράβδων καὶ ναρθήκων, ὅταν τὰ πλησιάζῃς δὲν κοιμῶνται, ὅταν τὰ ἀναζητήσῃς δὲν ἀποκρύπτονται, δὲν ἀντιφθέγγονται ὅταν πλανᾶσαι, ἀγνοοῦσι τοὺς καγχασμούς ὅταν ἀγνοῆς.»

Σ. Α.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

D. PAPARRIGOPOULOS,

Le choix d'une femme comédie politique en acte traduite du grec pour la première fois par EM. LEGRAND. Paris 1872.

Μετ' ἐθνικῆς ὄντως ὑπερηφανεῖας παρατηροῦμεν ὅτι πρὸ ὀλίγου χρόνου μετ' ἐνδιαφέροντος ἤρχισαν ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ νὰ μελετῶσι καὶ ἐξετάζωσι τὰ εὐάριθμα ἔργα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολογίας. Εἶναι ὄντως παρήγορον νὰ βλέπῃ τις γινόμενα εὐπρόσδεκτα καὶ περιθαλπόμενα ἐν ξένη γῆ τὰ σπάνια καλὰ προϊόντα τοῦ ἑλληνικοῦ Παρνασοῦ, ἅτινα ὅμως μοῖρα κακῆ σχεδὸν ἀπαρατήρητα διήλθον παρ' ἡμῖν, καὶ μετ' ἀδιαφορίας καὶ ψυχρότητος ὑπεδέχθη αὐτὰ ἡ κοινὴ γνώμη.

Ὁ κύριος Em. Legrand, ὁ γνωστὸς ἐκδότης τῆς Συλλογῆς τῶν μνημείων τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης (Collection des monuments pour servir à l'étude de la langue néo-hellénique), ἐξέδω πρὸ μικροῦ ἐν κομψοτάτῳ τομίδιῳ γλα-

φυρὰν μετάφρασιν τῆς πολιτικῆς κωμωδίας *Συζύγου ἑκλογῆς*, τοῦ ποιητοῦ κυρίου Δημ. Παρῆρηγοπούλου. Ἡ κωμωδία αὕτη εὐφυστάτη σάτιρι κατὰ τοῦ μοναρχικοῦ καὶ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, δημοσιευθεῖσα κατὰ τὸ 1858, ἐνωρὶς ἐφέιλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν ἀλλοδαπῶν λογίων, μεταφρασθεῖσα καὶ Ἰταλιστὶ καὶ καταχωρισθεῖσα ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Gubernatis ἐν Φλωρεντία ἐκδομένου περιοδικοῦ συγγράμματος *Rivista contemporanea* 1).

Ὁ Γάλλος μεταφραστὴς κύριος Legrand προτάσσει τῆς μεταφράσεως πρόλογον ἐκ 17 σελίδων, ἐν ᾧ διαλαμβάνει περὶ τῶν ἔργων τοῦ κ. Παπαρῆρηγοπούλου, παρενέρει δὲ καὶ τινα ἀποσπάσματα ποιημάτων αὐτοῦ, γαλλιστὶ μεταπεφρασμένα· ἐκ τοῦ προλόγου τούτου παραθέτομέν τινες περικοπὰς, ὅπως οἱ ἀναγνώσται τοῦ «Παρθενῶνος» ἴδωσι πῶσον τὰ ἔργα τῶν ἡμετέρων νέων ποιητῶν ἐκτιμῶνται ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

«... Ἐν τοῖς *Στόνοις* αὐτοῦ ὁ κ. Παπαρῆρηγόπουλος μετ' ἴσης εὐχερείας κρούει τὴν λύραν του ἐπὶ διαφόρων τόνων· περιττὸν δὲ νὰ εἰπῶμεν ὅτι πανταχοῦ διαπρέπει. Ἐν τούτοις δὲν δύναμεθα νὰ μὴ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἐξέχει ἐν τοῖς μελαγχολικοῖς αὐτοῦ ποιήμασι. Ἀνυπόμθεθα μεγάλως διότι δὲν δύναμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ὀλόκληρα ποιήματα· ἀρκεσθῶμεν μόνον εἰς τὴν μετάφρασιν τινων ἀποσπασμάτων...

» Δὲν ἐπιχειροῦμεν νὰ πλέξωμεν ἐνταῦθα τὸ ἐγκώμιον τῆς *Ἑκλογῆς Συζύγου*, ὁ ἀναγνώστης μόνος του θὰ ἐκτιμῆσῃ αὐτὴν κατὰ τὴν ἀξίαν της. ... Ἡ *Συζύγου Ἑκλογῆ* ἐγράφη εἰς περιστάσεις, δὲν λέγω ἀκριβῶς τὰς αὐτάς, ἀλλ' ἀναλόγους, πρὸς ἐκείνας, ἃς ἡ δυστυχῆς πατρίς μας Γαλλία διατρέχει ἤδη, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ μικρὸν τῆς Ἑλλάδος βασιλείου δὲν εὔρισκε πολλοὺς μνηστῆρας, ἐν ᾧ «τὸ ὠραιότερον βασιλείου τοῦ κόσμου μετὰ

τὸ τοῦ οὐρανοῦ» πολιορκεῖται ὑπὸ πλήθους ἀπαιτητῶν, οἵτινες διαμφισβητοῦσι πρὸς ἀλλήλους τὶς νὰ λάβῃ τὴν κιδυνώδη τιμὴν, νὰ ἀναλάβῃ εἰς χεῖράς του τὴν τύχην τοῦ βασιλείου τούτου...

» Κατὰ τὸ 1870 ὁ κ. Παπαρῆρηγόπουλος ἐδημοσίευσεν τοὺς *Χαρακτῆρας*, βιβλίον μετὰ λεπτότητος οὐ τῆς τυχούσης γεγραμμένον, περὶ οὐ λυπούμεθα μὴ δυνάμενοι νὰ ὀμιλήσωμεν ἐκτενέστερον. Πρὶν ἢ ὁμως καταπαύσωμεν τὸν λόγον, ἀνάγκη νὰ εἰπῶμεν ὀλίγας λέξεις περὶ τοῦ τελευταίου ἔργου τοῦ κ. Παπαρῆρηγοπούλου, τῆς *Ἄγορᾶς*. Ὁ φίλος μας κ. Κωιστ. Τριανταφύλλης, καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ ἐμπορικῇ σχολῇ τῆς Ἑνετίας, ἔγραψεν ἀξιολογὸν βιβλιογραφίαν περὶ τοῦ συγγράμματος τούτου ἐν τῇ *Rivista filologicaletteraria* τῆς Βερώνης (1870 ἀρ. 3). Ὡς αὐτὸς, δὲν διστάζομεν παντάπασιν νὰ ὀμολογήσωμεν ὅτι τὸ νέον τούτο ἔργον ἀνύψωσε τὸν κ. Παπαρῆρηγόπουλον πολὺ ἀνώτερον τῆς ἀναριθμήτου πληθῆος τῶν μετρίων συγγραφέων, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἀληθῶς ἄξιον νὰ συγκαταριθμηθῇ μετὰ τῶν συγγραφέων ἐκείνων, οἵτινες περιποιοῦσι τιμὴν εἰς τὴν φιλολίαν οἰουδήποτε ἔθνους, συνενοῦντες τὴν τελειότητα τῆς ἐκφράσεως μετὰ τοῦ βάθους τῆς ιδέας.» Ἀλλαχοῦ θὰ ὀμιλήσωμεν λεπτομερέστερον περὶ τοῦ βιβλίου τούτου· εἶδη μεταφράζομεν μόνον τὸν ἐν ἀρχῇ τῆς κωμωδίας μονόλογον τοῦ Κίμωνος...

» Νομίζει τις ὅτι ἀναγινώσκει τὸν Σαιξπηρόν καὶ τὸν Alfred de Musset ἀλλὰ πρὸ πάντων παρατηρεῖ τις ἑκτακτον πρωτοτυπίαν, καὶ δύναμιν ιδεῶν οὐχὶ κοινήν. Ἀπὸ καρδίας ἐπικροτοῦμεν εἰς τὸ νέον τούτου ἔργον τοῦ νέου καὶ εὐφυστάτου συγγραφέως, καὶ εὐχόμεθα ὅπως παρέχει ἡμῖν συχνάκις παρόμοια.»

Ν. Γ. Π.

1) Ὁ κ. Legrand ἀναφέρει ὅτι καὶ ἀγγλιστὶ μεταφράζεται ἤδη.

ΤΑ ΑΓΙΑ ΛΕΙΨΑΝΑ

ΥΠΟ

Ν. Δ. ΛΕΒΙΔΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ. ΑΘΗΝΗΣΙ 1872

(εἰς 12ον σελ. 60.)

Ὅταν πρόκειται νὰ ἐκριζώσωμεν ἀπὸ τῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ προλήψεις, ἐπιβλαβεῖς μὲν, ἀλλὰ πρὸ χρόνου πολλοῦ ἐρριζωμέναι, δύο μόνον ὄπλα δύναμεθα, νομίζομεν, νὰ μεταχειρισθῶμεν: τὴν σάτυραν καὶ τὴν συζήτησιν, τὴν ἐρειδομένην οὐχὶ ἐπὶ ἀβασίμων ἀποκαλύψεων καὶ ἐπιχειρημάτων ἐκ τῆς θρησκείας ἀντλουμένων, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς ἐπιστήμης· καὶ ἡ μὲν σάτυρα, πικρῶς κατειρωνευμένη, ἀποκαλύπτει τὴν γελοίαν τῶν προλήψεων ἔποψιν, μὴ δικαιολογούσα ὅσας ιδέαις ἐκφράζει, διότι δὲν ἀπευθύνεται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ· ἐν ᾧ τούναντιον ὁ ἀποδύομενος εἰς ἐπιστημονικὴν συζήτησιν ἀνάγκη καὶ τὰς γελοιωδεστέρας ἐνστάσεις διὰ τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης νὰ ἀνατρέψῃ, διότι δυσκόλως ἀποβάλλει τισ ἐιδέαις, εἰς ἃς ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπίστευεν, ὅσον γελοῖαι καὶ ἂν ὑποτεθῶσιν αὐται ὅταν δὲ ἀτελῶς μόνον καὶ ἐπιπολαίως ἀναιρεθῶσιν αἱ τοιαῦται ἐνστάσεις, τότε ἡ συζήτησις ἀντὶ ὠφελίμου ἐπιβλαβῆς καθίσταται, ὡς κρατύνουσα τὰς προλήψεις, ἃς ἐπεχείρισε νὰ καταστρέψῃ· διότι τὰ ἄσθενῆ ἐπιχειρήματα δυνατὸν νὰ ἐκλάβῃ ὡς ἐκ κακοβουλίας προερχόμενα πᾶς ὅστις συμμερίζεται τὰς τοιαύτας προλήψεις, μὴ πειθόμενος ἐπειδὴ ἰσχυρῶν ἀποδείξεων δεῖται, ὅπως ἀποβάλλῃ ιδέαις, φερούσας μάλιστα τὸ κύρος ὀλοκλήρων αἰώνων.

Ἴδου διατὶ, καίτοι κατ' ἀρχὴν συμφωνοῦντες μὲ τὸν κύριον Λεβιδὴν, δὲν δύναμεθα νὰ ἐπιδοκιμάσωμεν τὴν περὶ ἁγίων λειψάνων ὀλιγοσέλιδον αὐτοῦ πραγματείαν, ὡς λίαν ἐπιπολαίως ἐξετάζουσαν τὸ ζήτημα. Διότι, ἐπιλαβόμενος νὰ πραγματευθῇ τοσοῦτον σπουδαῖον

ζήτημα, ὁ κ. Λεβίδης δὲν ἀνέτρεξεν εἰς συγγραφεῖς ἔχοντας κύρος, συγγραφεῖς μελετήσαντας ἐπισταμένως αὐτὸ καὶ πολλὰ καὶ σοφὰ περὶ αὐτοῦ γράψαντας, δὲν ἀνέγνω τέλος συγγράμματα εἰδικὰ, ὡς τοῦ Καλβίνου τὸ περὶ λειψάνων σύγγραμμα, τὴν πρώτην κατὰ τῶν τοιούτων προλήψεων διαμαρτύρησιν, τοῦ Collin de Plancy τὴν τρίτομον μονογραφίαν περὶ ἁγίων λειψάνων (Dictionnaire de reliques) τοῦ Bollandi καὶ τῶν Βολλανδιστῶν τὰ Acta sanctorum, καὶ τόσα ἄλλα, ἀλλ' εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τέσσαρα ἢ πέντε μόνον συγγράμματα, ἐν οἷς ἀκροθιγῶς θίγεται τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ παρέρχως γίνεται μνεῖα περὶ αὐτοῦ, ἦτοι: τοῦ Maury τὸ Histoire des religions de la Grèce antique t. II p. 51—52, ὅπερ ἀποροῦμεν διατὶ οὐδὲν ἀναφέρει, καὶ τὰ ἐξῆς, ἅτινα ἀναφέρει Voltaire, Dictionnaire philosophique art. Reliques καὶ article conciles (ἐνθα ὁμοῦς οὐδὲν εὐρίσκομεν ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια παραπέμπει ἡμᾶς ἐν σ. 41 νὰ ἴδωμεν) τοῦ Migne τὴν Encyclopédie théologique t. 35. τοῦ Bouillet, τὸ Dict. des sciences des arts etc. ἐν ᾧ τὸ ἄρθρον Reliques πληροῦ μόνον ΕἼΚΟΣΙ Στίχους μιᾶς στήλης, τοῦ Bescherelle τὸ Dictionnaire national, 22 αὐτὸ στίχους ἔχον περὶ ἁγίων λειψάνων, καὶ τὸ Nouveau dictionnaire de conversation, ἐνθα ἐπὶ τέλους ἀφιερῶνται μία περίπου καὶ ἡμίσεια σελίδες διὰ τὰ ἄγια λείψανα, ὑπὸ τοῦ Th. Le Moine, ὅστις ὡς ἐμάντευσεν ἐν σ. 15 ὁ κ. Λεβίδης εἶναι διαμαρτυρόμενος! ἀλλ' ὅστις ἐν τούτοις δὲν μᾶς λέγει τίποτε περὶ ἁγίων λειψάνων, ἐκτὸς γλαφυρῶν τινων λόγων περὶ τῆς τιμῆς τῶν τάφων καὶ τῶν νεκρῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.—Ἠᾶσαι δὲ αἱ λοιπαὶ παραπομπαὶ ἀντεγράφησαν ἐκ τῶν ἀνωτέρω βιβλίων, πρὸ πάντων ἐκ τοῦ Maury, τοῦ Migne καὶ τοῦ Voltaire.

Ἄλλ' ἀφ' ἐτέρου πολλὰ ἄλλα συγγράμματα ἐμελέτησεν ἐκτὸς τοῦ προκειμένου· ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὀχυροῦται ἄνευ ἀνάγκης ὀπισθεν τῆς γνώμης φιλοσόφου τινὸς εἴτε τοῦ Pascal, εἴτε

τοῦ Πλάτωνος, εἴτε τοῦ Ῥοβεσπιέρρου (σ. 53.) Οἱ πολιτειολόγοι ὀλοκλήρους τοῦ φυλλαδίου καταλαμβάνουσι σελίδας, τοῦ ἀναγνώστου εἰς μάτην ἀναφωνοῦντος «Τί τὰ ὑτὰ πρὸς Διόνυσου;» ὡς ἀνεφώνου καὶ οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας μὴ δυνάμενοι νὰ ἐννοήσωσιν ὁποῖα σχέσις ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν τραγωδιῶν τοῦ Θεσπίδος καὶ τῶν Διονυσίων. — Ἐν τούτοις πρέπει νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεὸν διότι καὶ ἀπὸ πολλὰς ἄλλας πραγματείας ἐν πραγματεία — ἅς μᾶς ἐπιτραπῆ ἢ ἐκφρασις — μᾶς ἀπήλλαξεν ὁ συγγραφεὺς. Διότι ἰδοὺ τί λέγει ἐν σ. 12. «Ἡ δυνάμην ἐνταῦθα, ὑπερπηδῶν ἀρχαιοτέρας τινὰς τῶν θρησκευμάτων φάσεις, νὰ ἱστορήσω, ὅτι καὶ Ἑλληνικαὶ ἰδέαι μετέβησαν εἰς τε τὴν Ἀφρικὴν διὰ τῶν Νεοπλατωνικῶν καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ὡς ἰμάτια τὸν Χριστιανισμὸν περιέβαλον, ἢ μᾶλλον αὐταὶ τὸν Χριστιανισμὸν παρήγαγον.» ἢ δυνάμην δὲ καὶ τὰς εἰδωλολατρικὰς τῶν προγόνων ἡμῶν τελετὰς πρὸς τὰς Χριστιανικὰς παραβάλλων, τὴν συγγένειαν καὶ ὁμοιότητα αὐτῶν νὰ παραστήσω ἢ δυνάμην πρὸς τούτοις νὰ συσχετίσω τὸν Λόγον τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὸν Λόγον τοῦ Ἰωάννου, καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου.» καὶ ἐν σ. 51—52 «ἢ δυνάμην ἐνταῦθα νὰ ἱστορήσω, ὅτι οὐ μόνον ἐξωμολογοῦντο ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἑλλάδος» (καὶ ἐνταῦθα μία παραπομπὴ εἰς Πλούταρχον ἐκ τοῦ Βολταίρου ληφθεῖσα) «καὶ πρὸ Χριστοῦ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ (ἐπίσης) κατὰ τε τὸν Πλούταρχον ἐν τοῖς Λακωνικοῖς ἀποφθέγμασι καὶ τὴν Μισχνὰν τὴν συλλογὴν τῶν Ἰουδαϊκῶν Νόμων» (ἐπαυαλαμβάνονται δηλονότι ἐν τῷ κειμένῳ αἱ πρὸ δύο μόλις στίχων ἐν ὑποσημειώσεσι γεγόμεναι παραπομπαί) «καὶ κατὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν συλλογὴν» (ὁ κ. Λεβίδης παραπέμπει εἰς κεφ. λε' ἀλλὰ τὸν παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς εἴπῃ ὁποῖον βιβλίον εἶναι αὕτη ἢ Ἰουδαϊκὴ συλλογὴ, ἂν τὸ ἀνέγνωσε καὶ ποῦ τῶν Ἀθηνῶν

εὐρίσκεται, διότι καθὼς γνωρίζομεν ὁ Voltaire ἐξ οὗ παρέλαβε τὴν παραπομπὴν ἐνθ. ἀν. ἄρθρ. Confession, δὲν παραπέμπει εἰς συλλογὴν Ἰουδαϊκὴν, ἀλλ' εἰς Synagogue Judaïque ch. XXXV.) «ἀλλὰ καὶ ὅτι οἱ τε Ἰνδοὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Γάγγῃ, οὐτινος τὰ ὕδατα ἱερὰ ἐνομιζοντο, καὶ πάντες οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς μυστηριώδη τινὰ δύναμιν τοῖς λουτροῖς ἀπέδιδον, ἐκ κλιματολογικῶν αἰτιῶν ἐξηγουμένην.»

Ἴσως ὁ κ. Λεβίδης ἐπιχειρῶν νὰ γράψῃ περὶ ἀγίων λειψάνων, ἐνόμισεν ὅτι ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ὀμιλήσῃ de omnibus rebus et quibusquam alijs (περὶ ὅλων τῶν πραγμάτων καὶ μερικῶν ἄλλων ἀκόμη.)

Δὲν λείπει δὲ νὰ μᾶς ἐπιδεικνύῃ, περὶ ἀγίων λειψάνων ὀμιλῶν, ὅτι καὶ νομικὰς γνώσεις κέκτηται οὐ τὰς τυχοῦσας ὁ συγγραφεὺς καὶ ἀρτίως τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐμελέτησεν. Οὕτω, ἐν σ. 9 μανθάνομεν ὅτι τὸ πάλαι ἐν Ῥώμῃ οἱ δανεισταὶ διεμελίζοντο τὰ σώματα τῶν ὀφειλετῶν, ὅπερ ὁ κ. Λεβίδης πιστοποιεῖ διὰ μαρτυρίας τοῦ Quintiliani ἐκ τοῦ Φρεαρίτου τὴν παραπομπὴν ταύτην παραλαβών.

Εἰς φίλος μας ἔσχε τὴν ὑπομονὴν, ὡς μᾶς διηγῆθη, νὰ κάμῃ στατιστικὴν τινα περὶ τοῦ φυλλαδίου τοῦ κ. Λεβίδου κατ' αὐτὴν 14 μὲν σελίδας καταλαμβάνουσι τὰ παραθετόμενα χωρία συγγραφέων ὀμιλοῦντων περὶ ἐλευθερίας, περὶ ἀληθείας, περὶ ἱστορίας, περὶ προόδου καὶ περὶ χαρᾶς· 4 σελίδας καταλαμβάνει ὁ τίτλος καὶ χωρίον τι τοῦ John Stuart Mill, τῆς γνώμης τοῦ ὁποίου ὡς ἀφελέστατα μᾶς διηγεῖται ὁ κύριος Λεβίδης εἶχε μεγάλην ἀνάγκην ὅπως πεισθῆ καὶ δημοσιεύσῃ τὴν πραγματείαν του· 8 σελίδας ἢ μᾶλλον 7 (διότι ἀφαιροῦμεν μίαν τοῦ Laboulaye) ἢ εἰσαγωγὴ, ἐν ἣ ὁ συγγραφεὺς δεικνύει ἑαυτὸν ὡς θαρρᾶλέον πρόμαχον νέων ἀρχῶν καὶ νέων ἰδεῶν, καὶ ἐν ἣ μὲ σιδηρὰ βήματα προβαίνων ἐν ὀνόματι τῆς προόδου καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, λέγει (σ. 7) ὅτι ἀναλαμβάνει νὰ

ὀμιλήσῃ περὶ ἁγίων λειψάνων· καὶ 10
σελίδες περίπου ἀπαρτίζουσι τὸν ἐπί-
λογον. Ἐπειδὴ δὲ ὀλοκλήρον τὸ φυλλά-
διον σύγκειται μόνον ἐξ 60 σελίδων, δὲν
μᾶς μένουσιν ἢ 25 μόνον σελίδες διὰ
τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος, ἐξ ὧν
ὅμως πρέπει νὰ ἀφαιρέσωμεν 5 ἔτι σε-
λίδας· ἐκ τούτων 5 μὲν κατέχουσιν ὅσα
ὑπόσχεται ὅτι θὰ μᾶς εἴπῃ, ἑτέρας δὲ
δύο ὅσα λέγει ὅτι ἠδύνατο νὰ μᾶς εἴπῃ!
Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐκάστη σελὶς εἶναι
ἐκτετυπωμένη ἐπὶ παχέων χαρακτήρων
τῶν 12 στιγμῶν, καὶ ἀποτελεῖται ἐξ
25 στίχων.

Ὡς ἐκ τῆς στατιστικῆς ταύτης βλέ-
πει ἕκαστος μόνον 20 σελίδας δυνά-
μεθα νὰ ἐξετάσωμεν, διότι ἐν αὐταῖς
κυρίως περιορίζεται ἡ ὅλη πραγματεία.
Ὁμολογοῦμεν ὅτι καὶ ἐν ταῖς σελίσιν
αὐταῖς ἐν αἷς ἐκτυλίσσειται ἡ ὅλη οὐσία,
καὶ ἐν τῷ προλόγῳ καὶ ἐπιλόγῳ δὲν
ἠδυνήθημεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν
συγγραφέα· διότι ὁ κ. Λεβίδης φαίνεται
ἐχθρὸς κεκηρυγμένος τοῦ συνειρημοῦ τῶν
ιδεῶν· ὀμιλῶν ἐν σ. 18 περὶ νεκροῦ τινος
ἀναστηθέντος κατὰ τὴν γραφὴν διότι
ἠψατο τῶν ὀστέων Ἐλισσαιέ, μᾶς διη-
γεῖται ἀκολουθῶς πῶς ὁ ἅγιος Δαυρέν-
τιος ἀπεσύρθη αὐτοβούλως (;)· παραχω-
ρήσας τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ τάφου τῷ
ξένῳ αὐτοῦ ἁγίῳ Στεφάνῳ· ἔπειτα
μᾶς προκαλεῖ νὰ παρατηρήσωμεν τὰς
οὐρανομήκεις καὶ πολυταρά-
χους (!) φλόγας, ἃς ἀνῆψαν οἱ
Ἀχαιοὶ ὑπὲρ τοῦ Πατρόκλου,
καὶ μετὰ ταῦτα μᾶς διηγείται πῶς κατὰ
τὸν Βιργίλιον ἔρρηυσεν ἄφθονον αἷμα
ἐκ τῶν ριζῶν ἃς ὁ Αἰνεῖας ἐκ τοῦ τάφου
τοῦ Πολυδώρου ἀπέσπασε, καὶ τοῦτο
ἐπειδὴ περὶ ποιητοῦ ὁ λόγος
(τοῦ Ὀμήρου) καὶ δὲν νομίζει
ἐκ τὸς τοῦ προκειμένου νὰ ἀ-
ναφέρῃ τὴν διήγησιν ταύτην
τοῦ Βιργιλίου. (σ. 21) Ἐπειτα μᾶς
προσκαλεῖ νὰ μεταβῶμεν καλεῖς τὸν Ἡρό-
δοτον· ἐκ τοῦ συγγραφέως τούτου παρα-
λαβὼν ἐν σ. 22 διηγείται τὴν περὶ τῶν ὀ-
σέων τοῦ Ὀρέστου παράδοσιν, ἣς τὸ τέλος
δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν σ. 52.

Διατὶ ἡ κολοσσαία αὐτὴ τμήσις καὶ ἡ
μεσολάβησις τοσούτων παραγράφων;
μόνον ὁ κ. Λεβίδης τὸ γνωρίζει· ἔπειτα
μᾶς ἐξηγεῖ τὰς μεθόδους τῆς ταριχεύ-
σεως, καὶ ἀκολουθῶς μᾶς ὀμιλεῖ περὶ
μομιῶν, καὶ μετ' αὐτὰς περὶ τῆς ὀμο-
πλάτης τοῦ Πέλοπος. . . . ἀλλ' ἔως
ἐδῶ μόνον ἠδυνήθημεν νὰ παρακολου-
θῶμεν τὸν κ. Λεβίδην εἰς τὰ τερα-
τώδη ἄλματα τῶν ιδεῶν του.

Βάσις τῆς πραγματείας τοῦ κ. Λε-
βίδου εἶναι ἡ ἀπόδειξις ὅτι καὶ παρ'
ἀρχαίοις ὑπῆρχον ἅγια λείψανα· ἂν
καὶ οὐχὶ πολὺ μεγάλην γνώσιν τῆς ἀρ-
χαιότητος φαίνεται ἔχων, ὡς ἐξάγομεν
ἐκ τῆς σ. 53 ἔνθα λέγει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι
εἶχον ἅγιον Γηρούνην, καὶ Ἄγιον Μέ-
δουσαν, καὶ ἅγιον Ἀρκάδα κλπ. κλπ.
οὐχ ἦττον ὅμως ἐπειδὴ ΟΛΑ τὰ περὶ
ἁγίων λειψάνων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα
παραδείγματα εἰσὶν εἰλημμένα ἐκ τοῦ
Maury (Hist. des religions de la Grèce
t. II p. 51—52), οὐδὲν ἔχομεν νὰ παρα-
τηρήσωμεν, εἰ μὴ ὅτι, ὡς νομίζομεν,
ἔπρεπε νὰ ἀναφέρῃ καὶ τὸν συγγραφέα
τούτου, ἐπὶ δύο σελίδων τοῦ ὁποίου ἡ
βάσις ὀλοκλήρου τῆς πραγματείας του
στηρίζεται. Δάθος ὅμως μέγα ἔπραξεν
ὁ κ. Λεβίδης μὴ περιορισθεὶς εἰς τὸν
σοφὸν τούτον μυθολόγον, ἀλλ' ἀκολου-
θήσας καὶ τὸν εὐφάνταστον, ὡς τὸν
ἀποκαλεῖ, Le Moine, διότι περιέπεσεν
οὕτω εἰς τὸ ἀσυγχώρητον σφάλμα νὰ
ἐκλάβῃ ὡς ἅγια λείψανα τὴν κόκκιν τῶν
καιομένων ἀρχαίων νεκρῶν, καὶ τὰς
ἐπικηδείους τελετὰς αὐτῶν νὰ περιγρά-
ψῃ ἐν σ. 15 κε. Τοιαῦτα τὰ δυσάρεστα
ἀποτελέσματα τοιούτων πηγῶν.

Παρατηροῦμεν προσέτι εἰς τὸν κ.
Λεβίδην ὅτι εἶναι κακὸν νὰ παραλαμ-
βάνῃ ἐξ ἄλλων συγγραμμάτων ἀβασα-
νίστως παραπομπάς· οὕτω κακῶς ἐν σ.
49 παραπέμπει εἰς Fleury t. x p. 289
ἐπειδὴ κακῶς ἡ παραπομπὴ αὕτη εὐρί-
σκεται παρὰ Migne, ἀντὶ Fleury t. x p.
256—257. — Ἐπίσης κακῶς ἐν σ. 51
παραπέμπει εἰς Eunap. Sard. Boissin
p. 45 et Annotat p. 277 ἐν ᾧ ὁ Εὐνά-
πιος εἶναι Ἕλληνας καὶ οὐχὶ Λατίνους συγ-

γραφέυς· ἄλλ' ἡ παραπομπή αὐτῆ εὐρίσκεται οὕτως ἐσφαλμένως καὶ παρὰ Σ. Ζαμπελίω (Βυζαντ. μελετ. σ. 1. — ιε'. σην. 94) ὁπόθεν παρέλαβεν αὐτὴν ὁ κ. Λεβίδης ἀντὶ νὰ ἀνατρέξῃ ἀπειθείας εἰς τὸν Εὐνάπιον τοῦ Boissonnade, ἢ εἰς τοῦ Boissonnade τὰ Anecdota Graeca, ἔνθα καὶ τὸ ποίημα Χριστοφόρου τοῦ Μιτυλήνης τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθη. — Τί δὲ νὰ εἰπῶμεν περὶ τῶν ἐξῆς παραπομπῶν; (ἐν σ. 49-50) Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων (Liv. x contre Julien) ὁ ἐπίσκοπος Θεοδώρητος (Question 51 sur l'Exode)· πατέρες τῆς ἐκκλησίας τῆς γ' καὶ δ' μετὰ χρ. ἑκατονταετηρίδος, γράφοντες γαλλιστί!!! τὸ αἰνίγμα ὅμως ἐννοεῖται εὐχερέστατα, ὅταν εἰπῶμεν ὅτι αἱ παραπομπαὶ αὗται ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ Dictionnaire philosophique τοῦ Voltaire, art. Reliquie.

Τὰ αὐτὰ λέγομεν καὶ περὶ τῆς γαλλιστὶ γενομένης παραπομπῆς εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου, λατινιστὶ ὡς γνωστὸν γεγραμμένους καὶ εἰς τὴν αὐτὴν γλώσσαν ἐκδεδομένους εἰς αὐτοὺς παραπέμπει οὕτω: C. de trente XXV Sess de l'inv. des Saints.

Καταλήγομεν τὸν λόγον εἰς τὰς ἀνωτέρω μόνον παρατηρήσεις περιοριζόμενος, πλείστας δὲ ἄλλας παραλείποντες, διότι οὔτε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, οὔτε διάθεσιν ἔχομεν νὰ ἐξακολουθήσωμεν. Μήτις ὅμως ψέξῃ ἡμᾶς ὡς ἀπαιτοῦντας πολλὰ παρὰ νέου, περὶ τὸ δίκαιον ἀσχολοῦμένου, καὶ παρέργως, ὅσον αἱ νομικαὶ σπουδαὶ τῷ ἐπέτρεπον ἐπιλαβομένου τῶν μεσαιωνικῶν μελετῶν. Αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς μᾶς κάμνει πολλὰ ἐξ αὐτοῦ νὰ περιμένωμεν, καθ' ὅτι ἐν σ. 41 λέγει τὰ ἐξῆς, μετὰ στόμφου οὐ τοῦ τυχόντος. « Ὡστε, ἀναλαμβάνων τὴν ἱστορικὴν δᾶδα καὶ εἰσχωρῶν εἰς ἐποχὰς παλαιάτας, ἅς ἐπισκοτίζει ἢ ὀμιχλώδης τοῦ μύθου ἀτμόσφαιρα, εἶτα δ' ἐπισκεπτόμενος τοὺς μεταγενεστέρους καὶ τελευταίον τοὺς νεωτάτους χρόνους, ΘΕΩΩ ΠΕΡΙ-ΣΥΝΑΞΕΙ ΠΑΝ ΤΟ ΣΩΖΟΜΕΝΟΝ

ΠΕΡΙ ΑΓΙΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ (1).» καὶ ἐν σ. 55. « Ἐξετάσας, Κύριοι, ἐποχὰς παλαιάτας καὶ τὰ περὶ ἀγίων λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος περισωθέντων ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ τοῦ χριστιανισμοῦ παραστήσας, ἵσως ὄφειλον ὑνὸν νὰ κατασρέψω τὸν λόγον, ἵνα μὴ ΑΠΟΚΑΛΥΨΩ τὰς μετέπειτα καὶ ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι, καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις ἀσχημίας... κλπ. (2).»

Τοιοῦτο τὸ φυλλάδιον τοῦ κ. Λεβίδου ὁ συγγραφεὺς εἶναι φίλος μας καὶ διὰ τοῦτο ἐκρίναμεν αὐτὸν αὐστηρότερον τοῦ δέοντος· διότι ἐλπίζομεν ὅτι οὐ μόνον δὲν θέλει δυσαρεστηθῆ, ἀλλὰ καὶ τὸ β' τῆς πραγματείας αὐτοῦ μέρος θὰ λάβῃ ἀφορμὴν ἐκ τῆς παρουσίας κρίσεως νὰ ἐπιδιορθώσῃ, ἂν τυχὸν καὶ ἐν αὐτῷ λαυθάνωσιν ὁμοιά τινα μετὰ τὰ ἐν τῷ πρώτῳ σφάλμα.

N. Γ. ΒΟΛΙΤΗΣ

ΩΔΗ, ΜΟΥΣΙΚΗ, ΧΟΡΟΣ

ΚΑΘ' ΟΜΗΡΟΝ

(Συνέχεια, 12ο φυλλάδιον.)

« Ὡσπερ δὲ ἡ μούσα τὸ δῶρον τῆς ψῆδῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον δίδωσιν, οὕτω καὶ εἶναι εἰς θέσιν αὐτῆν ἡ ἀφαιρέση ἀπ' αὐτὸν τὸ δῶρον τοῦτο, μάλιστα ὅταν αὐτὸς ἄγαν καυχᾶται διὰ τὴν περὶ τὸ ἄδειν τέχνην Ἰλ. Β. 594.

καὶ Πτελεὸν καὶ Ἴελοσ καὶ Δῶριον, ἐνθεν τε Μοῦσαι, ἀντόμεναι Ἰθάκην τὸν Ὀρθηκῆ παύσαν ἀοιδῆς, Οἰγαλίθηεν ἰόντα παρ' Εὐρώπῳ Οἰγαλίης· στέτο γὰρ εὐχόμενος νικησέμεν, εἴπερ ἂν αὐταὶ μούσας ἀείδοιεν, κοῦσαν Διὸς αἰγιόχοιο, αἱ δὲ γολωτάμενοι πηρὸν θέσαν, αὐτὰρ ἀοιδὴν θεσπέσιην ἀφείλοντο καὶ ἐκλέλαθον κίθαριστήν.

Οὕτω δ' ἐν τῷ ἀοιδῷ, ἂν καὶ οὗτος δὲν ἔχῃ ἱερατικὸν τινα χαρακτῆρα τιμᾶ-

(1) Μεταχειριζόμεθα τὰ κεφαλατὰ γράμματα κατὰ τὴν μέθοδον ἣν ἐν τῷ φυλλάδιῳ τοῦ εἰρηγάγειν ὁ κ. Λεβίδης ἐπὶ σπουδαίων ὑποθέσεων.

(2) Δὲν νομίζετε ὅτι ἀκούετε ἱερεῖα τινὰ τῆς Ἰσίδου, ὀμιλοῦντα περὶ ἀποκαλύψεως μυστηρίων, ἅτινα αὐτὸς μόνος γνωρίζει;

ται ὁ θεός, ὅστις εἰς αὐτὸν εἰσέπνευσε τὸ δῶρον τῆς ψῆδης, διὸ δὴ καὶ ὁ ἀοιδὸς Φῆμιος κατὰ τὸν φόνον τῶν μνηστήρων, παρακαλῶν τὸν Ὀδυσσεῖα νὰ μὴ φονεύσῃ καὶ αὐτὸν, ἐν πρώτοις μὲν τὴν κατάστασιν αὐτοῦ ὡς ὑπὸ τοῦ θεοῦ διδαχθέντος ἀοιδου, εἶτα δὲ ἀμέσως τὴν ἀθωότητα αὐτοῦ προβάλλει. Ὀδ. X. 545.

ἀντὶ τοι μετόπισθ' ἄχος ἔσσεται, εἴ κεν ἀοιδὸν πέφνης, ὅς τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισιν ἀείδω· αὐτοῦδ' ἄκτος δ' εἰμί, θεὸς δὲ μοι ἐν φρεσὶν οἴμας παντοίας ἐνέφρυσεν· ἔοικα δὲ τοι παραΐδειν ὡς τε θεῶν τῶ μὴ μὲ λιλαίεο δαιροτομῆσαι.

Ὁ ἀοιδὸς ὁ γινώσκων πολλὰ ἄσματα ὁ κατ' Ὀδύσειαν X, 576 πολύφημος, εἶναι κατὰ τὴν φωνὴν ὅμοιος πρὸς τοὺς ἀθανάτους θεοὺς. Ὀδ. β, 4.

ἦτοι μὲν τὸδε καλὸν ἀκούμεν ἐστὶν ἀοιδου τοιοῦδ' οἴος ὅδ' ἐστὶ, θεοῖς ἐναλίγκιος αὐδῆν.

Τὸν ἀοιδὸν τιμᾷ τραυῶς ὁ ἔπαινος τῶν ἀνθρώπων Ὀδ. A, 551.

Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἀνθρώποι.

Καὶ ἡ ἀξιολογώτερα ἀξία αὐτοῦ συνίσταται εἰς τὴν ἐν τάξει καὶ ἐναργῶς ἐκτιθεμένην ἐνθουσιῶδη διήγησιν. Ἰδ. A. ἔνθα ὁ Ἀλκίνοος λέγει εἰς τὸν Ὀδυσσεῖα τάδε·

σοὶ δ' ἔπι κεν μορφή ἔπέων, ἐνὶ δὲ φρένας ἔσθλαί, μῦθον δ' ὡς ὅτ' ἀοιδός, ἐπιστάμενος κατέλεξας. Ἴδε καὶ P. 513.

Ὡς δ' ὅτ' ἀοιδὸν ἀνὴρ ποτιδέκεται, ὅς τε θεῶν ἔξ ἀείδη δεδαῶς ἔπε' ἱμερόεντα ἔροτοῖσιν.

Πανταχοῦ δ' ἐστὶν ὁ ἀοιδὸς ἀρεστὸς καὶ ἀγπητὸς, παρὰ πᾶσι δὲ ἀσπαστὸς. Πανταχοῦ ἔνθα ἡ χαρὰ ἐνυπάρχει, καὶ ἀνθρώπους εἰς τὸ αὐτὸ συνάγει, ἀνυπόμῳως ζητεῖται ὁ ἀοιδός, ἐπιθυμητὸς δ' ἐστὶ μάλιστα εἰς τὰ φαιδρὰ συμπόσια. Ὅπου ἐπικρατεῖ χρηστοθήθεια θεωρεῖται ὁ ἀοιδός καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν θεῶν τιμώμενος. Ἰδ. P. 518.

Ὡ δ' ὅτ' ἀοιδὸν ἀνὴρ κτλ. Ἰδε ἄνω κτλ.

Πρὸς δὲ καὶ ὡς εὐνοούμενος τῶν θεῶν, οἵτινες ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὸ δῶρον τῆς ψῆδης, ὅπως διὰ ταύτης τῆς καρδίας καταθέλη καὶ τὸν νοῦν τῶν ἀκούοντων,

διὸ καὶ μέμφεται ὁ Τηλέμαχος τοὺς ἐν καιρῷ τῆς ψῆδης ταραχὴν προξενούντας μνηστήρας. Ἴδε Ὀδ. A. 570.

μητρός· ἐμῆς μνηστήρος, ὑπέριον ὕβριν ἔχοντες, νῦν μὲν δαινύμενοι τερπόμεθα, μηδὲ βοητὸς ἔστω, ἐπεὶ τό γε καλὸν ἀκούμεν ἐστὶν ἀοιδου τοιοῦδ' οἴος ὅδ' ἐστὶ θεοῖς ἐναλίγκιος αὐδῆν.

Βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες ἐτίμων τὸν παρ' αὐτοῖς ἐπίσης, ὡς καὶ πανταχοῦ ἄλλοθι ἀρεστὸν καὶ ἀγαπητὸν ἀοιδὸν διὰ τῆς φιλίας καὶ ἐμπιστοσύνης αὐτῶν. Παρβλ. τὰ ὑπὸ τοῦ Terpstra antiquitas homerica βιβλ. 4 κεφ. 4 § A εἰρημένα. «Troicis temporibus regem unumquemque in familia poetam aluisse constat, qui hospites et amicos in conviviis delectaret, ac civium animos ad pietatem et virtutem accenderet, dum deorum laudes et majorum res fortiter gestas carminibus ad lyram cantatis celebraret. Poetae item singuli, qui arte et ingenio caeteris precellerent, et quorum fama jam latius perczebuisset, haud unius principis patrocinio vel unius gentis aestimatione contenti, longin quis peregrinationibus gloriam captabant, atque artem, quam colebant, verio verum usu et homiaura experientia ornabant augebantque. Prineipum igitur domicilia, regum aedes, populi conciones obibant ἀοιδου deorum hominumque res gertas carmine calebrantes.» (Βεβαιούται ὅτι ἤδη ἐπὶ τῶν τραϊκῶν χρόνων ἕκαστος τῶν βασιλέων ἔτρεφεν ἐν τῇ οἰκογενεῖα αὐτοῦ ποιητὴν, ὅπως τέρπη οὔτος τοὺς ξένους καὶ φίλους ἐν τοῖς συμποσίοις, τὰς δὲ τῶν πολιτῶν ψυχὰς εἰς εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν διαφλογίζη, ἐξυμνῶν πρὸς λύραν τὰ κλέη τῶν Θεῶν καὶ τὰς τῶν προγόνων γενναίας πράξεις. Οἱ καθ' ἕκαστον ὡσαύτως ποιηταί, ὅσοι τῶν λοιπῶν ἐξείχον κατὰ τε τὴν τέχνην καὶ τὴν εὐφυΐαν, καὶ ὧν ἡ φήμη εὐρύτερον εἶχε διαδοθῆ, μὴ ἀρκοῦμενοι τῇ προστασίᾳ ἐνός τινος ἡγεμονος ἢ τῇ ὑπολήψει ἐνός τινος ἔθνηρον, τὴν δὲ τέχνην ἣν ἐξήσκουν διὰ τῆς πολλαπλῆς χρήσεως τῶν πραγ-

μάτων καὶ διὰ τῆς τῶν ἀνθρώπων πείρας διεκόσμου καὶ ἠΐξανον. Τὰ τῶν ἡγεμόνων λοιπὸν δώματα, τὰ τῶν βασιλέων ἀνάκτορα, τοὺς τε τῶν ἀνθρώπων συλλόγους μετήρχοντο οἱ αἰοδοί, τὰς τῶν Θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἐξυμνοῦντες πράξεις.)

Καθὼς καὶ ὁ Ἀγαμέμνων ἀνέθεσεν εἰς αἰοδὸν τινα νὰ ἐπιτηρῇ τὴν σύζυγον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀπουσίαν του. Ὀδ. Γ. 267.

πᾶρ δ' ἄρ' ἔην καὶ αἰοδὸς ἀνὴρ, ᾧ πόλλ' ἐπέτελλον Ἀτρεΐδης Τροίηνδε κίων εἰρυσθαὶ ἄκοιτιν.

Διὰ δὲ τῆς πράξεως ταύτης ὑποσημαίνεται ἄνευ ἀμφιβολίας ἠθικὴ τις ἐπίδρασις τῆς φῶδης. Ἰδ. Limbourg Brouver, histoire de la civilisation des grecs T. 1. P. 1. Croning 1833 σελ. 224. «On attribuoit déjà à la musique et à la poesie une influence si marquée sur les moeurs qu'Agamemnon crut ne pouvoir mieux s'assurer de la vertu de son épouse Clitemnestre qu'en la laissant dans la compagnie d'un poète; et slytemnestre ne préta l'oreille à la vois seduixante d'Egiste qu'après avoir imposé silence aux sons doux et persuasifs du précepteur de la veztu.»

(Ἐπεταὶ συνέχει.)

ΠΟΙΗΣΕΙΣ

ΤΑ ΜΝΗΜΑΤΑ

ΓΠΘ

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

Κύριε Συντάκτα τοῦ «Παρθενῶνος»,

Καταχωρίσατε, παρακαλῶ, ἂν εὐαρεστηθῆτε, εἰς τὰς στήλας τοῦ ἀξιολόγου περιοδικοῦ ὑμῶν Συγγράμματος τὸ ἐξῆς ποιημάτιον τοῦ αἰοδίου ποιητοῦ Δ. Σολωμοῦ, ὅπερ ἀνευρεθὲν μετὰ τὴν γενομένην ἐν Κερκύρα ἔκδοσιν τῶν ἀπάντων αὐτοῦ κατεχωρίσθη εἰς τινα ἐφημερίδα τῆς Ζακύνθου, ἂν μὴ ἀπατῶμαι, εἰς τὴν «Φωνὴν τοῦ Ἰονίου.»

Ι. Σ. Κ.

Γιὰ ἑκεῖα τὰ μνήματα,

— Ἔρμα, βουδά—

Σ' ἀνταποκρίνεται

Τὸ κυπαρίσι,

Π' ὅταν φυσήσῃ

Γέρονι σιγά,

Ἵνα νὰ σοῦ ἔλεγε :

Πῶς ἔκετ' ἀπουκάτου

Εἶναι τὰ λειψάνα

Μαύρου θανάτου.—

Κι' ὅταν τὴν ἄκρη του,

Ποῦ πρασινίζει,

Κατὰ τὰ οὐράνια

Πάλιν γυρίζει,

Τότε σοῦ λέει

Μὲς τὴν καρδιά :

Ἐκεῖα τὰδάκρυτα

Ζοῦνε ἴψηλά.

Δ. ΣΟΛΩΜΟΣ.

ΠΡΟ ΤΟΥ ΚΑΤΟΠΤΡΟΥ

(ἐν χορῶ.)

Ἵψὺ τὸ βλέμμα· κάτοπτρον ἐνώπιόν μου εἶδον,
εἰκόνα ἔρωτος, δι' οὗ ἀπατηλῶν ἐλπίδων
τὰς ἀνταυγείας βλέπομεν ἀντιπαρερχομένας
κ' ἐν τῇ γεννήσει των αὐτῆ ἀμέσως σβεννυμένας.

Ἀφῆνης μομφὴ τις ἱλαρὰ, ἐπίχαρις, γλυκεῖα
ἐπὶ στιγμὴν ἐν τῷ λαμπρῷ κατόπτρῳ εἰκονίσθη.
Ἐφέρετο εἰς τὰ πτερά στροβίλου καὶ ταχέια,
ἐν βλέμμα μολίς μ' ἔρριψεν ἀμέσως ἠφανίσθη.

Ἄλλ' ἔσω καὶ εἰς κάτοπτρον, συνάντησις βεμμάτων
γοργῆ ἀλλὰ διάπυρος, δὲν εἶνε, ὄχι, πλάνη·
Αἰσθάνομαι πυκνοῦς παλμοῦς μυχιῶν αἰσθημάτων.
Δὲν ἔπεσαν ὁ κεραυνός, ἄμ' ἀστραπὴ ἐφάνη;

Καὶ πάλιν ἄς τὴν ἔδωπα, ὅπως καὶ πρὶν τὴν εἶδον!
Ἵψὺ τὸ βλέμμα· τὴν μομφὴν ἐμῶν προσόλεπῶ μόνον.
Ἄ! πόσον εἶμαι ἄσχημος! ἀνάξιος ἐλπίδων.
Εἰς τῆς ψυχῆς μου τὸν βυθὸν ἄς κρύψω νέον πόνον.

ΙΩ. ΚΑΜΠΟΓΡΟΓΛΟΥΣ.

ΑΣΜΑΤΙΟΝ

Τῆ ΜΑΡΙΑ ***

(ἐπὶ τοῦ ἤχου: Quand tu chantes bercée
τῆ; Marion Delorme τοῦ Victor Hugo).

Ἄν ἀγρυπνήσας κλίνω
πονοῦσαν κεφαλὴν,
σιμᾶ μου διακρίνω,
ὡς ὄναρ σὲ δειλὴν.

Ἐγείρομαι ταχεῖα
τὴν πτέρυγα κινεῖς,
Πετρεῖ, πετρεῖ, Μαρία
πετρεῖ δὲν με πονεῖς.
δὲν με πονεῖς.

(δις)

Μὲ ἐμέτρησαν οἱ πόνοι
ἡμέρης θλιθεράς,
παρῆλθον τόσοι χρόνοι
μὲ νύκτας πνιγηράς·
Μὲ τήκει ἀγρυπνία
καὶ εἶμαι ἀσθενής.

Ἰδὲ, ἰδὲ, Μαρία
ἰδὲ, δὲν με πονεῖς;
δὲν με πονεῖς;

(δις)

Τοῦ παρελθόντος φάσμα
τὸ μέλλον μου ὠχρόν.
Καὶ πένθιμον εἶν' ἄσμα
τὸ μαυρόν μου παρόν.

Ἄνάμνησις γλυκεῖα,
πικρὰ μὲ τυραννεῖς.

Ἄρκει, ἀρκει, Μαρία
ἀρκει δὲν με πονεῖς;
δὲν με πονεῖς;

(δις)

Καὶ τάφος ἂν με κλείσῃ
εἰς βαθὸς γῆς ψυχρόν,
θὰ μὲ ἀκολουθήσῃ
ἡ μνήμη σου νεκρόν.

Οὐδὲ παραμυθία
μὲ εἶν' ἐλπίς θανῆς·

Θὰ ζῶ πονῶν, Μαρία,
ἀφοῦ δὲν με πονεῖς,
δὲν με πονεῖς.

(δις)

ΙΩ. ΚΑΜΠΟΓΡΟΓΛΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Δύο λησταὶ Βοημοὶ διαβαίνοντες
πλησίον ἐνὸς ἀγροῦ εἶδον χωρικόν τινα
σπείρουτα.—Σπείρε ὅσον θέλεις, τῷ
λέγουσιν, ὅ,τι φυτρώσῃ εἶναι δι' ἡμᾶς.

—Πιθανόν, τοῖς ἀπεκρίθη ὁ χωρικός,

σπείρω κανάβι, καὶ ἀπ' αὐτὸ κατασκευ-
άζουσι τὸ σχοινίον τῆς ἀγκύνης.

Μέλλον νὰ ἀποθάνῃ πλούσιός τις ἐ-
κάλεσε τὸν χρυσοχόον του καὶ τῷ εἶπε:
—Εἰς τὴν διαθήκην μου ἀφίνω καὶ εἰς
ὕμᾶς πεντακόσια τάληρα.—Ὁ χρυσο-
χόος ἤρχισε νὰ τὸν εὐχαριστῇ μεγάλως
καὶ νὰ δεικνύῃ διὰ παντοίων τρόπων τὴν
εὐγνωμοσύνην του, ἀλλ' ὅταν, μετὰ τὸν
θάνατον τοῦ πλουσίου, ἀεγνώσθη ἡ δι-
αθήκη του, ἤκοισε μεταξὺ τῶν ἄλλων
καὶ τὸ ἀκόλουθον ἄρθρον.—Ἐπίσης
κληροδοτῶ καὶ εἰς τὸν χρυσοχόον μου
Κύριον *** τὰ πεντακόσια τάλληρα, τὰ
ὅποια κατεχράσθη ἀπὸ παραγγελίας τι-
νᾶς, ἃς τῷ ἀνέθεσα.

Διάσημός τις Ἴρλανδοῦς ἔλεγε πρὸς
τινα φίλον του. «Δαμβάνω καθ' ἡμέραν
πληθὺν ἀνωύμων προσβλητικῶν ἐπι-
στολῶν· ἀλλὰ δὲν πειράζομαι ἐπειδὴ
αἰσθάνομαι μεγάλην ἀπέχθειαν διὰ τὰς
ἀνωύμους ἐπιστολάς. Καὶ διὰ τοῦτο ὄ-
ταν ἐγὼ ἔλθω εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ γρά-
ψω ἀνωύμους ἐπιστολάς τὰς ὑπο-
γράφω!

Παροιμία τις ῥωσικὴ λέγει ὅτι ὑ-
ποδέχονται τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὸ ἔν-
δυμα τὸ ὁποῖον φέρει, καὶ τὸν ἀποχαι-
ρετῶσι κατὰ τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον ἔ-
δειξε.

—Ἰούλιε, δὲν ἔμαθες σήμερον τὴν
γεωγραφίαν σου, ἔλεγε καθηγητής τις
πρὸς τὸν μαθητὴν του·

—Ὅχι, κύριε καθηγητὰ, δὲν ἀξίζει
τὸν κόπον.

—Πῶς;

—Ἀφοῦ ἡ γῆ θὰ καταστραφῇ, ἤκου-
σα νὰ λέγουν ὅτι θὰ ἔχωμεν ἄλλην νεω-
τέρα.

Ὁ μαρκήσιος Ζιμενὲς, ἐκτὸς ἄλλων
πολλῶν γελοίων πράξεων ἐποίει καὶ κω-
μωδίας, ἀλλὰ κωμωδίας οἰκτρὰς· μετα-
ξὺ τούτων μία ὑπόθεσιν εἶχε τὸν θάνα-

του του Ἀχιλλέως. « Ἐ! ἠρώτησε μίαν ἡμέραν τὸν Πιρῶν, εἰς ὃν ἀνέγνω τὴν τραγωδίαν, πῶς εὐρίσκεται τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀχιλλέως; δὲν φαίνεται ἀρκούντως θυμωμένος; — Ὡ βεβαίως, ἀπήντησεν ὁ Πιρῶν, θυμωμένος ὡς κούρκος.

Ἐφίλος τοῦ Μοντεσκιέ^{***} λόρδος Σεστερφεϊλδ, καὶ τοι ἐξ εὐγενεστάτης καταγόμενος οἰκογενείας, κατειρωνεύετο ἐν τούτοις καὶ περιεφρόνει τὰς ἀριστοκρατικὰς ἰδέας τῶν συμπατριωτῶν του. Μεταξὺ ἄλλων ἔθεσε πλησίον τῶν εἰκόνων τῶν προπατόρων των καὶ δύο παριστώσας ἕνα γέροντα καὶ μίαν γραιίαν, καὶ ὑπὸ ταύτας ἔθεσε τὰς ἐξῆς ἐπιγραφάς:

Ἄδάμ, λόρδος Σεστερφεϊλδ: Εὐαλέδη Σεστερφεϊλδ.

Ἐστρατάρχης^{**} Ρισελιέ, καὶ τοι ὢν μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας, δὲν ἠδυνήθη ποτὲ νὰ συνειθίσῃ εἰς τὴν ἀκαδημαϊκὴν ἰσότητα. Μίαν ἡμέραν, ὅτε ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ γελοῖαν τινὰ ἰδέαν του εἰς τοὺς ἄλλους, ὅλοι οἱ ἀκαδημαϊκοὶ ἀντέστησαν ἐπιμόνως καὶ δὲν παρεδέχθησαν αὐτήν. Ἐστρατάρχης ἐγείρεται μετὰ μεγάλης ὀργῆς, καὶ ἐξερχόμενος τῆς αἰθούσης: (Δὲν δύναμαι νὰ κρατηθῶ, λέγει εἰς τινὰ ἀκαδημαϊκόν. Εἶναι ἀνυπόφορος δεσποτισμὸς αὐτὸς, ἕκαστος κάμνει ὅ,τι θέλει.)

ΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΝ Τῷ Α΄ ΦΥΛΛΑΔΙῳ ΙΔ΄ ΑΙΝΙΓΜΑΤΟΣ

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — ΠΑΝΟΠΗ

Ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις συνδρομητῶν πρῶτη ἔλυσε τὸ αἰνίγμα ἡ Κυρία Βιργινία Σίνου καὶ δεύτερος ὁ Κύριος Φωκίων Φωτιάδης.

Ἐκ τῶν ἐν Πειραιεὶ ὁ Κύριος Ἰω. Α. Μέρμιγκας.

Ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν πρῶτος ὁ Κύριος Δημήτριος Β. Ἀθηναῖος, δεύτερος ὁ Κύριος Γ. Ματθαίουπουλος καὶ τρίτος ὁ Κύριος Κ. Ν. Παυλάτος.

Ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ οὐδεὶς.

Προσκαλοῦνται οἱ κερδίσαντες νὰ προσέλθωσι νὰ λάβωσι τὰ δῶρα.

ΓΡΙΦΟΣ

Ο Ο
 τ Ο Ο Ο δ
 Ο Ο

σολ σολ
 σολ σολ
 σολ σολ
 ε σολ
 σολ σολ
 σολ σολ
 σολ σολ

Εἰς τὸν πρῶτον λύτην τοῦ Γρίφου τούτου δίδεται ὁ «Παρθενῶν» ἐπὶ ἐν ἔτος δωρεάν.